

OXFORD

Sukksesvolle

Sosiale Wetenskappe

ONDERWYSERSGIDS

J. Bottaro

S. Cohen

L. Dilley

R. Versfeld

P. Visser

Review Copy

GRAAD

8

MET EKSAMENWENKE EN VOORBEELDVRAESTELLE

Dit is onwettig om enige bladsye uit hierdie boek te fotokopieer sonder die skriftelike toestemming van die Uitgewer.

OXFORD

UNIVERSITY PRESS

SOUTHERN AFRICA

Sosiale Wetenskappe Graad 8 Onderwysersgids

ISBN: 9780195995312

Review Copy

Inhoudsopgawe

Hoe hierdie kursus werk	6
-------------------------------	---

Afdeling 1	Riglyne vir onderrig in die Senior Fase	8
-------------------	--	----------

Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings.....	8
Leer in die Senior Fase	9

Afdeling 2	Beplanning en hersiening	10
-------------------	---------------------------------	-----------

Oorsig	10
Onderwysplan vir Sosiale Wetenskappe Graad 8.....	10
Voorbeeld van 'n lesplan	18
Assessering	19
Formele assessering program	20
Beplanning vir assessering	21

Afdeling 3	Onderwys en leer in Sosiale Wetenskappe	30
-------------------	--	-----------

Wat is Sosiale Wetenskappe?	30
Graad 8-spesifieke vaardighede vir Sosiale Wetenskappe	31

Afdeling 4	Hoe om Sosiale Wetenskappe te onderrig	35
-------------------	---	-----------

Kwartaal 1
-------------------------	--------------

Module 1 Kaarte en die aardbolle	35
---	-----------

Eenheid 1 Kaarte en atlasse	36
Eenheid 2 Die aardbol	41
Eenheid 3 Satellietbeelde.....	45
Hersiening.....	46

Module 2 Die Industriële Revolusie in Britanje en	
--	--

Suid-Afrika vanaf 1860	48
-------------------------------	-----------

Eenheid 1 Veranderinge gedurende die Industriële Revolusie in Brittanje.....	49
Eenheid 2 Suidelike Afrika teen 1860.....	56
Eenheid 3 Ontginning van diamante in Kimberley vanaf 1867.....	61
Hersiening	64

Kwartaal 2.....

Module 3 Klimaatstreke 65

Eenheid 1 Faktore wat temperatuur en reënval beïnvloed.....	66
Eenheid 2 Die klimaat van Suid-Afrika.....	69
Eenheid 3 Klimaat oor die wêreld heen.....	71
Hersiening.....	75

Module 4 Die Minerale Revolusie in Suid-Afrika 76

Eenheid 1 Brittanje, diamantontginning en toenemende arbeidsbeheer en grondekspansionisme	77
Eenheid 2 Goud mynnontginning op groot dieptes aan die Witwatersrand vanaf 1886.....	82
Hersiening	92

Kwartaal 3.....

Module 5 Nedersetting 94

Eenheid 1 Nedersetting en grondgebruik	95
Eenheid 2 Grondgebruik op lugfoto's en grootskaalkaarte	97
Eenheid 3 Navorsing van 'n nedersetting (Projek).....	99
Eenheid 4 Verstedeliking	101
Hersiening.....	105

Module 6 Die stormloop vir Afrika: laat 19de eeu 106

Eenheid 1 Die Europese kolonisasie van Afrika in die laat 19de eeu	107
Eenheid 2 Die Ashanti-koningkryk	114
Hersiening.....	118

Kwartaal 4.....

Module 7 Vervoer en handel 120

Eenheid 1 Handel en vervoer oor die wêreld heen	121
Eenheid 2 Handel en vervoer in Suid-Afrika	123
Eenheid 3 Mense en vervoer in stedelike gebiede	126
Hersiening.....	129

Module 8 Die Eerste Wêreldoorlog	130
---	------------

Eenheid 1 Redes waarom die Eerste Wêreldoorlog ervaar het.....	131
Eenheid 2 Aspekte van die ervarings in die Eerste Wêreldoorlog	137
Eenheid 3 Vroue in Brittanje tydens die Eerste Wêreldoorlog	143
Eenheid 4 Die nederlaag van Duitsland en die Verdrag van Versailles	147
Hersiening	151

Voorbeeld halfjaar-eksamen memorandum.....	153
Voorbeeld jaareind-eksamen memorandum.....	156

Afdeling 5	Alternatiewe hulpbronne	160
-------------------	--------------------------------	------------

Alternatiewe halfjaar-eksamen	160
Alternatiewe halfjaar-eksamen memorandum.....	166
Alternatiewe jaareind-eksamen	170
Alternatiewe jaareind-eksamen memorandum	178

Review Copy

Hoe hierdie kursus werk

- Hierdie reeks voldoen aan die vereistes van die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV) vir die Senior Fase.
- In Graad 8 bestaan hierdie reeks uit twee kernkomponente: 'n Leerdersboek en 'n Onderwysersgids.

Die Leerdersboek

- Die Leerdersboek verskaf inhoud en vakkennis asook aktiwiteite vir leerders om hul kennis en vaardighede te ontwikkel, te oefen en vas te lê of te konsolideer.
- Skriftelike tekste word gesteun deur foto's en illustrasies wat help om die inhoud te verduidelik. Alle voorbeelde, aktiwiteite en illustrasies is verteenwoordigend van alle kultuurgroepe.
- Aktiwiteite word geleidelik meer uitdagend sodat leerders hul begrip van begrippe of konsepte progressief ontwikkel.

Die Onderwysersgids

- Die Onderwysersgids voorsien jou, die onderwyser, van al die instrumente vir beplanning, onderrig en assessering. Onderwysers kry leiding oor hoe om belangrike begrippe te onderrig.

Hoe om die Onderwysersgids te gebruik

- Die Onderwysersgids vir Sosiale Wetenskappe dek Geskiedenis en Geografie en verskaf 'n ryke verskeidenheid hulpbronne om volledige dekking van die kurrikulum en die suksesvolle ontwikkeling van vaardighede in Sosiale Wetenskappe in Graad 8 te verseker.
- Die Onderwysersgids ondersteun jou deur steun en inligting te verskaf oor hoe om die vak te onderrig. Die hulpmiddels wat jy in die Onderwysersgids sal kry, sluit die volgende in:

Afdeling 1 Onderwysriglyne in die Senior Fase

Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring

Hierdie reëls is gebaseer op die "Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R-12" (NKV, Januarie 2012), wat die beleidskontekst vir leer en onderrig in Suid-Afrika is. Die NKV bestaan uit drie dokumente, naamlik:

- "Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring (KABV) vir alle goedgekeurde vlakke vir grade R-12"
- "Nasionale Beleid rakende die Program- en Bevoordingsreëls van die Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R-12"
- "Nasionale Protokol vir Assessering Grade R-12" (Januarie 2012).

Elke KABV-dokument het vier afdelings:

- Afdeling 1: Inleiding tot die Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring vir die bepaalde vlak
- Afdeling 2: Die spesifieke vak se doelwitte, tyduoewings en veritieses om dit as 'n vak aan te bied
- Afdeling 3: Oorsig van onderwerpe en onderwyseplan vir die spesifieke vak
- Afdeling 4: Assessering in die spesifieke vak

Definieer vak-, KABV- en onderwystermynologie vir die onderwyser

Verskaf formele assesseringstake soos deur die KABV vereis

Toegelate tyd
 Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi.

Hersiening Leerdersboek bladsy 25

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

- 1.1. Hierdie lysie is 'n lysie van die aarde se minste grootte, en hierdie lysie is 'n lysie van die aarde se minste grootte. (1)
- 1.2. Hierdie lysie is 'n lysie van die aarde se minste grootte. (1)
- 1.3. 'n Woordboek beskryf 'n voorwerp wat 'n voorwerp is in die werklikheid, en 'n verhoudingswoord beskryf die verhouding van 'n voorwerp tot die werklike voorwerp. (1)
- 1.4. Die Groenwoud is 'n voorwerp wat 'n voorwerp is in die werklikheid, en 'n verhoudingswoord beskryf die verhouding van 'n voorwerp tot die werklike voorwerp. (1)
- 1.5. 'n Voorwerp beskryf 'n voorwerp wat 'n voorwerp is in die werklikheid, en 'n verhoudingswoord beskryf die verhouding van 'n voorwerp tot die werklike voorwerp. (1)
- 1.6. Groenwoud is 'n voorwerp wat 'n voorwerp is in die werklikheid, en 'n verhoudingswoord beskryf die verhouding van 'n voorwerp tot die werklike voorwerp. (1)
- 1.7. Die voorwerp is 'n voorwerp wat 'n voorwerp is in die werklikheid, en 'n verhoudingswoord beskryf die verhouding van 'n voorwerp tot die werklike voorwerp. (1)
- 2.1. 1:50 000 (1)
- 2.2. Leerders moet die antwoorde van die lysie 1 om te sien wat die antwoorde is. (1)
- 3.1. 1:250 km (1)
- 3.2. 1:800 km (1)
- 4.1. 1:70 km (1)
- 4.2. 1:81 km (1)

Aktiwiteit 12 Onderzoek die Ladysmith-gebied Leerdersboek bladsy 24

Formele assessering - Kaartwerkopdrag Leerdersboek bladsy 26

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Oefen oriëntering voor hierdie aktiwiteit aangepak word. Dit is ditwels die beste om dit in pare te doen sodat leerders mekaar kan help om terminasies te kyk.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1. N5: PS polisiepos (1)
- 1.2. M4: K kerk (1)
- 1.3. N13: S skool (1)
- 3.1. C10: Model Kloof (1)

Struktureer die kursus in lesse, met advies oor toegelate tyd vir inhoud volgens die KABV

Bykomende hulpbronne wat kerninhoud steun

Hulpbronne

- 'n Stel atlas
- Leerdersboek
- Nog voorbeelde van orotofotoarte kan verkry word van die Hoofdirektorat: Opmetings en Grondinligting, Private Sak X10, Mowbray, 7700 (www.ngi.gov.za).

Woordeskat Woords wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir woorde wat in die leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders alvorens jy

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aptargrond-inligting

Topografiese karte van die wêreld se oseaanvloer is gemaak met die hulp van satellietbeelde. Hierdie karte is nuttig vir wetenskaplikes wat tektoniese plate bestudeer en die beweging van die plate met, asook vir wetenskaplikes wat die kerne van die oseaanvloer bestudeer.

Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings

Hierdie reeks is gebaseer op die “Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–12” (NKV, Januarie 2012), wat die beleidsdokument vir leer en onderrig in Suid-Afrika is. Die NKV bestaan uit drie dokumente, naamlik:

- “Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklarings (KABV) vir alle goedgekeurde vakke vir grade R–12”
- “Nasionale Beleid rakende die Program- en Bevorderingsvereistes van die Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R–12”
- “Nasionale Protokol vir Assesering Grade R–12” (Januarie 2012).

Elke KABV-dokument het vier afdelings:

- Afdeling 1: Inleiding tot die Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings vir die bepaalde vak
- Afdeling 2: Die spesifieke vak se doelwitte, tydtoewysings en vereistes om dit as 'n vak aan te bied
- Afdeling 3: Oorsig van onderwerpe en onderwysplan vir die spesifieke vak
- Afdeling 4: Hersiening in die spesifieke vak

Afdelings 2, 3 en 4 van die KABV-dokumente, saam met die “Nasionale Beleid betreffende die Program- en Bevorderingsvereistes van die NKV”, bevat die norme en standaarde van die “Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R–12”. Saam bied hierdie dokumente die grondslag vir die bepaling van minimum uitkomste, prosesse en prosedures vir die assessering van leerderprestasie in openbare en onafhanklike skole.

Toewysing van onderrigtyd

Die onderrigtyd in die Senior Fase is soos volg:

Vak	Onderrigure per week	Totale ure per termyn
Huistaal	5	50
Eerste Addisionele Taal	4	40
Wiskunde	4,5	45
Natuurwetenskappe	3	30
Sosiale Wetenskappe	3	30
Tegnologie	2	20
Ekonomiese en Bestuurswetenskappe	2	20
Lewensoriëntering	2	20
Skeppende Kunste	2	20
Totaal	27,5	275

Leer in die Senior Fase

Oorsig van onderwerpe

	Graad 7	Graad 8	Graad 9
Kwartaal 1	Geskiedenis: Die koninkryk van Mali en die stad Timboektoe in die 14de eeu Geografie: Kaartvaardighede (Fokus: plaaslike kaarte)	Geskiedenis Die Industriële Revolusie in Brittanje en suidelike Afrika Geografie: Kaarte en aardbolle (Fokus: wêreld en plaaslik)	Geskiedenis: Tweede Wêreldoorlog (1919–1945) Geografie: Kaartvaardighede (Fokus: topografiese en ortofotokaarte)
Kwartaal 2	Geskiedenis: Die transatlantiese slawehandel Geografie: Aardbewings, vulkane en vloede	Geskiedenis: Die mineraalomwenteling in Suid-Afrika Geografie: Klimaatstreke (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)	Geskiedenis: Die Kerntydperk en die Koue Oorlog (1945–1990) Geografie: Ontwikkelingskwessies (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)
Kwartaal 3	Geskiedenis: Kolonisasie van die Kaap gedurende die 17de en 18de eeu Geografie: Bevolkingsgroei en bevolkingsverandering (Fokus: wêreld)	Geskiedenis: Die stormloop na Afrika – laat 19de eeu Geografie: Vestiging (Afrika met fokus op Suid-Afrika)	Geskiedenis: Keerpunte in Suid-Afrikaanse geskiedenis 1948 en 1950's Geografie: Oppervlakkragte wat die aarde vorm (Fisiese Geografie)
Kwartaal 4	Geskiedenis: Samewerking en konflik aan die grense van die Kaapkolonie vroeg in die 19de eeu Geografie: Natuurlike hulpbronne en bewaring in Suid-Afrika	Geskiedenis: Die Eerste Wêreldoorlog (1914–1918) Geografie: Vervoer en handel (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)	Geskiedenis: Keerpunte in Suid-Afrikaanse geskiedenis 1960, 1976 en 1994 Geografie: Hulpbrongebruik en volhoubaarheid (Fokus: wêreld)

Oorsig

Hersiening gaan oor die versameling van bewyse van wat die leerder geleer het. Dit vorm 'n integrale deel van onderrig en leer en dit moet beplan word wanneer die lesinhoud beplan word. Hersiening help om die leerders se behoeftes te identifiseer. Dit bied ook bewys van vordering, stel onderwysers in staat om na te dink oor wat hulle doen en verskaf terugvoer en verslagdoening aan alle belanghebbendes. Goeie hersieningspraktyk in Sosiale Wetenskappe sluit in:

- Hersiening of vaardighede en doelwitte op kennis van inhoud toegepas word
- Verskaffing van terugvoer

Onderwysplan vir Sosiale Wetenskappe Graad 8

Hierdie onderwysplan toon:

Die tydtoewysing van die onderwerpe vir die kursus per termyn

- Waar om die tersaaklike inhoud en aktiwiteite in die Leerdersboek te kry
- Wanneer Formele Hersiening plaasvind, kruisverwysing na geskikte aktiwiteite in die Leerdersboek.

Hierdie onderwysplan volg die tydtoewysings soos in die KABV vir Sosiale Wetenskappe uiteengesit. Dit veronderstel drie uur onderwys per week.

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
1	Kaarte en die aardbolle	Module bladsy 7	
	Kaarte en atlasse <ul style="list-style-type: none"> • Lengte- en breedtegrade: Grade en minute • Gebruik die atlas-indeks om plekke op die kaart te kry • Soorte skale in die atlas (wêreld, streek, plaaslik) • Skaal • Plekke in die nuus (kan voortgesit word deur die jaar) 	Eenheid 1 bladsye 8-15	Aktiwiteite 1-5

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
1	Die aardbol <ul style="list-style-type: none"> • Halfronde (hersien Graad 6-werk) • Die aarde draai om sy eie as: dag en nag (hersiening) • Wêreldtyd, tydsones en die internasionale datumlyn • Suid-Afrikaanse standaardtyd • Die aarde wentel om die son 	Eenheid 2 bladsye 16-22	Aktiwiteite 6-10
	Satellietbeelde <ul style="list-style-type: none"> • Hoe satellietbeelde lyk • Inligting van satellietbeelde – water, plantegroei, grondgebruik, wolkpatrone en weer • Hoe satellietbeelde gebruik word 	Eenheid 3 Bladsye 23-24	Geen
	Die Industriële Revolusie in Brittanje en Suid-Afrika vanaf 1860	Module 2 bladsy 27	
	Veranderings gedurende die Industriële Revolusie in Brittanje <ul style="list-style-type: none"> • Rykdom uit slawehandel • Die ekonomie voor die Industriële Revolusie • Wat was die Industriële Revolusie? • Maatskaplike veranderings tydens die Industriële Revolusie 	Eenheid 1 bladsye 28-36	Aktiwiteite 1-4

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
1	Suidelike-Afrika teen 1860 <ul style="list-style-type: none"> • Politieke nedersettings in Suidelike-Afrika in 1860 • Kontrakarbeid uit Indië 	Eenheid 2 Bladsye 37-40	Aktiwiteite 5-6
	Ontginning van diamante in Kimberley: 1867 <ul style="list-style-type: none"> • Waarom diamante waardevol is • Britse oornam van diamantryke grond in Griekwaland-Wes • Diamantmynbou en die ontwikkeling van 'n monopolie 	Eenheid 3 bladsye 41-44	Aktiwiteite 7-8
2	Klimaatstreke	Module 3 bladsy 47	
	Faktore wat temperatuur en reënval beïnvloed <ul style="list-style-type: none"> • Afstand van die ewenaar (breedtegraad) • Afstand vanaf die see • Hoogte bo seevlak • Seestrome • Berge (reliëf) 	Eenheid 1 bladsye 48-53	Aktiwiteite 1-2
	Die klimaat van Suid-Afrika <ul style="list-style-type: none"> • Fisiese kaart van Suid-Afrika (Hersiening: Graad 5-werk) • Hoe faktore temperatuur en reënval op sekere plekke in Suid-Afrika beïnvloed – byvoorbeeld Beaufort-Wes, Kaapstad, Durban, George, Port Nolloth, Johannesburg 	Eenheid 2 bladsye 54-59	Aktiwiteite 3-5

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
2	Klimaat oor die wêreld heen <ul style="list-style-type: none"> Die verskil tussen weer en klimaat (Hersiening: Graad 5-werk) Weerelemente: temperatuur, humiditeit, wind en neerslag Klimaatsoorte: Tropiese reënwoorde, woestyn, tropiese graslande, Mediterreense gebiede, hoë bergstreke, poolstreke Temperatuur en reënvalkenmerke van verskillende klimaatsoorte (staaf- en lyngrafieke) Die wêreld se klimaatstreke: 	Eenheid 3 bladsye 60-69	Aktiwiteite 6-8
	Die Minerale revolusie in Suid-Afrika	Module 4 bladsy 71	
	Brittanje, diamantontginning en toenemende arbeidsbeheer en grondekspansionisme <ul style="list-style-type: none"> Brittanje, diamantmynbou en groter beheer oor arbeid en gronduitbreiding Verdere grondonteiening en die oorwinning oor Afrika-koninkryke: Xhosa 1878 en Pedi en Zoeloe 1879 	Eenheid 1 bladsye 72-76	Aktiwiteite 1-2
	Goudmynontginning op groot dieptes aan die Witwatersrand vanaf 1886 <ul style="list-style-type: none"> Waarom goud waardevol is Die ontdekking en ontginning van diepvlakgoud aan die Witwatersrand 	Eenheid 2 Bladsye 77-90	Aktiwiteite 3-9

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
3	Nedersettings (Afrika, met die fokus op Suid-Afrika)	Module 5, bladsy 93	
	Nedersetting en grondgebruik <ul style="list-style-type: none"> • Stedelike nedersettings • Landelike nedersettings 	Eendheid 1 Bladsye 94-98	Aktiwiteite 1-2
	Grondgebruik op lugfoto's en grootskaalkaarte <ul style="list-style-type: none"> • Hoe lugfoto's lyk (skuins of vertikaal) • Inligting uit lugfoto's: natuurlike en mensgemaakte kenmerke • Identifiseer grond gebruik in stedelike nedersettings (lugfoto's en grootskaalkaarte*) 	Eendheid 2 bladsye 99-102	Aktiwiteite 3-5
	Navorsing van 'n nedersetting (Projek) <ul style="list-style-type: none"> • 'n Onafhanklike ondersoek van 'n bekende nedersetting 	Eendheid 3 Bladsye 103-107	Projek
	Verstedeliking <ul style="list-style-type: none"> • Verstedeliking • Wat stede laat groei: stoot- en trekfaktore van migrasie (Afrika met die fokus op Suid-Afrika) • Oorsig van verstedeliking in Suid-Afrika – insluitend vraagstukke wat met apartheid en bevolkingsbeheer verband hou • Maatskaplike kwessies wat verband hou met vinnige stedelike groei (insluitend behuisingstekorte en dienslewering) 	Eenheid 4 bladsye 108-112	Aktiwiteite 6-10

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
3	Die stormloop vir Afrika: laat 19de eeu	Module 6, bladsy 115	
	Europese koloniserings van Afrika in die laat 19de eeu <ul style="list-style-type: none"> Afrika voor Europese koloniserings Berlynse Konferensie 1884 Oorsake van koloniserings Patrone van koloniserings: watter lande het watter dele van Afrika gekoloniseer Hoekom het Europa Afrika so vinnig gekoloniseer? Die gevolge van koloniserings 	Eenheid 1 bladsye 116-125	Aktiwiteite 1-5
	Die Ashanti-koninkryk <ul style="list-style-type: none"> Die kus van Wes-Afrika voor die koms van die Europeërs Die Ashanti en hul vroeë kontak met Europese handelaars en ontdekkingsreisigers Die Britte koloniseer die Goudkus Die gevolge van koloniserings vir die Ashanti-koninkryk en Brittanje 	Eenheid 2 bladsye 126-132	Aktiwiteit 6-8
4	Vervoer en handel	Module 7, bladsy 135	
	Handel en vervoer oor die wêreld heen <ul style="list-style-type: none"> Redes vir handel (Hersiening van Graad 6-werk) Die verhandel tussen handel en vervoer – met voorbeelde om te illustreer Verskillende soorte vervoer en hul gebruike: seevervoer, lugvervoer, padvervoer, spoorwegvervoer, pyplynvervoer 	Eenheid 1 bladsye 136-139	Aktiwiteite 1-3

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
4	Handel en vervoer in Suid-Afrika <ul style="list-style-type: none"> Belangrike paaie, spoorweë, lughawens en hawens in Suid-Afrika Gevallestudie van gekose Suid-Afrikaanse hawe Voor- en nadele van pad- en spoorvervoer Vereistes vir vervoerstelsels van die toekoms 	Eenheid 2 bladsye 140-146	Aktiwiteite 4-6
	Mense en verkeer in stedelike gebiede <ul style="list-style-type: none"> Openbare vervoerstelsels in stedelike gebiede Privaat vervoer – byvoorbeeld minibus-taxi's, motors en fietse Vervoerkwessies – byvoorbeeld die koste ver pendelaars, verkeersknoppe en besoedeling Openbare vervoerstrategieë – byvoorbeeld snelvervoerstelsels, gesubsidieerde openbare vervoer, fietsbane, parkeer-en-ry, motorvrye sones 	Eenheid 3 bladsye 147-154	Aktiwiteite 7-9
	Die Eerste Wêreldoorlog I (1914-1918)	Module 8, bladsy 157	
	Redes vir die Eerste Wêreldoorlog <ul style="list-style-type: none"> 'n Oorsig van die langtermyn-oorsake: Nasionalisme, industriële ekonomieë, beheer van die seeweë, Kolonisering en ryke Die onmiddellike oorsaak van die oorlog: Die sluipmoord op die aartshertog van Oostenryk Lande wat in die oorlog geveg het: Die Geallieerdes teenoor die Sentrale Moondhede 	Eenheid 1 bladsye 158-161	Aktiwiteite 1-2

Kwartaal	Inhoud/onderwerpe (soos gespesifiseer in KABV)	Leerders- boek	Aktiwiteite en assessering
4	Aspekte van die ervarings in die Eerste Wêreldoorlog <ul style="list-style-type: none"> • Diensplig en propaganda in Brittanje • Gewetensbeswaardes • Die loopgraafoorlog aan die Westelike Front • Musiek en digkuns • Die Eerste Wêreldoorlog en Suid-Afrika 	Eenheid 2 bladsye 162-169	Aktiwiteite 3-5
	Vroue in Brittanje tydens die Eerste Wêreldoorlog <ul style="list-style-type: none"> • Die veranderende rolle van vroue in Brittanje in die werkplek • Emily Pankhurst en die veldtog om stemreg vir vroue in Brittanje te kry 	Eenheid 3 bladsye 170-174	Aktiwiteite 6-7
	Die nederlag van Duitsland en die Verdrag van Versailles	Eenheid 4 bladsye 175-178	Aktiwiteite 8

Voorbeeld van 'n lesplan

Sekere onderwysers sal daaglikse lesplanne nuttig vind, hoewel dit nie 'n formele beleidsvereiste is nie. Hieronder is 'n voorbeeld (van Graad 7) van hoe om 'n lesplan te voltooi.

Datum:	Graad: 7	Kwartaal: 2
Module: 3	Eenheid: 3	Kontaktyd: 1 uur
Inhoud/begrip: Vulkane – waar en hoekom hulle voorkom	Aktiwiteit 3 – Kruisverwys kaarte om lande te identifiseer Aktiwiteit 4 – Vra vrae en identifiseer probleme	Hulpbronne benodig: Wêreldkaart met fisiese kenmerke Nuusberigte van onlangse vulkaan-aktiwiteite
Aktiwiteit 4: Vra vrae en identifiseer probleme		
Skakels met vorige aktiwiteit: nie N.v.t.		
Skakels met volgende aktiwiteit: N.v.t.		
<p>Onderwysplan</p> <p>Gebruik 'n fisiese wêreldkaart om die voorkoms van vulkane aan te dui. Teken datums, sterkte en ander inligting aan langs die kaart.</p> <p>Gebruik onlangse gebeure as gevallestudies om leerders se bewustheid van vulkaan-uitbarstings te verhoog.</p> <p>As tyd dit toelaat, laat leerders 'n vulkaan-model bou.</p>		
<p>Assessering: Groep/leerder assessering</p> <p> Klas bespreking</p>		
<p>Besinning deur onderwyser:</p>		

Assessering

Assessering is die beplande proses om inligting oor leerders se prestasie op 'n deurlopende basis te identifiseer, te versamel en te vertolk. Hersiening moet formeel en informeel gedoen word, en 'n verskeidenheid hersieningstake moet gebruik word. Leerders moet betyds terugvoer oor formele en informele hersiening kry.

Informele of daaglikse hersiening

Informele hersiening is daaglikse monitering van leerders se vordering. Dit word gedoen deur waarneming, besprekings, praktiese demonstrasies, leerder-onderwyser-konferensies, informele klaskamerwisselwerking, ens. Byvoorbeeld, die aktiwiteite op bladsye 33, 74 en 100 is geskik vir informele hersiening.

KABV sê vir ons dat informele hersiening gebruik moet word om terugvoer aan die leerders te gee en ook by die beplanning vir onderrig gebruik te word, maar dit hoef nie aangeteken of vir bevordering in aanmerking geneem te word nie. Dit moet nie afsonderlik van leeraktiwiteite wat in die klaskamer plaasvind, gesien word nie. Leerders of onderwysers kan hierdie hersieningstake nasien.

Leerders ondervind dikwels probleme om lang skriftelike take af te handel. Dit is hoekom ons aktiwiteite soos Aktiwiteit 6 op bladsy 40 en Aktiwiteit 6 op bladsy 171 verskaf.

Leerders moet gereeld lees en skryf – begin met sinne en paragrawe en bou op tot langer stukke. Baie hiervan kan gestruktureer word deur aktiwiteite in Sosiale Wetenskappe deur te werk.

Formele assessering

Sekere take vorm 'n formele program van hersiening vir die jaar. Formele assesseringstake word deur die onderwyser nagesien en formeel aangeteken met die oog op vordering en vir sertifisering. Alle formele assesseringstake is aan moderering onderhewig vir gehalteversekering en om te sorg dat gepaste standaarde gehandhaaf word.

Formele assessering bied aan onderwysers 'n stelselmatige manier om te evalueer hoe goed leerders vorder in 'n graad en in 'n bepaalde vak. Voorbeelde van formele assessering sluit in toetse, eksamens, praktiese take, projekte, mondelinge aanbiedings, demonstrasies, opvoerings en dies meer. Formele assesseringstake is deel van 'n jaar lange formele program van assessering in elke graad en vak.

Formele program van assessering

Formele assesseringsvereistes van Sosiale Wetenskappe

Geskiedenis en Geografie moet afsonderlik assesser word. Die vorms van assessering wat gebruik word, moet geskik wees vir leerders se ouderdom en ontwikkelingsvlak. Leerders moet elke termyn formele assessering vir Geskiedenis en Geografie voltooi. Formele assessering sluit in formeel geassesseerde take asook projekte en eksamens. (Verwys na program van assessering op die volgende bladsy.)

Tipes formele hersiening vir Sosiale Wetenskappe

Projekte

Leerders voltooi een projek in Sosiale Wetenskappe in elke graad. Hulle doen dus 'n projek in óf Geskiedenis óf Geografie in 'n gegewe jaar.

In Graad 7 sal leerders 'n Geografieprojek in Kwartaal 1 voltooi. In Graad 8 sal leerders 'n Geografieprojek in Kwartaal 3 voltooi. In Graad 9 sal leerders 'n Geskiedenisprojek in Kwartaal 3 voltooi.

Toetse en eksamens

Toetse en eksamens vir formele hersiening moet 'n aansienlike hoeveelheid inhoud dek.

Toetse en eksamens moet in streng beheerde toestande voltooi word.

Elke toets en eksamen moet vir 'n verskeidenheid kognitiewe vlakke voorsiening maak. (Verwys na die tabel in die deel oor beplanning vir assessering later in hierdie afdeling.)

Kognitiewe vlak	Persentasie
Laer orde: Kennis en onthou	30
Middelorde: Begrip en toepassing	50
Hoër orde: Ontleding, evaluering en sintese	20

Take

Take moet ontwerp word om die inhoud en begrippe van die vak te dek en moet 'n verskeidenheid aktiwiteite insluit wat gekies is om die geïdentifiseerde doelwitte en vaardighede te hersiening.

Voordat 'n hersieningstaak aan leerders gegee word, moet onderwysers sorg dat hulle self al die vrae kan beantwoord. Wanneer onderwysers 'n hersieningstaak stel, moet hulle 'n memorandum van antwoorde en/of 'n merkvel vir die hersiening opstel. Verwys na die sewepunt-graderingskode of skaal van prestasie by die opstel van 'n merkvel.

Terugvoer moet sterk punte erken en swak punte identifiseer vir die leerder se ontwikkelingsgerigte behoeftes. Aksieplanne oor hoe leerders gesteun sal word, moet hierdie terugvoer vergesel. Dit is belangrik dat die terugvoer aan leerders hulle moet aanmoedig om beter te vaar en hul selfvertroue moet opbou.

Bepanning vir Assessering

Ons het vir jou 'n volledige assesseringsplan opgestel.

Review Copy

Program van Assessering

Program van Assessering		
Geografie	Taak: Kaarte en die aardbol (bladsy 22) 20 punte	Skool-gebaseerde assessering (SGA) 40% 170 punte Midjaar-eksamen = 100 punte Totaal: 270 punte (Jou punt $\div 2.7 \times 0.4 =$ jou totaal %)
Geskiedenis	Taak: Die Industriële Revolusie in Brittanje en suidelike Afrika vanaf 1860 (bladsy 40) 45 punte	
Geografie	Toets: Klimaatstreke (bladsy 66) 20 punte	
Geskiedenis	Toets: Die Mineraalomwenteling in Suid-Afrika (bladsy 80) 20 punte	
Geografie	Voorbeeld midjaar-eksamen (bladsy 114) Alternatiewe midjaar-eksamen in Onderwysersgids	
Geskiedenis	Geografie: 50 punte Geskiedenis: 50 punte Totaal: 100	
Geografie	Projek: Ondersoek van 'n nedersetting (bladsy 103) 50 punte	
Geskiedenis	Taak: Die stormloop vir Afrika (bladsy 125) 15 punte	Jaareind-eksamen 60% Jaareind-eksamen = 100 punte (Jou punt $\times 0.6 =$ jou totaal %)
Geografie	Voorbeeld jaareind-eksamen (bladsy 219) Alternatiewe eksamen in Onderwysersgids	
Geskiedenis	Geografie: 50 punte Geskiedenis: 50 punte Totaal: 100	
	Totale punt	SGA: 40% Jaareind-eksamen: 60% Totaal: 100%

Let asseblief op: die KABV vir Sosiale Wetenskappe dui op die moontlikheid dat die ratio vir SGA en jaar-eind assessering omgekeer kan word (60% SGA en 40% jaareind-eksamen. Indien dit so is, gebruik hierdie formule:

- Jaareind-eksamen = 100 punte (Jou punt $\times 0.4 =$ jou totale %)
- SGA = 220 punte (Jou punt $\div 2.2 \times 0.6 =$ jou totale %)

SGA: 40%

Jaareind-eksamen: 60%

Totaal: 100%

Metakognitiewe strategieë

Wat is metakognitiewe strategieë en hoe kan ek dit gebruik?

Metakognisie is die proses om te besin of na te dink oor hoe jy dink. Volwassenes doen dit dikwels outomaties. Voordat ons iets nuuts aanpak, kan ons vir onself vra: Wat weet ek reeds hiervan? Wat sal my help om dit beter te verstaan? Hoe is dit gestruktureer? Wanneer ons 'n teks of handeling aanpak, kan ons vir onself vra: Het ek dit verstaan? Hoekom dink ek so? Hoe hou dit verband met wat ek reeds weet? Hoe kan ek dit in my

lewe toepas? Dan evalueer ons wat ons geleer of gedoen het deur vrae te stel soos: Het ek dit goed verstaan? Watter strategieë het gehelp en watter strategieë het nie gehelp nie? Wat moet ek volgende keer doen as ek so 'n taak aanpak?

Leerders is egter dikwels onbewus van hoe hulle dink en met leermateriaal omgaan. Jy help leerders om onafhanklik te dink deur hulle uitdruklik te lei om hul lees- en leerstrategieë te beplan, te monitor en te evalueer. Dit is veral doeltreffend vir diegene wat in 'n ander taal as hul huistaal leer en vir leerders wat sukkel. Dit kan hulle prestasie dramaties verbeter.

Jy leer metakognitiewe vaardighede aan die leerders deur vir hulle te vra om te verduidelik wat hulle dink en watter strategieë hulle gebruik om materiaal te verstaan. Dit word die beste in klein groepies gedoen. Jy kan ook 'dink hardop'-strategieë gebruik wanneer hulle met tekste en beelde omgaan. 'Dink hardop' is dikwels doeltreffend wanneer tekste aan leerders voorgelees word en gedurende lees oefeninge in klein groepies en pare. Hier is 'n voorbeeld van hoe om metakognitiewe strategieë te leer met behulp van 'dink hardop'-strategieë:

- 1 Kies 'n kort stukkie teks en merk waar jy gaan stop wanneer jy dit lees om jou dinkprosesse te modelleer.
- 2 Die volgende kan in hierdie beplanningstadium ingesluit word:
 - Lees die teks se titel en die inhoudsopgawe;
 - Kyk na die prente en voorspel waaroor die teks moontlik kan handel;
 - Vluglees die teks en soek opskrifte, woorde in vetdruk en opsommings. Terwyl jy vluglees, dink na oor wat jy reeds van die vak weet en wat jy nog wil weet.
- 3 In die klas, verduidelik aan die leerders wat jy gaan doen. Begin deur te verduidelik hoe jy beplan het voordat jy die teks gelees het.
- 4 Om begrip tydens lees te monitor kan jy verduidelik waar jy gestop het om vir jouself te vra of jy die inhoud verstaan. As die teks 'n lang of ingewikkelde sin het, beskryf hoe jy dit in frases opgedeel het om dit te verstaan. Kry plekke waar jy vrae kan stel soos:
 - Hoekom is dit ...?
 - Is dit soortgelyk aan ...?
 - Hoe kan ek uitvind wat hierdie nuwe woord beteken?
 - Wat wil die skrywer aan my oordra?
 - Wat dink ek gaan volgende gebeur? Hoekom dink ek so?
 - Moet ek dit weer lees vir meer inligting?

5 Wys nou vir leerders hoe om hul eie metakognitiewe strategieë te evalueer deur vrae te stel en te beantwoord soos:

- Het ek dit goed geles en verstaan?
- Wat het my gehelp om dit te verstaan? Wat het nie gehelp nie?
- Wat moet ek volgende keer doen as ek oor hierdie onderwerp lees?
- Wat sal my help om dit wat ek geles het, te onthou?

Deur die leerders te help oor hoe hulle oor iets dink en besin, kan jy hulle beter voorberei vir hul lewe en leer in die toekoms.

Kognitiewe vlakke en vermoëns vir Sosiale Wetenskappe in die Senior Fase

KENNIS EN ONTHOU	BEGRIIP/VERSTAAN	TOEPASSING	KONSEPTUEEL REDENERING ONTLEDING	KONSEPTUEEL REDENERING SINTESE	KONSEPTUEEL REDENERING EVALUERING
Lae orde	Middelorde		Hoë orde		
Absorbeer Tel Definieer Identifiseer Etiketleer/ Benoem Lys Pas Memoriseer Noem Skets Wys uit Haal aan Sê op Herken Herhaal Onthou Reproduseer Reageer Selekteer/ Kies Meld Spoor op	Klassifiseer Vergelyk Skakel om Bespreek Onderskei Definieer Demonstreer Beskryf Beraam Verduidelik/ Verklaar Vergemeen Gee voorbeelde Illustreer Lei af Vertolk Pas Parafraseer Stel weer Herskryf Selekteer/ Kies Som op Vertaal	Verander Bereken Bou Demonstreer Teken Illustreer Voorspel Vertel Los op Gebruik	Ontleed Differensieer Diskrimineer Ondersoek Organiseer Vertel Skei Onderverdeel	Onttrek Rangskik Kombineer Stel saam Bou Skep Ontwerp Bespreek Formuleer Vergemeen Genereer Groepeer Integreer Organiseer Opsom	Evalueer Sluit af Kontrasteer Skep Resenseer Kritiseer Besluit Betwis Evalueer Gradeer Beoordeel Regverdig/ Staaf Vertolk Steun Beveel aan

Inklusiewe assessering

Onderwysers moet alternatiewe en aanpasmodes ontwikkel om leerders met leerversperrings te harsien sodat leerders geleenthede gebied word om bevoegdheid te wys op maniere wat by hul behoeftes pas. Hier is 'n paar voorbeelde van hoe om sulke leerders te assesser en steeds die geldigheid van die assessering te handhaaf. Sommige leerders benodig konkrete apparaat dalk vir 'n langer tyd as ander lede in hul portuurgroep.

- Assesseringsstake, veral skriftelike take, moet dalk in kleiner dele opgedeel word vir leerders wat nie lank kan konsentreer of werk nie, of hulle kan kort blaaskanse gegee word tydens die take. Leerders kan ook ekstra tyd gegee word om take af te handel.
- Party leerders moet dalk hul assesseringsstake in 'n afsonderlike lokaal doen sodat hul aandag nie afgetrek kan word nie.
- 'n Verskeidenheid assesseringsinstrumente moet gebruik word want 'n leerder kan dalk vind dat 'n bepaalde assesseringsinstrument hom/haar nie toelaat om te wys wat hy/sy kan doen nie.
- Vir leerders wat nie kan lees nie, kan die take voorgelees word en hulle kan antwoorde mondeling dikteer. Hersiening kan ook 'n praktiese komponent insluit waarin leerders hul bevoegdheid kan demonstreer sonder om taal te gebruik.
- 'n Gebaretaaltolk kan gebruik word.
- Assesseringstake kan in Braille of teks met groter letters beskikbaar gestel word.
- Assesserings kan die gebruik van dikteermasjiene of rekenars met stemsintetiseerders insluit.
- Die vorms van assessering wat gebruik word, moet geskik wees vir leerders se ouderdom en ontwikkelingsvlak. Die ontwerp van hierdie take moet die inhoud van die vak dek en 'n verskeidenheid take insluit wat bedoel is om die oogmerke van die vak te bereik.

Optekening en verslagdoening van assessering

- **Optekening:** Optekening dokumenteer die vlak van 'n leerder se prestasie in 'n spesifieke assesseringstaak. Dit toon 'n leerder se vordering met die bereiking van die kennis soos in die kurrikulum voorgeskryf. Rekords van leerderprestasie moet gebruik word om die vordering te verifieer wat onderwysers en leerders in die onderrig- en leerproses gemaak het.

- **Verslagdoening:** Daar kan op verskeie maniere oor leerders se prestasie verslag gedoen word: Dit sluit in verslagkaarte, ouervergaderings, skoolbesoekdae, ouer-onderwyser-konferensies, telefoonoproepe, briewe, klas- of skoolnuusbriewe, ens. Onderwysers in alle grade doen deur middel van persentasies verslag oor die vak. Die verskillende prestasievlakke en hul ooreenstemmende persentasiebande is soos in die tabel hieronder getoon.

Metingkode	Beskrywing van bevoegdheid	Punte
7	Uitmuntende prestasie	80–100
6	Verdienselike prestasie	70–79
5	Beduidende prestasie	60–69
4	Voldoende prestasie	50–59
3	Matige prestasie	40–49
2	Basiese prestasie	30–39
1	Ontoereikend	20–29

Toon Geskiedenis en Geografie afsonderlik en saam op die skoolrapport, soos in die voorbeeld hieronder:

Sosiale Wetenskappe	
Geskiedenis	%
Geografie	%
Gemiddelde (Sosiale Wetenskappe)	%

Oorsig van spesifieke doelwitte en vaardighede vir Sosiale Wetenskappe

Geografie

Die Geografiekurrikulum ontwikkel die kennis van leerders. Die inhoud en die gepaardgaande begrippe in die Leerdersboek is gemik op die doelstellings en vaardighede wat in Geografie bereik moet word wat in die KABV genoem word.

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders is weetgierig oor die wêreld waarin hulle woon	Stel vrae en identifiseer kwelpunte Bespreek en luister met belangstelling Kan inligting versameling en daarna verwys (insluitende koerante, boeke en waar moontlik webblaaie)
Leerders het 'n goeie algemene kennis van plekke en die natuurkragte op die aarde	Lees en gebruik bronne om inligting te assimileer Gebruik inligting om te beskryf, te verduidelik en vrae te beantwoord oor mense, plekke en die verhouding tussen die twee
Leerders verstaan die wisselwerking tussen die samelewing en die natuurlike omgewing	Oorweeg, sintetiseer en organiseer inligting Maak koppelings tussen oorsaak en gevolg; verandering en kontinuïteit Erken en waardeer uiteenlopende lewenstyle en wêreldbeskouings
Leerders dink onafhanklik en staaf hulle idees met deeglike kennis	Gebruik kennis oor Geografie om probleme op te los Bespreek en debatteer kwelpunte Erken bevooroordeeldheid/sydigheid en verskillende sienswyses Ontwikkel eie idees op grond van nuwe kennis Doen oplossings vir probleme aan die hand
Leerders is besorg oor hulle planeet en die welsyn van almal wat daarop woon	Raak betrokke by kwelpunte rakende die planeet, sy mense en hulpbronne met kennis en sensitiviteit Tree verantwoordelik op teenoor mense en die omgewing
Leerders verstaan en werk met 'n verskeidenheid bronne – insluitende kaarte, data en foto's	Gebruik en teken kaarte Identifiseer en onttrek inligting uit tekste, atlasse en ander bronne, insluitende visuele bronne soos foto's Werk met data en statistieke in die vorm van grafieke, tabelle en diagramme Kan kruisverwysings na inligting in verskillende bronne maak
Leerders neem waar en raak betrokke by verskynsels in hulle eie omgewing	Ontwikkel vaardighede deur waarneming, onderhoudvoering en aantekening deur middel van veldwerk Kan onderhoude met mense voer en sosiale vaardighede toepas Kan data verwerk, vertolk en evalueer

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders vind uit oor plekke, mense, gebeure en kwelpunte deur gebruik van verskillende bronne, byvoorbeeld boeke, mense, foto's, die Internet	Ontwerp en formuleer vrae Ontwikkel navorsingsvaardighede en pas dit toe Kan inligting ontleed, verwerk en aanbied
Leerders kommunikeer idees en inligting	Praat op 'n duidelike en ingeligte manier Skryf op 'n gestruktureerde en samehangende manier Teken kaarte, sketse, eenvoudige illustrasies, grafieke en vloeiagramme Verskaf beredeneerde verduidelikings
Leerders neem ingeligte besluite en doen gepaste stappe	Werk saam en onafhanklik Beplan en evalueer handelinge stelselmatig en krities

Geskiedenis

Die Geskiedenis kurrikulum poog om belangstelling in en genot van 'n studie van die verlede, te bevorder. Leerders moet kennis, begrip en waardering kry van die verlede en die kragte wat dit gevorm het.

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders kry 'n verskeidenheid soorte inligting oor die verlede.	In staat om inligting byeen te bring byvoorbeeld uit teks, visuele materiaal (insluitende foto's, spotprente, televisie en rolprente), liedjies, gedigte en onderhoude met mense; gebruik meer as een soort skriftelike inligting (boeke, tydskrifte, koerante, webblaaie).
Leerders kies tersaaklike inligting.	In staat om te besluit oor wat belangrike inligting is om te gebruik. Soos byvoorbeeld om inligting te kies vir 'n bepaalde onderwerp, of meer spesifiek, om 'n vraag te beantwoord. Sekere inligting wat bekom word, sal nie vir die vraag tersaaklik wees nie, en sekere inligting, hoewel tersaaklik, sal nie so belangrik of nuttig soos ander nie.
Leerders besluit of inligting vertrou kan word.	In staat om ondersoek in te stel oor waar die inligting vandaan kom: Wie het die inligting geskryf of geskep en hoekom het hulle dit gedoen? Dit behels ook om seker te maak dat die inligting akkuraat is; vergelyk waar die inligting vandaan kom met ander inligting. Baie inligting verteenwoordig net een standpunt of sienswyse.
Leerders sien iets wat in die verlede gebeur het, vanuit meer as een oogpunt.	In staat om te kontrasteer hoe inligting sou wees as dit vanuit 'n ander oogpunt gesien of gebruik sou word. Dit vereis ook om in staat te wees om twee of meer verskillende sienswyses oor dieselfde persoon of gebeure te vergelyk.
Leerders verduidelik hoekom gebeure in die verlede dikwels anders vertolk word.	In staat om te sien hoe geskiedkundiges, handboekskrywers, joernaliste of regisseurs en ander tot verskillende gevolgtrekkings kom, en in staat om rede(s) te gee hoekom dit so is.

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders debatteer oor wat in die verlede gebeur het op grond van die beskikbare bewyse.	In staat om deel te neem aan besprekings of debatte en ontwikkel standpunte oor aspekte van die Geskiedenis, gebaseer op die bewyse wat uit die beskikbare inligting verkry word.
Leerders skryf op 'n georganiseerde manier oor die Geskiedenis, met logiese argumentering.	In staat om 'n stuk skryfwerk aan te bied met 'n inleiding, die tersaaklike inligting logies en in chronologiese volgorde uiteengesit, en met 'n gevolgtrekking wat die vraag samehangend afsluit.
Leerders verstaan die belangrikheid van erfenis en bewaring.	In staat om te verduidelik hoe en hoekom mense en gebeure in die openbaar herdenk word in 'n gemeenskap, dorp of stad, provinsie en die land. Dit behels ook ondersoek na hoe mense en gebeure uit die verlede herdenk word deur plegtighede, vierings, museums en monumente.

Review Copy

Wat is Sosiale Wetenskappe?

Sosiale Wetenskappe bestaan uit Geskiedenis en Geografie. Sowel Geskiedenis as Geografie moet in elke termyn van die skooljaar onderrig en geassesseer word. Die Sosiale Wetenskappe-kurrikulum poog om vir leerders geleenthede te bied om vars en krities na hul eie wêreld te kyk en, nog belangriker, dit poog om leerders bekend te stel aan 'n wêreld buite hul alledaagse werklikheid.

Die onderrig van Geografie

Geografie is die studie van die ingewikkelde natuurlike wêreld rondom ons. Geograwe (geograwe) bestudeer die menslike en fisiese prosesse oor ruimte en tyd.

Die twee hoofvertakings van Geografie is:

- **Fisiese Geografie:** Die studie van natuurlike prosesse en eienskappe (byvoorbeeld die atmosfeer, landvorms, klimaat en ekosisteme)
- **Menslike Geografie:** Die studie van menslike aktiwiteite en die uitwerking daarvan op die aarde.

Geograwe gebruik verskillende bronne van inligting:

- **Kaarte:** Geograwe teken en gebruik kaarte om uit te vind waar dinge soos berge en riviere is. Kaarte kan ook lande, grense en dorpe toon.
- **Grafieke:** Geograwe gebruik grafieke om statistieke en data aan te teken en te toon.
- **Foto's:** Geograwe gebruik foto's om plekke en gebeure te toon.
- **Die weer:** Geograwe bestudeer weerpatrone. Dit help hulle om die klimaat te verstaan en wat dit vir ons kan beteken.
- **Veldwerk:** Geograwe gaan na verskillende plekke om uit te vind oor veranderinge in die omgewing. Hulle stel vrae aan plaaslike mense. Sodoende vind hulle uit hoe verskillende mense lewe.
- **Koerante, radio en TV:** Geograwe bestudeer die nuus om uit te vind wat orals ter wêreld gebeur.

Die onderrig van Geskiedenis

Geskiedenis is die studie van verandering en ontwikkeling in die samelewing oor tyd. Dit gaan oor mense – hoe hulle in die verlede gelewe het, wat hulle gedoen het en wat hulle gedink het. Geskiedkundiges probeer om die optrede van mense in die verlede te verstaan en te evalueer. Hierdie begrip van optrede van die verlede help geskiedkundiges om te bepaal watter uitwerking die optrede op die hede het en hoe dit die toekoms kan beïnvloed.

Geskiedkundiges gebruik die dinge van die verlede wat nog oorbly, om die verlede te bestudeer – hierdie dinge word bronne van inligting genoem:

- **Foto's en skilderye:** Geskiedkundiges stel vrae oor wat hulle in ou foto's sien en wat dit kan beteken.
- **Skriftelike bronne:** Geskiedkundiges gebruik skriftelike bronne uit en oor die verlede, soos boeke, poskaarte, briewe, dagboeke en dies meer.
- **Mondelinge Geskiedenis:** Geskiedkundiges praat met mense en stel vrae oor die lewe in die verlede. Geskiedkundiges skryf hulle antwoorde neer.
- **Voorwerpe:** Argeoloë help geskiedkundiges. Geskiedkundiges en argeoloë werk saam om baie ou voorwerpe wat mense nagelaat het, te vertolk.

Graad 8-spesifieke vaardighede vir Sosiale Wetenskappe

Sosiale Wetenskappe dek die volgende spesifieke vaardighede:

- Versamel, orden, sintetiseer en organiseer inligting, bv. uit tekste, visuele materiaal
- Gebruik meer as een soort skriftelike teks, bv. boeke, koerante
- Onderskei tussen belangrike en minder belangrike inligting (tersaaklikheid / bruikbaarheid vir taak)
- Vergelyk inligting
- Erken eensydigheid en verskillende sienswyses
- Ontwikkel eie idees en sienswyses op grond van nuwe kennis
- Neem deel aan besprekings en luister met belangstelling
- Verduidelik hoe en hoekom mense en gebeure in die openbaar herdenk word
- Stel vrae en identifiseer kwelpunte
- Gebruik inligting om te beskryf, te verduidelik en vrae te beantwoord.
- Doen oplossings vir probleme aan die hand
- Maak koppelings tussen oorsaak en gevolg; verandering en kontinuïteit
- Erken en waardeer uiteenlopende lewenstyle en wêreldbeskouings
- Teken kaarte, sketse, eenvoudige illustrasies, grafieke en vloeiagramme

- Maak kruisverwysings na inligting in verskillende bronne
- Ontwikkel vaardighede vir waarneming, onderhoudvoering en aantekening
- Voer onderhoude met mense en pas sosiale vaardighede toe
- Verwerk, vertolk en evalueer inligting en bied dit aan
- Ontwerp en formuleer vrae
- Ontwikkel navorsingsvaardighede en pas dit toe
- Skryf op 'n gestruktureerde en samehangende manier
- Verskaf beredeneerde verduidelikings
- Werk saam en onafhanklik

Inklusiewe onderwys

Wat is inklusiewe onderwys?

In die Senior Fase is dit baie belangrik dat leerders hulle bevind in 'n omgewing waar hulle 'n belangstelling in leer en die oortuiging dat hulle kan leer, kan ontwikkel. Inklusiewe Onderwys word omskryf as 'n leeromgewing wat die volle persoonlike, akademiese en professionele ontwikkeling van alle leerders bevorder, ongeag ras, klas, geslag, gestremdheid, godsdiens, kultuur, seksuele voorkeur, leerstyle en taal.

- Insluiting behels erkenning en aanvaarding –
- dat alle kinders die reg het om te leer
- dat alle kinders kan leer
- dat alle leerders ondersteuning nodig het
- dat alle leerders uniek is en verskillende maar gelykwaardige leerbehoefte het
- dat alle leerders 'n geleentheid nodig het om hul eie unieke sterk punte uit te bou
- dat die leerder die middelpunt van die onderwys- en leerproses is
- dat daar verskille tussen leerders is ten opsigte van ouderdom, geslag, taal, kultuur, leerstyle, gestremdhede, MIV-status en dies meer.

Insluiting behels ook –

- instaatstellende opvoedkundige strukture, stelsels en leermetodologieë om in die behoeftes van alle leerders te voorsien
- meer as net formele skoolonderwys – dit sluit ook leer in wat in die huis, gemeenskap ens plaasvind.
- die verandering van houdings, gedrag, metodologieë en omgewings om in die behoeftes van alle leerders te voorsien.
- die versekering van maksimum deelname van alle leerders aan die kultuur en kurrikulum van alle onderwysinstellings

- die identifisering en beperking van leerversperrings wat op enige vlak van die stelsel kan voorkom.

Party van die leerders in jou klas ly dalk reeds onder uitsluiting of dink negatief oor die onderwys. Daar is geen rede vir hulle uitsluiting van klasaktiwiteite nie. Dit is die onderwyser se verantwoordelikheid om te sorg dat hierdie leerders by alle klasaktiwiteite ingesluit word. Dit beteken dat aktiwiteite aangepas moet word volgens hulle behoeftes en vermoëns. Dit is ewe belangrik dat die klas nie as gevolg hiervan verdeel word nie. Leerders met hierdie uitdagings moet eerder aanvaar en gehelp word waar moontlik deur ander lede van hul portuurgroep. Leerders moet te alle tyd ontmoedig word om leerders met spesiale behoeftes te spot, af te knou of te ignoreer. Wanneer hierdie houdings teen 'n leerder gerig word, skep dit by daardie leerder 'n leerversperring.

Praktiese riglyne vir inklusiewe onderwys

- Kry 'n ware begrip van elke leerder se agtergrond, sterk punte, unieke vermoëns, behoeftes en versperrings. Gebruik dan hierdie inligting by jou lesbeplanning en vir 'n duideliker fokus.
- Onthou dat die onderwyser 'n fasiliteerder van leer is.
- Hou die inhoud en materiaal so tersaaklik as moontlik.
- Breek die leerinhoud op in klein, hanteerbare en logiese stappe. Hou instruksies duidelik en kort (beplan vooraf).
- Gradeer aktiwiteite volgens die verskillende vlakke en vermoëns van leerders. Probeer verseker dat leerders deurgaans uitgedaag word sonder te veel stres.
- Ontwikkel 'n ewewig tussen individuele portuuronderrig, samewerkende leer en onderrig vir die hele klas.
- Gebruik leerders om mekaar te help in die vorm van groeptipes, portuurgesteunde leer, makkerstelsels en dies meer. Maak seker dat leerders in die klaskamer voel dat hulle deur sowel die onderwyser as hulle portuur ingesluit en gesteun word.
- Vorm pare en groepe leerders waar lede verskillende take kry volgens sterk punte en vermoëns. Bevorder selfbestuursvaardighede en verantwoordelikheid deur groepprole en die tipes take wat jy gee.
- Motiveer leerders en bevestig hulle pogings en individuele vordering. Bou selfvertroue. Moedig vrae, redenering, eksperimentering met idees en meningsuiting aan.
- Bepaal die leerder se Sone van Proksimale Ontwikkeling of SPO en gebruik dit vir doeltreffende onderrig en leer. Vygotsky beskryf die SPO as die afstand tussen wat

die leerder reeds weet en verstaan en wat hy/sy met steun van 'n volwassene kan verstaan. Leer is dus 'n sosiale wisselwerking terwyl die onderwyser die leerder bemiddel en ondersteun sodat hy/sy 'n nuwe begrip verstaan.

- Gebruik tyd om nuwe leer vas te lê of te konsolideer. Gebruik verskillende maniere om dit te doen totdat alle leerders die begrip verstaan. Ruim tyd in om terug te gaan na take sodat leerders kan leer uit hulle eie en ander se ondervinding en metodes.
- Gebruik en ontwikkel doeltreffende taalvaardighede (ekspressief en reseptief, verbaal en nieverbaal).
- Eksperimenteer met 'n verskeidenheid onderrigmetodes en strategieë om leerders se belangstelling te behou en om vir verskillende leerstyle voorsiening te maak. Gebruik speletjies, samewerkende groepwerk, dinkskrams, probleemoplossing, debatte, aanbiedings en dies meer.

Leerders met leerversperrings

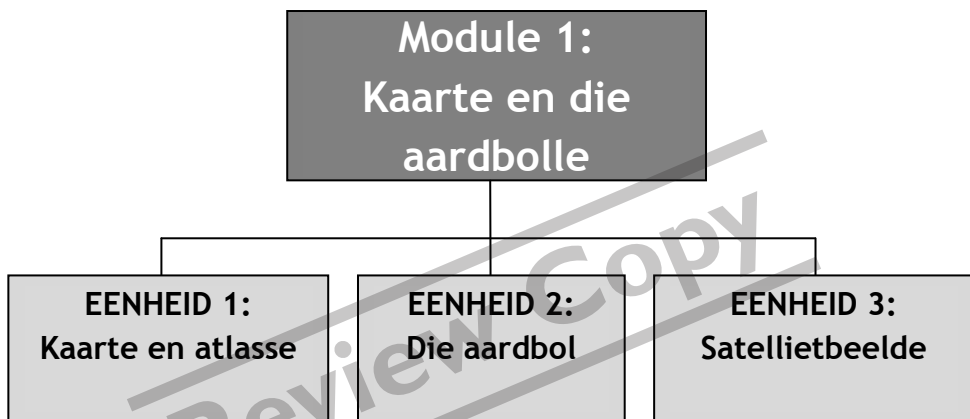
'n Leerversperring of -belemmering is enigiets wat 'n leerder verhinder om ten volle deel te neem en doeltreffend te leer. Dit sluit in leerders wat voorheen benadeel en van onderwys uitgesluit is as gevolg van die historiese, politieke, kulturele en gesondheidsuitdagings waarmee Suid-Afrikaners te doen kry. Ander voorbeelde van leerversperrings is leerders wat gesigsgestremd of hardhorend is; leerders wat linkshandig is of leerders met intellektuele agterstande. Leerversperrings dek 'n groot verskeidenheid moontlikhede en sommige leerders ondervind dikwels meer as een versperring. Sommige versperrings vereis dus meer as een aanpassing in die klaskamer en wisselende tipes en vlakke van ondersteuning.

Hierdie leerders het moontlik meer tyd nodig en moet meer tyd gegun word vir:

- Die afhandeling van take
- Die verwerwing van dinkvaardighede (eie strategieë)
- Onderwysers moet die aantal aktiwiteite wat voltooi moet word, aanpas sonder om in te meng terwyl die leerders die vereiste taalvaardighede verwerf.

Module 1 Kaarte en die aardbol

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Kaarte en atlasse	5 ure	8	36
Die aardbol	6 ure	16	41
Satellietbeelde	2 ure	23	45
Hersiening	2 ure	25	46

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan leerders leer hoe om plekke op 'n kaart te kry deur koördinate te gebruik, wat die lengte- en breedtegraad is en in grade en minute gemeet word.

Leerders sal ook woord- en lynskale hersien en kennis maak met die verhouding- en metrieke skaal om afstande te meet.

Hulpmiddels

- 'n Aardbol
- Atlasse
- 'n Muurkaart van die wêreld
- 'n Stukkie wol of tou om indirekte afstande, byvoorbeeld met riviere, paaie of spoorlyne langs, te bepaal.
- www.amazon.com/essential-mapwork-skills

Riglyne vir onderrig

- Party leerders raak deurmekaar omdat breedtegraad van oos na wes loop, maar die posisie noord en suid aandui. Dit kan die beste verduidelik word deur hulle daarop te wys dat dit denkbeeldige lyne is wat bestaan uit al die punte wat op dieselfde breedtegraad lê, met ander woorde punte wat dieselfde afstand vanaf die ewenaar is.
- As 'n verrykingsaktiwiteit kan leerders ruite van lengte- en breedtegrade maak wat stukke oseaan dek en die speletjie “Battleship” speel. Besoek wikipedia.org/wiki/Battleship_game vir 'n beskrywing en die reëls van die speletjie.

Woordeskate

Voorbeelde van sulke woorde is: breedtegrade, lengtegrade, minute, ewenaar, parallel, Greenwichmeridiaan, koördinate, atlasregister, verhoudingskaal.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vyf uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vyf aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Aktiwiteit 1**Bepaal waar plekke op 'n wêreldkaart lê**

Leerdersboek bladsy 9

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Verrykings- of remediërende aktiwiteit: Laat die leerders in pare werk as hulle klaar die vrae in die aktiwiteit beantwoord het. Elke leerder kry 'n beurt om die koördinate van 'n eiland of stad te gee en die ander een moet dit dan op die kaart opspoor.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 21°S; 56°O
- 1.2 33°N; 17°W
- 1.3 0°; 91°W
- 2.1 Tasmanië
- 2.2 Bermuda
- 2.3 Ascensioneiland
- 2.4 Falklandeilande

Aktiwiteit 2**Bepaal die ligging van plekke met grade en minute**

Leerdersboek bladsy 10

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Soos vir Aktiwiteit 1, kan jy die leerders in pare laat werk wanneer hulle die vrae in die aktiwiteit beantwoord het. Elke leerder kry 'n beurt om die koördinate van 'n stad of terreinkenmerk op die kaart in grade en minute te gee en die ander een moet dit dan op die kaart opspoor.

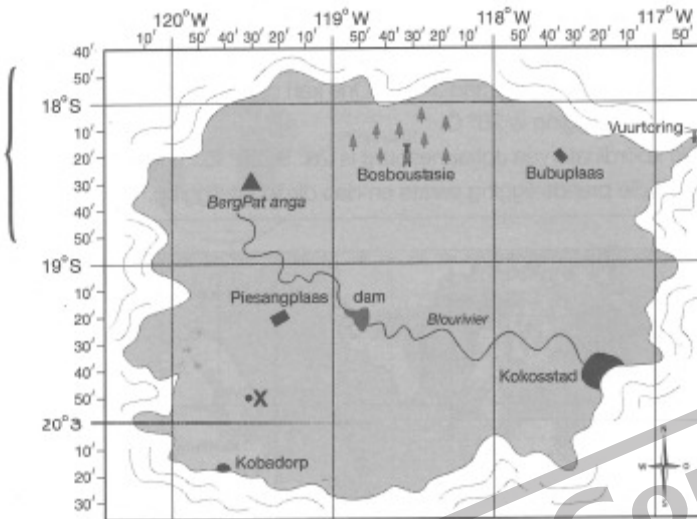
Voorgestelde antwoorde

Gebruik die kaart van Limpopo.

- 1.1 Thohoyandou – 22°57'S; 30°28'O
- 1.2 Phalaborwa – 23°56'S; 31°08'O
- 1.3 Thabazimbi – 24°35'S; 27°25'O
- 1.4 Tzaneen – 23°49'S; 30°09'O
- 2.1 22°00'S; 30°00'O – Mapungubwe
- 2.2 23°00'S; 30°00'O – Makapansgrotte
- 2.3 23°00'S; 30°00'O – Masorini
- 2.4 22°00'S; 30°00'O – Thulamela

Remediërende aktiwiteit

Kyk na die kaart van Kokoseiland. Let op na die ruit wat deur die breedte- en lengtelyne gevorm word. Kyk hoe elke lengte- en breedtegraad in intervalle van 10 minute (10') verdeel word.

Uitgewerkte voorbeeld

Hoe om die koördinate van plek X in grade en minute te kry
Kry plek X op die kaart.

- 1 Plaas jou liniaal horisontaal oor die kaart sodat dit deur X sny. Lees die breedtegraad af. Die breedtegraad van X is 19°50'S.
- 2 Plaas jou liniaal vertikaal oor die kaart sodat dit deur X sny. Lees die lengtegraad af. Die lengtegraad van X is 119°32'W. Skat die 32', want die lyn loop net na 30'.

Aantekening

- As jy 'n uitgewerkte voorbeeld gebruik om iets te verduidelik, moet jy die leerders stap vir stap wys hoe die vrae benader moet word.
- Spoor plekke op met behulp van lengte- en breedtegrade en -minute

Kyk na die kaart van Kokoseiland.

- 1 Gee die koördinate van:

1.1 Bubu

1.2 Berg Patanga

- 1.3 Die dam op die Blourivier
- 1.4 Die bosboustasie
- 2 Noem die plekke by hierdie koördinate:
 - 2.1 $19^{\circ}40'S; 117^{\circ}35'W$
 - 2.2 $19^{\circ}20'S; 119^{\circ}31'W$
 - 2.3 $20^{\circ}18'S; 118^{\circ}50'W$
 - 2.4 $18^{\circ}15'S; 118^{\circ}35'W$

Verrykingsvraag

- 3 In watter oseaan is Kokoseiland? (Wenk: Jy sal 'n wêreldkaart moet raadpleeg en die koördinate moet aflees.)

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 $18^{\circ}20'S; 117^{\circ}35'W$
- 1.2 $18^{\circ}30'S; 119^{\circ}20'W$
 $19^{\circ}20'S; 118^{\circ}20'W$
 $18^{\circ}20'S; 118^{\circ}20'W$
- 2.1 Die dorp Coco
- 2.2 Piesangplaas
- 2.3 Die dorpie Koba
- 2.4 Vuurtoring
- 3 Indiese Oseaan

Aktiwiteit 3

Gebruik die atlasregister

Leerdersboek bladsy 10

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Die bladsynommers van atlasse sal afhang van die atlas wat gebruik word. Die bladsynommers sal dus verskil, maar die koördinate sal altyd dieselfde wees.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Gambië en Ganges is noord van die ewenaar.
- 1.2 Die Galapagoseilande is op die ewenaar.
- 1.3 Die Galapagoseilande is 'n eilandgroep wes van die Greenwichmeridiaan.
- 1.4 'n Kaart van Afrika
- 2.1 Die stad Hobart
- 2.2 Paaseiland
- 2.3 Bahamaseilande
- 2.4 St. Helena-eiland

- 3.1 Lilongwe (dorp) Malawi 14°00'S; 33°48'O
- 3.2 Paraná (rivier) Argentinië 33°43'S; 59°15'W
- 3.3 Monaco (land) Europa 43°46'N; 7°23'O
- 3.4 Novosibirsk (dorp) Rusland 55°00'N; 83°05'O

Remediërende aktiwiteit

- 1.1 Watter plek op die lys is 'n dorp in Botswana?
- 1.2 Op watter bladsy van die atlas sal jy hierdie plek op 'n kaart kry?
- 1.3 Hoe kan jy hierdie plek op die kaart opspoor?

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Gaborone
- 1.2 Antwoorde sal verskil afhangende van die atlas wat gebruik word.
- 1.3 Jy kan die lengte- en breedtekoördinate gebruik wat in die register gegee word.

Aktiwiteit 4

Werk met verskillende soorte skale

Leerdersboek bladsy 12

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Hierdie aktiwiteit bou voort op die leerders se kennis van skaal van graad 7. Dit is baie belangrik om seker te maak dat hulle 'n goeie begrip van woord- en lynskale het voordat hulle met die aktiwiteit begin. Bestee genoeg tyd daaraan om die voorbeelde van hierdie skale op bladsy 11-12 in die Leerdersboek deur te gaan.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 1 cm verteenwoordig 1 km
1:100 000
[LW: 100 000 cm = 1 km]
- 1.2 1 cm verteenwoordig 55 km
1:5 500 000
[LW: $55 \times 100\,000$]
- 1.3 1 cm verteenwoordig 100 m
1:10 000
[LW: 1 m = 100 cm; 100 m = 100×100 cm = 10 000 cm]
- 2.1 1 cm verteenwoordig 1 km
- 2.2 1 cm verteenwoordig 200 m
- 2.3 1:200 000

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Perth, Australië (32°S; 116°O) en Sydney, Australië (34°S; 151°O): 3 600 km
- 1.2 Los Angeles, VSA (34°N; 118°W) en Washington DC, VSA (39°N; 77°W):
4 600 km
- 1.3 Lima, Peru (12°S; 77°W) en Sao Paulo, Brasilië (22°S; 49°W): 3 500 km
- 2.1 Met die spoorlyn vanaf Mookgophong na Polokwane: 110 km
- 2.2 Met die snelweg vanaf Polokwane na Musina

Remediërende aktiwiteit

Gebruik die skaal en 'n stukkie tou om hierdie indirekte afstande te bereken:

- 1 Vanaf Thabazimbi padlangs na Bela-Bela
- 2 Vanaf Polokwane padlangs na Phalaborwa

Voorgestelde antwoorde

130 km

200 km

Eenheid 2 Die aardbol**Fokus van die eenheid**

Hierdie eenheid fokus op tydsones in verskillende halfrondes en die gebruik van die Internasionale Datumlyn, asook hoe die tydsones deur die aarde se rotasie beïnvloed word.

Leerders gaan kyk na aspekte van die seisoene wat deur die aarde se wentelbaan om die son veroorsaak word: die somer- en wintersonstilstand, die lente- en herfsewening, die lengte van die dag en nag en temperatuurveranderinge.

Riglyne vir onderrig

Gebruik 'n aardbol en flits om te wys hoe dag en nag die gevolg is van die aarde se vorm en rotasie. As jy nie 'n aardbol het nie, kan jy 'n sokkerbal gebruik. Teken die buitelyne van die vastelande met 'n kokipen op die bal sodat die leerders kan sien waar dit dag en nag is.

Hulpmiddels

- 'n Aardbol
- Atlasse
- 'n Muurkaart van die wêreld
- 'n Flits

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: wentelbaan, halfgrond, rotasie, as, tydsone, Internasionale Datumlyn, tydverskil, standaardtyd, omwenteling, dag-en-nag-ewening, sonstilstand.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer ses uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is ses aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 6

Werk met tydsones

Leerdersboek bladsy 19

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Daar is 'n goeie kaart wat die tydsones aandui op die inleidende bladsy van die telefoongids. Dit bied nog 'n goeie manier om vrae oor tydsones te formuleer, byvoorbeeld: "As jy in Kaapstad is en om 10:00 'n vriend in Londen skakel, hoe laat is dit in Londen?"

Voorgestelde antwoorde

Gebruik 'n kaart wat die tydsones aandui om hierdie vrae te beantwoord.

- 1.1 Johannesburg – 14:00
- 1.2 Sydney, Australië – 22:00
- 1.3 Miami, Florida, VSA – 07:00
- 1.4 San Francisco, VSA – 04:00

- 2 As jy iemand wat 'n sakeonderneming in San Francisco het, om 09:00 hulle tyd wil skakel, hoe laat moet jy die oproep uit Johannesburg maak? 19:00, omdat San Francisco agt uur agter MGT (Middelbare Greenwich tyd) is en Johannesburg twee uur voor MGT; daarom is Johannesburg $8 + 2 = 10$ uur voor San Francisco.
- 3 As jy in Suid-Afrika is en om 03:00 na 'n sokkerwedstryd op TV kyk, hoe laat word die wedstryd in Sydney in Australië gespeel? 11:00, omdat Sydney tien uur voor MGT is en Suid-Afrika twee uur voor MGT; daarom is Suid-Afrika $10 - 2 = 8$ uur agter Sydney se tyd.

Remediërende aktiwiteit

As dit twaalfuur namiddag MGT is, hoe laat is dit in:

- 1 Madagaskar
- 2 Japan
- 3 Alaska

Voorgestelde antwoorde

- 1 15:00 (drie uur voor MGT)
- 2 21:00 (nege uur voor MGT)
- 3 03:00 (nege uur agter MGT)

Aktiwiteit 7

Gebruik 'n diagram om seisoenale veranderinge ten opsigte van die lengte van die dag en nag te ondersoek

Leerdersboek bladsy 20

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Gebruik die aardbol en 'n flits om te wys hoe die skuinste van die aarde op sy as bepaal waar die son se strale val. Roteer die aardbol en wys hoe die lengte van die dag geraak word deur die skuinste van die as en die punt waar die son reg bo die aarde is.

Voorgestelde antwoorde

- 1 18:00 (Daar is 12 uur per dag en 12 uur per nag op die ewenaar.)
- 2 24 uur
- 3 'n Dik jas en pelsstewels. Dit is winter en ver suid; dit sal dus baie koud wees.

Aktiwiteit 8**Gebruik 'n diagram om die lengte van die dag in die somer in die suidelike halfrond te ondersoek**

Leerdersboek bladsy 21

Voorgestelde antwoorde

- 1 24 uur
- 2 Ongeveer agt uur daglig
- 3 Nee. Hulle het 12 uur per dag en 12 per nag dwarsdeur die jaar. Dit is altyd warm.

Aktiwiteit 9**Gebruik die grafieke om seisoenale temperatuurveranderinge te ondersoek**

Leerdersboek bladsy 22

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Vra die leerders om die grafieke te bestudeer en drie of vier punte daarvoor neer te skryf voordat hulle met die aktiwiteit begin.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Durban: Desember; Yellowknife: Julie
- 1.2 Durban is in die Suidelike halfrond, en somer is dus van November tot Februarie. Yellowknife is in die Noordelike halfrond, en somer is dus van Junie tot Augustus.
- 2 Durban: 25 °C; Yellowknife: 15 °C
- 3 Durban: 16 °C; Yellowknife: -32 °C
- 4 Yellowknife is baie nader aan 'n pool en verder van die ewenaar as Durban.

Aktiwiteit 10**Interpreteer 'n diagram van die seisoene**

Leerdersboek bladsy 22

Voorgestelde antwoorde

- 1 1: Noordpoolsirkel
5: Suidpoolsirkel [2×1]
- 2 6: Wentelbaan [1]
- 3 7: Aarde se as [1]
- 4.1 9 of 11 (1)
- 4.2 9 of 11 (1)
- 4.3 8 of 10 (1)
- 5 8: 21 Maart [3]

9: 21 Junie

10: 23 September

11: 21 Desember

[4]

6.1 Wanneer die aarde in posisie 9 is, is die Suidelike Halfronde na die son gekeer ✓ en daar is dus langer dae en korter nagte. ✓ (2)

6.2 Wanneer die aarde in posisie 11 is, is die Suidelike Halfronde weg van die son gekeer ✓ en daar is dus korter dae en langer nagte. ✓ (2)

[4]

7.1 Kortere [1]

7.2 Langer [1]

8 Hierdie stelling is korrek, maar dis nie die enigste rede waarom seisoene voorkom nie. ✓ Om die seisoene te laat plaasvind, moet die aarde een keer elke jaar ✓ om die son wentel. ✓ [3]

Totaal: 20 punte

Eenheid 3 Satellietbeelde

Leerdersboek bladsy 23

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan die leerders leer hoe belangrik satellietbeelde is en hoe dit vir ons inligting oor die aarde gee.

Riglyne vir onderrig

- Nog voorbeelde van satellietbeelde kan aanlyn bestel of gekoop word van www.ngi.gov.za: tel. 011 789 9495, faks. 021 658 4301 of 021 689 1351 of e-pos: ngi@ruraldevelopment.gov.za (Algemene navrae).
- As die leerders toegang het tot die internet, met jy hulle aanmoedig om na die webwerf Google Earth te kyk.

Hulpmiddels

- Leerdersboek bladsy 23

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: satelliet, satellietbeeld, atmosfeer, data.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer twee uur neem om hierdie eenheid te voltooi.

Hersiening

Leerdersboek bladsy 25

Hersiengsaktiweit

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Breedte lyn is lyn rondom die aarde wat ewewydig is aan die ewenaar, en lengte lyn is lyn rondom die aarde wat die Noord- en Suidpool verbind. (1)
- 1.2 Lengte- en breedte lyn word in grade en minute gemeet. Een minuut is 'n 60ste van 'n graad. (1)
- 1.3 'n Woordskaal beskryf in woorde wat een sentimeter in die werklikheid verteenwoordig, en 'n verhoudingskaal toon die verhouding van 1 sentimeter op die kaart tot die werklike getal sentimeters. (1)
- 1.4 Die Greenwichmeridiaan is die 0°-lengte lyn en die ewenaar is die 0°-breedte lyn. (1)
- 1.5 'n Rotasie beskryf die beweging van die aarde om sy as elke 24 uur, en 'n omwenteling beskryf die beweging van die aarde in sy wentelbaan om die son elke 365¼ dae. (1)
- 1.6 Greenwichtyd is die standaard tyd by Greenwich (die 0°-lengte lyn) en Suid-Afrikaanse Standaard tyd is standaard tyd by 30°O, twee uur voor GT. (1)
- 1.7 Die sonstilstand is 'n midsomer- of midwinterdag en die ewenings is dae in die midlente en midherfs. (1)
- 2.1 1:500 000 (2)
- 2.2 Leerders moet die antwoord teken: Trek 'n lyn 1 cm lank, met kort vertikale strepies by elke punt, en skryf "5 km" daar onder. (2)
- 3.1 3 250 km (2)
- 3.2 3 800 km (2)
- 4.1 70 km (2)
- 4.2 85 km (2)

- 5.1 09:00 (1)
- 5.2 22:00 (1)
- 5.3 11:00 (1)
- 5.4 19:30 (1)
- 5.5 02:00 die volgende dag (2)
- 6.1 suidelik ✓ [6]
- 6.2 12; ✓12✓
- 6.3 dae; ✓ nagte ✓
- 6.4 nagte; ✓ dae ✓
- 6.5 24 ✓
- 6.6 noord; ✓ 24 ✓ [10]
- 7.1 Die kamera is in 'n satelliet wat om die aarde wentel. (2)
- 7.2 Die satelliet wentel ten minste een keer per dag om die aarde. (2)
- 7.3 Daar sal 'n groter swart deel op die beeld wees. (2)
- 7.4 Nedersettings vertoon blou sodat beplanners kan sien hoe hierdie blou gebiede groei. (2)

[8]

Totaal: 50 punte

Review Copy

Module 2

Die Industriële Revolusie in Brittanje en suidelike Afrika

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Veranderinge in Brittanje gedurende die Industriële Revolusie	6 ure	28	49
Suidelike Afrika teen 1860	3 ure	37	56
Ontginning van diamante in Kimberley vanaf 1867	3 ure	41	61
Hersiening	3 ure	45	64

Fokus van die eenheid

Hierdie eenheid fokus op die veranderinge wat tydens die Industriële Revolusie in Brittanje plaasgevind het. Dit het rondom 1750 begin en het gou die manier waarop goed gemaak is en hoe mense geleef het, verander. Massaproduksie en die verstedeliking van 'n groot persentasie van die land se bevolking, asook vooruitgang in vervoer- en kommunikasiemiddels, het beteken dat die land skielik in die moderne eeu beland het.

Hulpmiddels

- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/womenandchildren.htm#.UCfxuaEgfdd
- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/lifeduringindustrialrevolution.htm
- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/womenandchildren.htm#.UCfxuaEgfdd
- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/transport.htm
- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/workingconditions.htm
- www.schoolshistory.org.uk/IndustrialRevolution/disease.htm#.UCfy-KEgfdc

Riglyne vir onderrig

Op die internet is 'n groot verskeidenheid bronne wat oor die Industriële Revolusie handel. Daar is prettige, interaktiewe lesse en *PowerPoint*-aanbiedings – maak net tyd om daarna te soek.

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: Industriële Revolusie, massaproduksie, kommersiële plase, grondstowwe, vervaardigde goedere, ekonomiese groei, tekstielware/tekstielfabriek, verstedeliking, uitbuit, Luddiete, proteste, onluste, vakbonde, petisie, kolonie, kapitalisme.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer ses uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Aktiwiteit 1

Ontleed die oorsake van die Industriële Revolusie

Leerdersboek bladsy 29

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Hulle kan die antwoorde in hul werkboeke skryf.
- Gaan die antwoorde deur sodat die leerders hul eie werk kan nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Baie handelaars in Brittanje het ryk geword as gevolg van hul betrokkenheid by slawehandel. Hulle het wins gemaak deur grondstowwe soos suiker en katoen na Brittanje te bring. Hulle het op goedkoop arbeid gesteun, want slawe het die plantasies bewerk. Die handelaars het hierdie geld gebruik om fabriek te bou en nuwe masjinerie te vervaardig.
- 2 Brittanje het groot hoeveelhede steenkool en ystererts gehad. Stoom was die eerste soort aandrywing wat tydens die Industriële Revolusie gebruik is. Dit is verkry deur water met steenkool te verhit. Ingenieurs het ystererts gebruik om sterker en veiliger strukture soos brûe en geboue te bou, en daarom het Brittanje baie van hierdie grondstof nodig gehad.
- 3 Deur beter boerderymetodes op kommersiële plase te gebruik, het boere in Brittanje meer kos begin produseer. As gevolg hiervan het die bevolking in Brittanje gegroei. Mense wat dit nie kon bekostig om grond te koop nie, het na dorpe getrek om daar werk te soek.
- 4 Daar het ook tegnologiese veranderinge plaasgevind. Nuwe masjiene is ontwerp om die werk te doen wat mense voorheen met die hand gedoen het. Die nuwe masjiene is aangedryf deur nuwe ontwikkelings soos stoomaandrywing.
- 5 Fabriekseienaars het begin om eerder stoomaangedrewe masjiene te gebruik om werk te doen wat voorheen met die hand gedoen is, want die masjiene was nie net vinniger en goedkoper nie, maar ook kragtiger en akkurater.

- 6 Bron A wys hoe sterker en veiliger brûe gebou is om veiliger vervoer te verseker. In Bron B kan ons sien dat stoomlokomotiewe selfs gebruik is om koekepanne in steenkoolmyne te trek. Stoomlokomotiewe wat op spoorlyne gery het, kon 80 keer meer waens trek as 'n perd op 'n pad. Die nuwe soort vervoermiddels het dit makliker en goedkoper gemaak om grondstowwe soos steenkool en ystererts by die fabriek te kry en om vervaardigde goedere na verkooppunte te vervoer. Dit het tot ekonomiese vooruitgang gelei.

Aktiwiteit 2

Onderzoek die ekonomiese uitwerking van die Industriële Revolusie

Leerdersboek bladsy 31

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf. Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.

Gaan die antwoorde in die klas deur.

Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

	Die ekonomie voor die Industriële Revolusie	Die ekonomie na die Industriële Revolusie
Waar die meeste mense gebly het	Voor die Industriële Revolusie het die meeste mense in Brittanje op die platteland of in klein dorpie gebly.	Meer mense het nou in dorpe gebly as op plase.
Hoe kos geproduseer is	Mense het gewoonlik op klein lappies grond kos gekweek en 'n paar diere aangehou.	Deur beter boerderymetodes op groter kommersiële plase te gebruik, het boere in Brittanje meer kos begin produseer.
Hoe goedere vervaardig is	Mense het produkte (byvoorbeeld materiaal) met die hand vervaardig.	Masjiene het nou die werk gedoen wat vroeër met die hand gedoen is.
Die hoeveelhede wat geproduseer is	Klein hoeveelhede produkte is geproduseer.	Fabriek het produkte op groot skaal vervaardig (massaproduksie).
Waar goedere verkoop is	Handelsware is op plaaslike markte verkoop.	Handel het toegeneem en handelsware is na markte oral in Brittanje en die res van die Britse Ryk verskeep.
Vorme van vervoer	Die enigste vorme van vervoer was te voet, te perd of met karre of waens wat deur diere getrek is.	Stoomlokomotiewe is ontwerp wat trekke en waens op spoorlyne kon trek. 'n Kanaalstelsel is ook gebou om swaar goed oor water te vervoer.
Waarop die ekonomie gebaseer is	Landbou (boerdery).	Nywerhede eerder as landbou.

- 2 Die meeste nuwe nywerheidsdorpe het naby fabriek ontstaan. Hierdie dorpe het dikwels naby myne ontstaan, waar die steenkool of ystererts geproduseer is wat in die fabriek gebruik is, of naby riviere en kanale om vervoer te vergemaklik.
- 3 Aanvaar enige relevante antwoord, byvoorbeeld:
Ek sou eerder 'n sakeonderneming uit my huis wou bedryf, want dan kon ek by die huis werk, en buitendien is die mense wat in fabriek gewerk het, baie min betaal en swak behandel.
OF
Ek sou eerder in 'n fabriek wou werk, want die stoomenjins het die wewery van die materiaal baie makliker gemaak.

Aktiwiteit 3 Stel vas of werkers uitgebuit is

Leerdersboek bladsy 33

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen 'n spreekbeurt kry en ook na sy/haar maat luister.
- Die leerders moet hul antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Baie fabrieks- en mynwerkers is op 'n jong ouderdom dood omdat siektes weens die onhigiëniese lewensomstandighede maklik versprei het. Baie mense se huise was klam, donker, ongesond en naby mekaar. Baie min het lopende water, behoorlike toilette of vensters gehad. Vullis is in die strate gelos om te verrot en die lug was vol ongesonde fabriekrook. Waterbronne was dikwels besoedeld en duisende mense het gesterf wanneer epidemies uitbreek het.
Werksomstandighede in die myne en fabriek was ongesond en dikwels onveilig. Daar was geen veiligheidsmaatreëls nie en die bewegende dele van masjinerie is nie bedek nie. Ongelukke het dikwels plaasgevind omdat werkers se klere, hare of ledemate in die masjiene beland het. Werkers het soms tot 16 uur aaneen gewerk. Baie van hulle het siek geword van hierdie omstandighede en het jonk gesterf.
- 2 Aanvaar enige relevante antwoord, byvoorbeeld:
Ek haat my werk. Ek moet lang ure werk, ses dae van die week. In die myne werk ons in smal, donker tunnels. Ek moet met 'n swaar pik werk om die steenkool los te kap. Ons staan heeldag in water en die velle skilfer van ons voete af. Myneienaars

gebruik dikwels ons, die kinders, om in die myne te werk, want ons kan maklik tussen die smal steenkoollae inkom omdat ons klein is. En vir al hierdie moeite word ons byna niks betaal nie.

OF

Ek haat dit om in Londen se fabriek te werk. Die werksdae is lank en ons werk soms 16 uur per dag. Ons word streng beheer en moet net so vinnig soos die masjiene werk. As ons te stadig werk of foute maak, word ons geslaan. Ek weet van baie kinders wat gebreklik geraak het van die snaakse posisies waarin hulle moes sit of staan terwyl hulle met die masjiene werk. Ek het ook gehoor van kinders wat doof geraak het omdat die masjiene so verskriklik lawaai. Ek het 'n longsiekte gekry omdat ek die fabriek se stof en katoenvesels ingeasem het. Fabriekseienaars stel eerder kinders aan om vir hulle werk, want hulle kan ons baie minder betaal as volwasse mans.

- 3 Mynwerkers is uitgebuit. Hulle moes in ongesonde en dikwels gevaarlike omstandighede werk. Hulle moes dikwels die hele dag in die water staan, wat die vel van hul voete laat afskilfer het. Selfs vroue moes groot vrage steenkool na die myn se oppervlak dra. Die werk was baie swaar en daarom het baie gebreklik geword. Hulle moes selfs gaan werk wanneer hulle siek was, anders het hulle hul werk verloor. Met verloop van tyd is dieper skagte en tunnels gegrawe en die werk op die myne het gevaarliker en meer uitputtend geword. Mynwerkers is dood in ontploffings, rotsstortings en oorstromings en is deur wegholtrokke verbysel.
- 4 Myneienaars het kinderarbeid gebruik omdat net kinders klein genoeg was om in nou tunnels te pas. Myneienaars moes seker maak dat hulle beleggers genoeg geld op hul beleggings verdien; daarom was hulle meer bekommerd oor die wins wat hulle moes maak as oor hulle werkers. Kinders kon min betaal word en omdat hulle so jonk was, het hulle nie die stelsel bevraagteken nie.

Aktiwiteit 4

Ontleed die werkers se reaksies op industrialisasie

Leerdersboek bladsy 36

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Albei groepe het die masjiene en tegnologie wat met die Industriële Revolusie gepaard gegaan het, gehaat.
- 2 Luddiete (teenstanders van tegnologiese vooruitgang) het die masjiene gebreek, want hulle het gedink mense sal dan ophou om masjiene te gebruik.
- 3 Robert Owen was daardie tyd 'n ongewone maar voorbeeldige eienaar, want hy was besorg oor die manier waarop werkers behandel is. Hy het sy werkers goed behandel, beter huise vir hulle en skole vir hul kinders gebou en gratis mediese sorg aan hulle verskaf. Hy was ook 'n voorstander van vakbonde en het in 1834 die Grand National Consolidated Trade Union gestig.
- 4 Die stigting van die Grand National Consolidated Trade Union het 'n groot impak gehad, want dit het die mag van al die kleiner vakbonde verenig. Binne 'n week het dit 'n ledetal van 'n halfmiljoen mense gehad wat uit verskillende sektore gekom het: fabriekswerkers, mynwerkers en plaaswerkers. Die regering was egter bekommerd dat die arbeidsbeweging te sterk sou word en dat werkers druk sou uitoefen om meer regte en selfs stemreg te kry.
- 5 Die regering het kragdadig opgetree. Mense is in hegtenis geneem, sommige is tronk toe gestuur of ter dood veroordeel en 'n klomp beswaarmakers is as bandiete na die Australiese straffkolonie gestuur.
- 6 Brittanje kon ook sy mag en rykdom vermeerder deur groter beheer oor ander lande/gebiede in die wêreld te verkry, soos ons in die bron kan sien. Hierdie lande/gebiede het kolonies van die Britse wêreldryk geword. Grondstowwe wat vanuit hulle kolonies na Brittanje geneem is, is in Britse fabriek verwerk om produkte te vervaardig. Hierdie goedere is dwarsoor die wêreld teen 'n wins verkoop. Brittanje se verbintenis tot koloniale uitbreiding het dus verseker dat sy ekonomiese groei en sukses toeneem.

Verrykingsaktiwiteit

Riglyne vir onderrig en wenke

Letterruite of woordspeletjies is gewilde aktiwiteite om by 'n eenheid te gebruik waarmee die klas besig is, of as hersiening of remediërende of verrykingsaktiwiteit. Gebruik die letterruit as inleidende aktiwiteit om die leerders opgewonde te maak oor die werk wat voorlê deur woorde te gebruik wat in die eenheid voorkom. As alternatief kan die letterruit as remediërende aktiwiteit gebruik word om swakker leerders opgewonde te maak oor die werk deur woorde te gebruik wat in die eenheid voorkom. Gebruik die letterruit as 'n verrykingsaktiwiteit. Vra eerstens die leerders om al die

woorde op die lys in die ruit te soek. Laat die leerders dan met elke woord 'n sin maak om hul kennis van die eenheid te toets.

- KANALE

BANDIETE

FABRIEKE

MASJIENE

HANDELAARS

BETOINGS

VERSTEDELIKING
- KOLONIES

WERKGEWERS

LOKOMOTIEWE

MARKTE

BESOEDELTE

OMWENTELING

LONE
- KOMMUNIKASIE

EPIDEMIES

LUDDIETE

MARTELAARS

PRODUKSIE

TEGNOLOGIE

Veranderinge wat tydens die Industriële Revolusie in Brittanje plaasgevind het

A	Q	S	W	E	D	F	R	T	G	T	H	N	M	J	U	I	K	M	K	O	P	L	K	J
I	P	F	D	R	S	S	H	J	K	L	P	R	B	E	S	O	E	D	E	L	D	E	H	H
D	E	O	K	P	M	W	G	N	B	A	S	W	F	S	R	D	G	H	Y	T	S	P	J	P
E	T	E	I	D	D	U	L	N	V	K	A	N	A	L	E	H	F	G	P	O	X	O	K	L
Z	K	E	K	R	J	O	L	F	I	A	Q	E	O	Q	W	E	G	H	Y	S	V	I	M	M
X	R	J	G	D	I	F	A	L	P	L	A	N	T	I	E	W	D	J	L	A	E	U	N	O
C	A	G	U	N	K	R	B	A	R	Q	E	P	H	R	G	Q	F	M	H	F	R	Y	B	K
V	M	F	Y	S	O	T	E	T	R	E	W	T	K	M	K	G	B	N	E	G	S	T	G	J
P	F	G	T	A	M	L	T	E	F	L	E	Y	N	Q	R	O	B	S	R	L	T	R	Y	N
B	R	T	Q	Z	M	P	O	R	K	Q	I	J	P	E	E	R	N	R	T	K	E	R	T	B
N	S	O	B	X	U	D	G	G	Z	X	T	Q	J	K	W	T	B	A	Y	J	D	E	H	H
B	D	O	D	V	N	C	I	R	I	A	O	Q	N	E	P	M	D	A	U	Y	E	W	T	U
H	M	W	V	U	I	G	N	O	C	E	M	Y	T	I	S	J	O	L	Y	H	L	Q	R	Y
G	A	D	C	D	K	H	G	O	V	B	O	N	M	R	P	O	W	E	H	T	I	A	F	G
F	S	S	D	Q	A	S	S	T	O	K	K	E	A	B	H	J	X	D	N	G	K	S	G	V
D	J	F	U	W	S	S	I	O	B	R	O	A	Y	A	C	Q	G	N	B	R	I	D	B	C
S	I	D	R	W	I	J	V	E	Q	K	L	L	H	F	L	O	U	A	B	F	N	F	V	F
A	E	P	I	D	E	M	I	E	S	E	Q	Z	O	X	T	W	N	H	F	E	G	G	C	T
S	N	B	A	K	H	F	M	N	T	B	E	G	I	N	A	D	M	D	D	S	C	H	X	R
D	E	N	O	A	G	J	D	R	B	R	E	E	D	B	I	N	P	F	D	W	V	J	D	D
F	W	M	U	L	Q	C	A	R	S	A	Z	X	C	E	C	E	K	J	C	S	B	K	S	D
T	P	J	Y	U	Q	M	I	E	R	T	Y	T	T	J	G	K	S	G	X	W	N	J	E	X
R	Q	H	R	Y	C	H	L	J	H	G	F	E	Q	F	F	U	J	H	Z	A	M	H	Q	D
G	F	C	V	G	H	K	M	N	B	G	H	J	U	Y	R	T	F	G	H	B	N	M	W	R
G	L	K	J	H	G	F	D	R	T	Y	U	Y	T	R	E	W	Q	Q	A	Z	X	V	A	S

Fokus van die eenheid

Dit was onafwendbaar dat suidelike Afrika, soos die res van die wêreld, op een of ander stadium direk of indirek betrokke sou raak by die industrialisering van die Britse wêreldryk. Die welvaart en mag wat Brittanje deur industrialisasie bekom het, het beteken dat die Britte nog meer gebiede in suidelike Afrika kon inneem. Teen 1860 het Brittanje reeds sommige gedeeltes van suidelike Afrika beheer, maar oor die volgende 40 jaar het hy stelselmatig sy beheer oor die grootste gedeelte van suidelike Afrika uitgebrei en later die dominante imperiale mag in suidelike Afrika geword.

Riglyne vir onderrig

Tydens die les moet jy spesiale aandag gee aan Bron A en die politieke bedeling in suidelike Afrika teen 1860. Maak ook seker dat die leerders bewus is daarvan dat die ekonomie van suidelike Afrika op daardie stadium slegs op landbou en klein sakeondernemings berus het. Die ontdekking van minerale sou dus 'n Industriële Revolusie in suidelike Afrika tot gevolg hê en tot 'n ekonomie lei wat op nywerhede gebaseer is.

Hulpmiddels

Kaart van suidelike Afrika, soortgelyk aan Bron A op bladsy. 17 van die Leerdersboek.

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: Boererepubliek, onafhanklik, kontrakwerker, setlaar, opstand, plantasie, oorreed.

Toegelate tyd

Hierdie eenheid behoort binne ongeveer drie uur voltooi te word. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in die klas werk in groepe van vier tot ses.
- Jy kan vir elke groep 'n A2-grootte vel papier gee en hulle vra om die vrae en antwoorde daarop neer te skryf.
- Wanneer die leerders die aktiwiteit voltooi het, kan hulle die velle papier teen die muur plak. Sien dan hulle antwoorde in die klas na deur 'n verteenwoordiger van elke groep te vra om een of twee van hul antwoorde met die klas te deel.
- Hou die antwoordvelle minstens 'n week lank teen die muur sodat dit die leerders kan herinner aan die werk wat hulle daardie spesifieke week in die klas gedoen het.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Teen 1860 was meer as die helfte van suidelike Afrika onder Britse beheer.
- 2 Indië was 'n waardevolle Britse kolonie, want grondstowwe uit Indië (soos katoen, rys, indigo en jute) is na Brittanje gestuur om daar in fabriek verwerk te word. Vervaardigde goedere van Brittanje, byvoorbeeld tekstielware en masjinerie, is dan in Indië verkoop. Indië was dus 'n verskaffer van grondstowwe en hulpbronne en terselfdertyd ook 'n mark waar vervaardigde goedere verkoop is. Brittanje het dus baie ryk geword uit sy Indiese kolonie.
- 3 Indiese inboekeling is as kontrakwerkers na Natal gebring, want die meeste plaaslike Afrikane het geweier om op die suikerplantasies te werk omdat die lone te laag was. Op daardie stadium was Zoeloeland nog 'n onafhanklike koninkryk en die Zoeloelers wou nie hê dat die jong mans moes weggaan om in Natal te gaan werk nie.
- 4 Duisende ingeboekte of kontrakwerkers is van Indië gestuur om in ander Britse kolonies, byvoorbeeld die Wes-Indiese Eilande, Mauritius, Oos-Afrika en Natal, te gaan werk.
Tussen 1850 en 1900 het meer as 'n halfmiljoen kontrakwerkers Indië verlaat om op suikerplantasies in Britse kolonies in ander dele van die wêreld te gaan werk.
- 5 Bron B toon dat sommige van die vroue baie jonk was (moontlik steeds kinders); hulle lyk baie ongelukkig en is baie eenvoudig, dieselfde en kuis aangetrek; die foto toon nie 'n gelukkige gebeurtenis nie, maar teken hulle eerder uit as werkers. Bron C toon die mans net so sonder persoonlikheid – almal sonder klere en wat nommers vashou soos bandiete, met geen name. Dit is vernederend en onmenslik.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

Aanvaar antwoorde wat relevant is vir vraag 1 tot 3.

Voorbeelde van moontlike antwoorde:

- 1 Mense van Indië, die Britse wêreldryk bied u die voorreg om deel te wees van die wêreld se grootste koninkryk. Om julle ekonomiese swaarkry te verlig en 'n beter toekoms vir julle te verseker, bied ons julle die geleentheid om poste as ingeboekte of kontrakwerkers te aanvaar. As kontrakwerkers sal julle 'n kontrak teken om vir 'n vasgestelde tyd, gewoonlik vyf jaar, in diens van 'n werkgever te wees. Daarna kan julle 'n keuse maak: Julle kan nog vyf jaar lank as kontrakwerker aanbly, of in Natal bly vir vyf jaar en dan terugkeer na Indië op die regering se onkoste, of julle kan 'n stuk grond aanvaar ter waarde van die koste van 'n passasie na Indië. Dit is 'n baie goeie geleentheid. (15)
- 2 Mense van Zoeloeland, julle hoef nie op die suikerplantasies van die Britse boere te werk nie. Ons is 'n onafhanklike koninkryk. Julle moet weier om vir lae lone op die suikerplantasies te werk. Waarom wil julle vir ander werk as julle vir julleself kan werk en op jul eie grond kan boer? Ons jong manne moenie weggaan om in die Natalse kolonie te gaan werk nie. Bly in Zoeloeland, bewaar ons Zoeloekultuur en maak die Zoeloenasie sterk. (15)

- 3 Ek het na die Natalse kolonie gekom om weg te kom van die armoede in Indië, want hulle het vir ons gesê ons sal 'n beter lewe hê in Natal. Maar die afgelope vyf jaar het dit nie so goed gegaan as wat ek gehoop het nie. Ons is van ons gesinne geskei, want ons moes volgens ons kontrakte by verskillende werkgewers gaan werk. Ons lewens- en werksomstandighede was moeilik. Ons het in grashutte of sinkgeboue gebly, wat dikwels oorvol en ongesond was. Die werk was swaar en moeilik en dikwels ook gevaarlik. Ons is sleg behandel en die boere het ons geslaan as hulle gedink het ons werk nie hard genoeg nie. Ek wil in Natal aanbly, want ek kan 'n stukkie grond kry waarop ek kan boer om 'n toekoms vir myself te skep. (15)

Totaal: 45 punte

Gebruik die volgende merkvel vir leerders om hul werk na te sien:

Kriteria	Ja/Nee
Die inhoud van dir paragraaf handel	
Die paragraaf is goed beplan	
Die paragraaf gee my eie standpunt	

Verrykingsaktiwiteit

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Blokkiesraaisels is gewilde aktiwiteite en kan gebruik word as hersiening of as verrykingsaktiwiteit.

Afhangende van die leerders se vaardigheidsvlak kan jy besluit of hulle hul handboeke mag gebruik om die antwoorde te soek. Hulle kan dit ook as 'n vinnige klastoets skryf voordat jy aanbeweeg na die volgende eenheid.

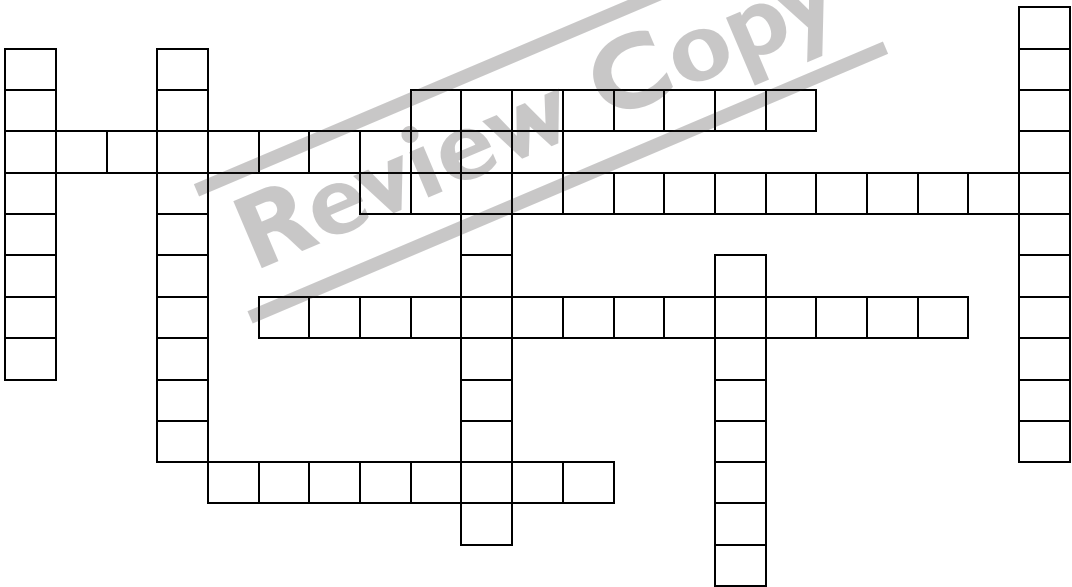
Suidelike Afrika teen 1860

DWARS

- 1 Grondgebied wat deur 'n ander land oorgeneem is en beheer word
- 2 'n Land waar die ekonomie gebaseer word op handelware wat in fabriek vervaardig word
- 3 Groepe mense baklei en maak baie geraas en moeilikheid
- 4 Die beweging van mense vanaf landelike gebiede na dorpe en stede
- 5 'n Ekonomiese stelsel waarin eiendom en nywerhede deur privaat mense besit word om wins daaruit te maak

AF

- 6 Produksiemateriaal in sy natuurlike toestand, dit wil sê voordat dit verwerk word
- 7 Werkers word sleg behandel en nie soveel betaal soos wat hulle behoort te kry nie
- 8 'n Totale verandering
- 9 Dit is naby Kimberley ontdek en het die hele suidelike Afrika laat verander
- 10. Werkersorganisasies wie se werk dit is om werksomstandighede te verbeter

Fokus van die eenheid

Afrikane het eeue lank goud gemyn en daarmee handel gedryf. In die 1860's is die rykste diamantvelde ter wêreld egter naby Kimberley ontdek en dit het suidelike Afrika op 'n pad van snelle nywerheidsontwikkeling geplaas. Dit het egter ook fortuinsoekers, wat Afrika se rykdom vir hulself wou inpalm, van regoor die wêreld hierheen gelok en hierdie mense het uiteraard hul merk op Suid-Afrika se geskiedenis gemaak.

Hulpbronne

- www.southafricaholiday.org.uk/history/le_cecil_rhodes.htm
- www.sahistory.org.za/people/cecil-john-rhodes
- www.sahistory.org.za/people/barney-barnato
- www.southafrica.net/sat/content/en/za/full-article?oid=406230&sn=Detail&pid=735&Barney-Barnato

Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenis in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

Toegelate tyd

Hierdie eenheid behoort binne ongeveer drie uur afgehandel te word. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde:

- 1 Diamante was waardevol omdat dit so skaars was. As diamante behoorlik deur bedrewe vakmanne geslyp is, het hulle pragtige sierstene geword, soos vandag nog gedoen word. Hulle is in juweliersware gebruik en was ook waardevol omdat mense gedink het hulle bring geluk.
 - 2 Rivierdelwerye: Delwers het baie klein klippies op die bodem van riviere bymekaargemaak en dit gewas en gesorteer in die hoop om diamante te kry.
Droë delwerye: Delwers het 'n kleim ('n afgemete stuk grond) gekoop en dan daarop vir diamante gedelf.
 - 3 Na die geskil oor die grond tussen die Griekwas, die Ba Thlaping, en die regering van die Oranje Vrystaat en die Transvaal, is 'n komitee gestig om oor die vraagstuk te besluit. Die kommissaris, wat ook die goewerneur van Natal was, het besluit dat die land aan die Griekwas behoort. Die leier van die Griekwas, Nicolaas Waterboer, het die Britte gevra om te help om die diamantdelwerye te beheer. Die gevolg was dat Brittanje die diamantvelde as die kolonie van Griekwaland-Wes oorgeneem het.
- 4.1 Bron A: Kaart – voorwerp, primêre bron
Bron B: Graveerwerk – visueel, primêre bron
- 4.2 Bron A bevestig die teks deur die feit te beklemtoon dat 'n kleim 'n afgemete stuk grond was en dat elke persoon een kleim kon kry om daarop te delf vir diamante.
Bron B bevestig die inligting in die teks deur te wys dat, soos die delwers dieper gedelf het, dit al moeiliker geword het om die sand uit te kry en hulle het dus duurder masjinerie nodig gehad om dit te doen.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in die klas in groepe van 4–6 werk.
- Jy kan aan elke groep 'n groot A2-grootte vel papier gee en opdrag gee dat elke groep die vraag en antwoorde hierop neergeskryf. Wanneer die leerders die aktiwiteit voltooi het, laat hulle toe om die velle papier teen die muur op te plak. Merk nou die oefening in die klas deur 'n verteenwoordiger van elke groep te vra om een of twee van hul antwoorde met die klas te deel.
- Hou die antwoordvelle minstens 'n week lank opgeplak sodat die leerders herinner kan word aan die werk wat hulle daardie spesifieke week in die klas gedoen het.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die De Beers-maatskappy word 'n monopolie genoem omdat dit die enigste maatskappy was wat die diamante besit en die verskaffing daarvan beheer het.
- 2 Rhodes word getoon as 'n koning of leier van die diamantbedryf. Kaartspel word gewoonlik geassosieer met 'n speletjie (waar moontlik gedobbel of kanse gevat word) wat gewen móet word. In hierdie geval was Rhodes 'n deelnemer aan 'n groot waagstuk, naamlik die mynbedryf. Hy het gehoop om sy fortuin op die diamantvelde te maak en hy het dit ook reggekry.
- 3 Die kunstenaar wou wys dat Rhodes kanse gevat en gewen het.
- 4 Rhodes se sukses in die mynbedryf kan nie ontken word nie. Cecil John Rhodes het De Beers-myn besit en Barney Barnato die Kimberley-myn. Hulle het met mekaar meegeding oor die beheer van die diamantbedryf. Uiteindelik het Rhodes genoeg geld gehad om al die ander kleins en Barnato se maatskappy uit te koop.
- 5 Aanvaar enige relevante antwoord, byvoorbeeld:
Die rol van gewone mense is belangrik, want dit wys ons dat geskiedenis deur gemeenskappe gemaak word en nie deur individue nie. Die rol van gewone mense help ons om te verstaan hoe samelewings ontwikkel en tred hou met verandering. Die rol van leiers is dikwels baie interessant/hulle verhaal is die moeite werd om oor te vertel en inspirerend, daarom is dit belangrik om oor leiers te leer.

Hersiening

Leerdersboek bladsy 46

Gebruik die volgende merkvel om die leerders se werk te assesseer.

Merkvel vir Industriële Revolusie-koerant

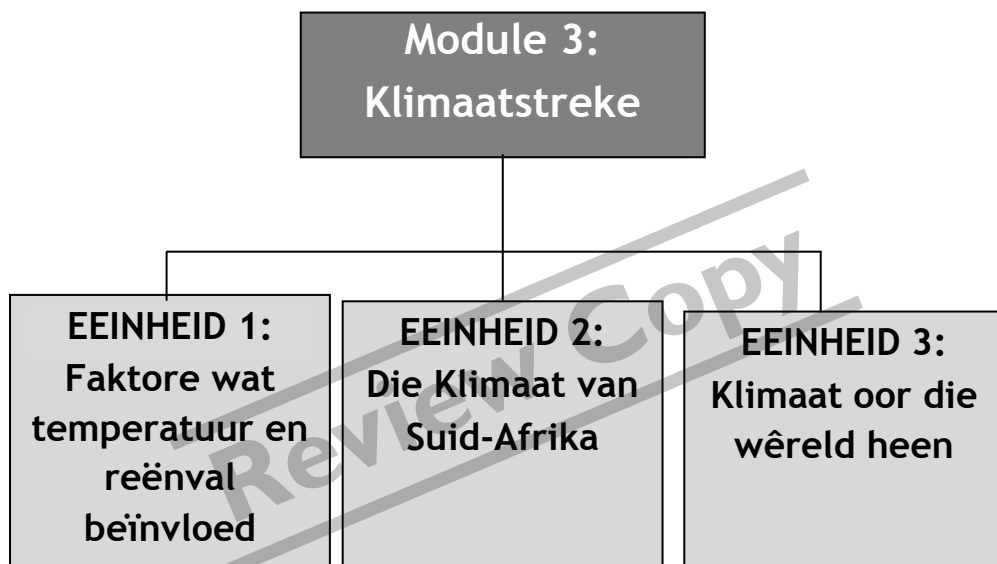
Naam: _____ Klas _____

	Uitstekend	Goed	Bevredigend	Moet verbeter
Nuus-berig 1 (30 punte)	<ul style="list-style-type: none"> Inhoud relevant en akkuraat Kreatief en interessant; algemene en spesifieke inligting oor onderwerp verskaf Meer as een bron is ingesluit; Ongeveer 200 woorde, geen taal- of spelfoute nie 	<ul style="list-style-type: none"> Storie relevant en akkuraat Algemene en spesifieke inligting verskaf; een bron is ingesluit; Ongeveer 200 woorde is gebruik; Enkele taal- of spelfoute 	<ul style="list-style-type: none"> Storie is redelik relevant, maar is akkuraat; enkele algemene en spesifieke inligting verskaf; 'n Bron is ingesluit Minder as 200 woorde is gebruik; Heelwat grammatika- of spelfoute 	<ul style="list-style-type: none"> Inhoud is nie relevant nie en nie heeltemal akkuraat nie; Inligting fokus op een of twee algemene of spesifieke aspekte; Geen bronne ingesluit nie; Baie grammatika- en spelfoute Minder as 200 woorde is gebruik
Hoof-artikel (15 punte)	<ul style="list-style-type: none"> Verskaf goeie oorsig van die Industriële Revolusie Neem standpunt in daaroor Kreatief en interessant Gee deeglike dekking oor positiewe, negatiewe en hoe om die negatiewe reg te stel; ongeveer 100 woorde gebruik; Geen grammatika- of spelfoute nie 	<ul style="list-style-type: none"> Verskaf goeie oorsig van die Industriële Revolusie Neem standpunt in oor die Industriële Revolusie Gee dekking oor positiewe, negatiewe en hoe om die negatiewe reg te stel Ongeveer 100 woorde is gebruik; Enkele grammatika- of spelfoute 	<ul style="list-style-type: none"> Verskaf gedeeltelike oorsig van Industriële Revolusie Neem nie standpunt in nie; gee geen dekking oor positiewe of negatiewe of hoe om negatiewe reg te stel nie; Minder as 100 woorde is gebruik Heelwat grammatika- of spelfoute 	<ul style="list-style-type: none"> Verskaf swak oorsig van Industriële Revolusie Neem nie standpunt in nie; gee geen dekking oor positiewe of negatiewe of hoe om negatiewe reg te stel nie; Minder as 100 woorde is gebruik; baie grammatika- of spelfoute
Prente of grafika Biblio-grafie (5 punte)	Prente/grafika hou goed verband met teks en versterk boodskap Meer as twee prente is gebruik	Prente/grafika hou verband met die teks en ondersteun dit Twee prente/grafika is gebruik	Prente/grafika hou verband met teks Twee prente/grafika	Prente/grafika hou nie verband met teks Geen prente/grafika gebruik nie

Module 3

Klimaatstreke

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Faktore wat temperatuur en reënval beïnvloed	5 ure	48	66
Die Klimaat van Suid-Afrika	4 ure	54	69
Klimaat oor die wêreld heen	4 ure	60	71
Hersiening	3 ure	69	75

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan leerders kyk na vyf faktore wat temperatuur en reënval beïnvloed: afstand vanaf die ewenaar, afstand vanaf die see, hoogte bo seevlak/seespieël, seestrome en berge. Leerders gaan agterkom hoe hierdie faktore regoor die wêreld verskille in temperatuur en reënval veroorsaak.

Hulpmiddels

- 'n Aardbol
- Atlasse met temperatuur- en reënvalgrafieke
- 'n Muurkaart van die wêreld

Riglyne vir onderrig

- Die leerders gebruik kennis wat hulle in graad 5 en 6 opgedoen het toe die weer, klimaat en plantegroei van Suid - Afrika en die wêreld behandel is.
- Gebruik kaarte om plekke se breedtegraad, afstand vanaf die see en hoogte bo seevlak/seespieël aan te dui.
- Moedig leerders aan om na weervoorspellings op televisie te kyk en temperature op ander plekke in die land te bespreek. Tref vergelykings en bespreek hoekom die temperatuur soveel verskil.

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vyf uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Hierdie aktiwiteit kan in pare uitgevoer word.
- Kontroleer dat al die leerders die diagram gebruik en dat hulle hul vingers in die regte rigting beweeg.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Temperature daal soos jy verder van die ewenaar af beweeg.
- 1.2 Temperature daal soos jy verder van die ewenaar af beweeg.
- 2 Temperature daal soos jy verder van die ewenaar af beweeg.
- 3 Temperature daal soos jy van die ewenaar na die pole beweeg.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Die leerders gebruik kennis wat hulle in graad 5 en 6 opgedoen het. Begin die les met vrae soos “Hoekom sien ons altyd sneeu op die bergtoppe en nie onder teen die berg nie?”

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die temperatuur daal as die hoogte toeneem. Dit is dus kouer bo-op die berg.
- 2 Afstand vanaf die ewenaar, of breedtegraad; die temperatuur daal soos die breedtegraad hoër word nader aan die pole (in hierdie geval Antarktika).
- 3 Breedtegraad: Dit reën meer by breedtegrade waar die lug styg; die temperatuur is die hoogste naby die ewenaar.
- 4.1 Wes - hoër
- 4.2 Die oostekant het 'n bergreeks – hoër, plus die wind waai vanaf die ooste.
- 4.3 Westekant
- 4.4 Die skets moet soos die een op bladsy 53 in die Leerdersboek lyk en moet die byskrifte “loefkant”, “lykant” en “reënskadukant” bevat, met 'n pyl wat die windrigting uit die ooste aandui.

Remediërende aktiwiteit

- Lees die kort beskrywing hier onder, kyk dan na die kaart van Australië en beantwoord die vrae wat volg.
 - Die twee Australiese stede Perth en Sydney lê albei ongeveer 33 grade suid en albei lê aan die kus. Perth is aan die weskus langs die koue Wes-Australiese seestroom en Sydney is aan die ooskus langs die warm Oos-Australiese Seestroom. In die winter, wanneer die wind uit die suidweste waai, is dit gewoonlik kouer in Perth as in Sydney.
- 1 Verduidelik hoekom Perth kouer is as Sydney.
 - 2 Gebruik 'n wêreldkaart of 'n kaart van Suid-Amerika om die twee stede Buenos Aires en Santiago te kry. Hierdie stede lê aan teenoorgestelde kuste en aan teenoorgestelde kante van die Andesberge. As daar 'n warm seestroom langs die ooskus vloei en 'n koue seestroom langs die weskus, watter stad sal:
 - 2.1 die koudste wees
 - 2.2 die droogste wees?

Gee redes vir jou antwoorde.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Hierdie aktiwiteit is daarop gemik om leerders te help verstaan hoe seestrome temperatuur beïnvloed.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die koue seestroom verlaag die temperatuur aan die weskus.
 - 2.1 Santiago
 - 2.2 Santiago

Eenheid 2 Die klimaat van Suid-Afrika

Leerdersboek bladsy 54

Fokus van die eenheid

Die fokus van hierdie eenheid is om te hersien wat leerders van fisiese kaarte weet, om 'n fisiese kaart van Suid-Afrika te lees en om weer na die faktore te kyk wat temperatuur en reënval beïnvloed en in Eenheid 1 gedek is.

Riglyne vir onderrig

- Die leerders gebruik kennis wat hulle in graad 5 opgedoen het toe die weer, klimaat en plantegroei van Suid Afrika behandel is.
- Raadpleeg deurlopend 'n atlas en kaarte wanneer jy hierdie eenheid behandel sodat die leerders gewoon kan raak daaraan om kaarte te lees en dorpe en stede op kaarte te spoor.

Hulpmiddels

- 'n Fisiese kaart van Suid-Afrika
- Atlasse

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: temperatuurstrek (die verskil tussen die hoogste en laagste temperatuur).

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 3

Interpreteer 'n fisiese kaart

Leerdersboek bladsy 54

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Bestee genoeg tyd daaraan om die leerders vertrouwd te maak met 'n fisiese kaart en wys hulle op die lengte- en breedtegrade, die verskillende hoogtes bo seespieël en die seestrome.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Johannesburg
- 1.2 Beaufort-Wes, Polokwane, Mmbatho
- 1.3 Mbombela, Musina
- 1.4 Mthatha, Upington
- 1.5 Kaapstad, Durban, George en Port Nolloth
- 2 Durban en George
- 3 Port Nolloth en Kaapstad
- 4.1 Musina
- 4.2 22°S
- 5.1 Kaapstad en George
- 5.2 34°S

Aktiwiteit 4

Pa jou kennis toe ooe faktore wat temperatuur beïnvloed

Leerdersboek bladsy 57

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Kyk weer na Eenheid 1 oor faktore wat temperatuur beïnvloed.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Beaufort-Wes
- 1.2 Breedtegraad
- 1.3.1 8 grade
- 1.3.2 11 grade
- 1.4 Beaufort-Wes
- 1.5 Beaufort-Wes se afstand vanaf die kus en die matigende invloed van die see naby George.
- 2.1 Albei plekke lê op dieselfde breedtegraad en op seevlak.
- 2.2 Die verskillende seestrome
- 3.1 Breedtegraad en hoogte bo seespieël

Aktiwiteit 5

Pas toe wat jy geleer het

Leerdersboek bladsy 59

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Kyk weer na Eenheid 1 oor faktore wat reënval beïnvloed.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die dorp kry winterreën.
- 2 Ja
- 3 Kaapstad
- 4.1 Hierdie antwoorde sal eie aan elke skool en dorp wees.
- 4.2 Hierdie antwoorde sal eie aan elke skool en dorp wees.
- 4.3.1 Hierdie antwoorde sal eie aan elke skool en dorp wees.
- 4.3.2 Hierdie antwoorde sal eie aan elke skool en dorp wees.
- 5 Hierdie antwoorde sal eie aan elke skool en dorp wees.
Onthou dat breedtegraad seisoenale reënval beïnvloed.

Eenheid 3 Klimaat oor die wêreld heen

Leerdersboek bladsy 60

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan leerders leer wat die verskil tussen weer en klimaat is.

Leerders gaan leer wat die elemente is waaruit weer bestaan: temperatuur, humiditeit, wind en neerslag.

Hulle gaan leer van elf verskillende soorte klimaat en die kenmerke van elk.

Leerders gaan kyk na klimaatstreke en -grafieke vir verskillende klimaatstreke. Hulle gaan leer hoe om hierdie grafieke te lees en te vertolk.

Leerders gaan kyk na die verband tussen klimaatstreke en faktore wat temperatuur en reënval beïnvloed.

Riglyne vir onderrig

Herinner die leerders aan wat hulle in graad 6 oor klimaat en plantegroei oor die wêreld heen geleer het.

Hulpmiddels

- 'n Termometer
- 'n Wêreldkaart
- Atlasse

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: temperatuurstrek (die verskil tussen die hoogste en laagste temperatuur).

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 6

Onderskei tussen weer en klimaat

Leerdersboek bladsy 62

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Bring sekere weerstoestande in verband met hoe 'n mens dit ervaar. Vra die leerders byvoorbeeld om die weer te beskryf in die streek waar hulle bly. Vra hulle om te beskryf hoe dit voel as dit vogtig raak. Laat hulle aspekte soos windverkoeling in die winter beskryf sodat hulle eie ervarings in die leerproses ingesluit word wanneer julle met hierdie eenheid besig is.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Die eerste stelling verwys na klimaat.
Die tweede stelling verwys na weer.
- 1.2 Die eerste stelling verwys na humiditeit.
Die tweede stelling verwys na wind en neerslag.

Aktiwiteit 7

Lees en interpreteer grafieke

Leerdersboek bladsy 66

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Gebruik boeke, tydskrifte of die internet om soveel foto's as moontlik van die verskillende klimaatstreke te kry.

Voorgestelde antwoorde

1

Soort klimaat	Hoogste maande- likse tempera- tuur (°C)	Laagste maande- likse tempera- tuur (°C)	Tempera- tuur-strek (°C)	Hoogste maande- likse reënval (mm)	Laagste maande- likse reënval (mm)	Jaarlikse reënval (mm)
Ekwatoriaal	29	28	1	260	170	2 415
Tropies	30	25	25	380	0	1 500
Subtropies	35	25	20	225		787
Gematig	21	11	10	100	80	900
Mediterreens	28	10	18	75	0	550
Kontinentaal	21	-9	30	100		1 050
Toendra	9	28	35	60	40	427
Poolklimaat	0	-26	-8	25	9	203
Semi- woestyn	16	-16	20	60	2	217
Woestyn	29	8	37	0.1	0	54

(10)

- 2.1 Poolklimaat
- 2.2 Ekwatoriaal (dwarsdeur die jaar)
- 2.3 Ekwatoriaal
- 2.4 Kontinentaal, toendra, woestyn, semi-woestyn/halfwoestyn
- 2.5 Ekwatoriaal
- 2.6 Woestyn
- 3 Mediterreens

(9)

(1)

Totaal: 20 punte

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Dit is die beste om hierdie aktiwiteit in pare uit te voer.
- Bestee tyd aan die kaart wat die klimaatstreke aandui, aan die verband tussen die verskillende klimaatstreke in die wêreld en ook aan die faktore wat klimaat beïnvloed, en maak seker dat die leerders 'n goeie begrip daarvan het.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Kontinentaal tot gematig
- 1.2 Temperatuur styg.
- 1.3 Breedtegraad
- 2.1 Mediterreens
- 2.2 In die winter
- 2.3 Breedtegraad
- 3.1 Woestyn (Ulan Bator in MOngolië) en tropies (Kolkata in Indië)
- 3.2 Kolkata
- 3.3 Dit is 'n tropiese streek.
- 4.1 Tropies (Oos-Bolivië)
- 4.2 Warm en nat
- 4.3 La Paz lê baie hoog bo seespieël.

Hersiening

Leerdersboek bladsy 69

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

- 1 Breedtegraad, afstand vanaf die see, hoogte bo seespieël en reliëf (5)
- 2.1 Temperatuur verhoog soos wat breedtegraad afneem. / Temperatuur verlaag soos wat breedtegraad toeneem.
- 2.2 Temperatuur verhoog soos wat hoogte bo seevlak afneem. / Temperatuur verlaag soos wat hoogte bo seevlak toeneem.
- 2.3 Reën is meer geneig om te val op plekke waar die lug styg.
- 2.4 Plekke wat ver van die kus af geleë is, het 'n groter temperatuurstrekk as plekke aan die kus.
- 2.5 Daar val meer reën aan die loefkant van 'n berg.
- 2.6 Johannesburg, wat op Suid-Afrika se plato geleë is, sal kouer wees as Mbombela, wat op 'n laer hoogte bo seevlak geleë is.
- 2.7 Port Nolloth aan die weskus is kouer as Durban aan die ooskus as gevolg van die uitwerking van seestrome. (8)
- 3.1 A
- 3.2 A
- 3.3 A
- 3.4 Temperature styg of daal van die ewenaar na die pole. (4)
- 4.1 5 grade in Desember
- 4.2 -25 grade in Junie, Julie en Augustus
- 4.3 Desember/Januarie 250 mm
- 4.4 Junie/Julie 200 mm
- 4.5 somer
- 4.6 Suidelike - hoogste temperature van November tot Februarie, dus is dit somer oor hierdie maande
- 4.7 sub-tropies (8)
- 5 Die antwoord op hierdie vraag sal verskil van leerder tot leerder. Aanvaar alle redelike antwoorde wat goed aangebied word. (5)

Totaal: 30 punte

Module 4

Die mineraalomwenteling in Suid-Afrika

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Brittanje, diamantontginning en diamante en toenemende arbeidsbeheer en grondekspansionisme	2 ure	72	77
Goudmynontginning op groot dieptes aan die Witwatersrand vanaf 1886	10 ure	77	82
Hersiening	3 ure	91	92

Fokus van die eenheid

Hierdie module fokus op die mineraalomwenteling in Suid-Afrika. Dit het begin toe diamante naby Kimberley ontdek is en het voortgeduur toe goud 20 jaar later aan die Witwatersrand ontdek is. Die Britse regering het skielik met nuwe oë na suidelike Afrika gekyk. Brittanje was vasberade om die laaste onafhanklike Afrikakoninkryke te verower en ook die twee onafhanklike Boererepublieke by hul Suidelike-Afrikaanse ryk te voeg.

Hulpbronne

- Webblad: www.miningweekly.com/article/the-introduction-of-the-closed-compound-system-2011-07-22

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: mineraalomwenteling, kampong, grondtoneiening, ongeskoolde werker, verban, prospekteerder, krygsgevangene, bondgenote (mense wat in 'n alliansie met mekaar is of 'n ooreenkoms met mekaar aangegaan het, gebaseer op 'n gemeenskaplike saak of doelwit).

Toegelate tyd

Hierdie eenheid behoort binne ongeveer twee uur afgehandel te word.
Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 'n Kampong het bestaan uit 'n paar geboue wat deur hoë mure omring is. Arbeiders kon die kampongs net verlaat om elke dag op die myne te gaan werk. Om te keer dat mynwerkers diamante steel, het die mynmaatskappye geslote kampongs gebou waarin die werkers moes woon.
- 2 Wit mynwerkers het stemreg gehad, en in baie gevalle ook skaars vaardighede, wat die mynmaatskappye nodig gehad het. Hulle kon dus weier om in geslote kampongs te woon, en die myne kon hulle nie dwing nie. Dus kon die myne nie myne nie die wit mynwerkers se lewens soveel beheer soos die swart werkers s'n nie.
- 3 Mynmaatskappye was voorstanders van trekarbeid, want dit het beteken dat hulle altyd 'n konstante toeloop van ongeskoolde werkers tot hul beskikking gehad het. Dit het beteken dat die werkers nooit lank genoeg gebly het om vaardighede aan te leer nie en die eienaars het dus nooit nodig gehad om hulle hoë lone te betaal nie.
- 4.1 Merriman het mense se aandag op die swak toestand in die kampongs gevestig. Volgens hom was daar net minagting vir die fisiese en geestelike welstand van die trekarbeiders wat in die kampongs gewoon het.
- 4.2 Van Zyl beskryf die kampongs as 'n geleentheid vir trekarbeiders om toegang te verkry tot "behoorlike behuising", kos en mediese sorg. Volgens hom het die maande wat hulle in die kampongs gebly het, die werkers die geleentheid gegee om geld te spaar en items soos komberse, skoene, klere of die mees gesogte artikel – 'n geweer – te koop.
- 4.3 Die arbeidsmag in Kimberley was teen die 1880's verdeeld, want daar was segregasie op verskillende vlakke. Wit werkers is aangestel in toesighoudende of

geskoolde poste en het in losieshuise en woonhuise in Kimberley gewoon. Swart werkers is as ongeskoolde werkers aangestel en het in geslote kampongs gewoon.

- 4.4 Bron C ondersteun dít wat in Bron A staan. Bron C bevestig dat die lewensomstandighede in die geslote kampongs aan die begin “haglik” was. Merriman se geskifte beklemtoon hoe swak die lewensomstandighede was in die eerste kampongs wat opgerig is, omdat die fisiese en geestelike welstand van die werkers geïgnoreer is.

Aktiwiteit 2

Ontleed die onteiening en omverwerping van Afrikakoninkryke

Leerdersboek bladsy 76

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Brittanje het teen die onafhanklike Afrikakoninkryke oorlog gemaak, hulle onderwerp en hul grond afgeheem. Die Britte het die mense dan gedwing om belasting te betaal. Die belangrikste rede waarom die mense gedwing is om belasting te betaal, was om hulle deel te maak van die kontant-ekonomie. Om geld te verdien om die belasting te betaal, sou hulle as loonarbeiders op die myne moes gaan werk.
- 2 Die Mfengu's en Swazi's het aan die Britte se kant geveg, want hulle was bondgenote en het gekies om teen hul vyande uit Afrika te veg. Deur 'n bondgenootskap met die Britte te sluit, het hulle ook voorkom dat hulle self deur die Britse magte aangeval word.
- 3 Dit was nie vir die Britte maklik om die Afrikakoninkryke te onderwerp nie. Die Britte het reeds die Xhosas wat wes van die Keirivier gewoon het, se grondgebied afgevat, maar die Gcaleka-Xhosas, wat aan die oostekant van die Keirivier gewoon het, was steeds onafhanklik. In 1877 het oorlog tussen hulle en die Mfengu's uitbreek. Die Britte het hul bondgenootskap met die Mfengu's as verskoning gebruik om teen die Gcaleka-Xhosas oorlog te maak. Die Britte het egter 'n jaar lank teen die Gcaleka-Xhosas geveg voordat hulle hierdie Xhosamagte oorwin het.

4. Zoeloeland was 'n groot en onafhanklike koninkryk wat deur koning Cetshwayo regeer is. Brittanje het die koning daarvan beskuldig dat hy 'n oorlog beplan en het dit as verskoning gebruik om Zoeloeland in 1879 binne te val. Die Zoeloe's het die Britte oortuigend gewen by die Slag van Isandlwana ten spyte van die feit dat die Britte die voordeel van gewere gehad het. Dit was Brittanje se grootste nederlaag in al sy koloniale oorloë. Die Zoeloes se oorwinning by Isandlwana het dit vir hulle moontlik gemaak om hul onafhanklikheid 'n bietjie langer te behou. Ná talle veldslae is die Zoeloes uiteindelik in die Slag van Ulundi verslaan en binne 'n paar jaar het Brittanje die hele Zoeloeland oorgeneem.
5. Baie Pedi-mans het as trekwerkers op die diamantvelde gewerk en gewere gekoop. Koning Sekhukhune het 'n sterk weermag van 15 000 man gehad. Die Pedi's se militêre magte het daarin geslaag om te keer dat Boeremagte in hul grondgebied prospekter om goud te soek. In 1879 het die Britte 'n groot leër gestuur om die Pedi's aan te val, maar hulle het heftig teenstand gebied. Die Britte het die Pedi's uiteindelik met die hulp van 8 000 Swazi-troepe verslaan.

Verrykingsaktiwiteit

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Blokkiesraaisels is gewilde aktiwiteite en kan gebruik word as hersiening of as verrykingsaktiwiteit.
- Afhange van die leerders se vaardigheidsvlak kan jy besluit of hulle hul handboeke mag gebruik om die antwoorde te soek. Hulle kan dit ook as 'n vinnige klastoets skryf voordat jy aanbeweeg na die volgende eenheid.

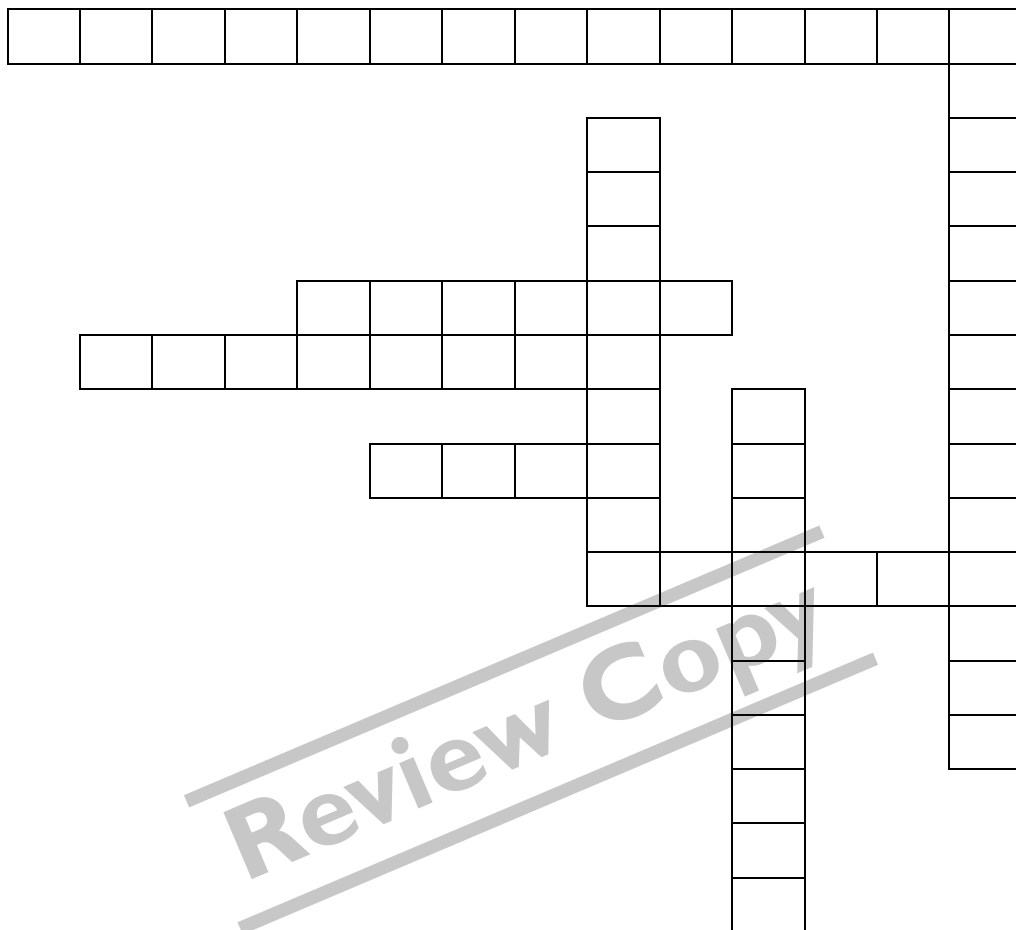
Brittanje, die ontginning van diamante en toenemende arbeidsbeheer

Dwars

- 1 Kampongs - kampe waarin swart mynwerkers woon
- 4 Oorwin deur die Britte in 1879
- 7 Verban-jy word gedwing om jou geboorteplek weens politieke redes te verlaat
- 8 Prospekterder iemand wat 'n terrein ondersoek om te kyk of daar minerale soos goud en diamante is

Af

- 2 Om dinge bymekaar te sit
- 3 Belasting-geld wat aan die regering betaal moet word
- 5 Oorwinning-om 'n veldslag of oorlog teen jou vyand te wen
- 6 Geweer-vuurwapen wat jy met albei hande vashou en teen jou skouer druk wanneer jy skiet

Dwars

- 1 Mense of groepe vorm hierdie alliansie as hulle 'n gemeenskaplike doelwit het
- 2 Jy word gedwing om jou geboorteplek weens politieke redes te verlaat
- 3 Kampe waarin swart mynwerkers moes woon
- 4 Word in 1879 deur die Britse magte onderwerp
- 5 Vuurwapen wat jy met albei hande vashou en teen jou skouer vasdruk wanneer jy skiet

Af

- 1 Geld wat aan die regering betaal moet word
- 2 Wat jy behaal wanneer jy 'n veldslag of oorlog teen jou vyand wen
- 3 Iemand wat 'n terrein ondersoek om te kyk of daar minerale soos goud en diamante is

Fokus van die eenheid

Soos die mineraalomwenteling in suidelike Afrika ontwikkel het, het groter maatskappye monopolieë gevorm wat besluit het hoe die myne bestuur sou word. Hierdie besluite is geneem met die doel om die maksimum wins te maak, dikwels tot nadeel van die gewone mense in suidelike Afrika. Sommige groepe het wel probeer om hulle teen hierdie diskriminasie te verset, maar dit was onmoontlik om die keerpunt wat die mineraalomwenteling in Suid-Afrika se ekonomiese en politieke Geskiedenis meegebring het, te stuit.

Riglyne vir onderrig

Vra die leerders om na die ekonomiese aanwysers op die nuus te kyk en vir die klas te kom vertel wat die huidige waarde van goud is. Vergelyk die prys van goud en platinum.

Hulpbronne

- Webblad: www.econlib.org/library/Enc/GoldStandard.html
- Webblad: [myfundi.co.za/e/The_\(Foreigners\)_Uitlanders](http://myfundi.co.za/e/The_(Foreigners)_Uitlanders)

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word.

Voorbeelde van sulke woorde is:

uitbuiting – die misbruik van ander mense om jou eie selfsugtige doel te bereik, wat gewoonlik is om wins te maak

inbreuk maak – om die grense te oorskry/te oortree

burokrasie – administrasie wat gekenmerk word deur oormatige rompslomp en roetine, wat alles van mense wil weet

Toegetate tyd

Hierdie eenheid behoort binne ongeveer 10 uur afgehandel te word. Daar is sewe aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 3

Bepaal die waarde van goud en ontleed 'n grafiek

Leerdersboek bladsy 77

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Deur die Geskiedenis heen was goud nog altyd kosbaar omdat dit as die waardevolste metaal beskou word. Goud word as 'n vorm van rykdom beskou omdat dit nie met verloop van tyd vergaan nie. Handelaars het sedert die vroegste tye goud as 'n vorm van geld gebruik en van die eerste munte wat gemaak is, was van goud. Soos handel gedy het, is goud as 'n soort internasionale geldeenheid beskou omdat dit so waardevol en skaars was, en ook weens die kwaliteit daarvan.
- 2 Dit was geriefliker om papiergeld eerder as goudmunte te gebruik.
- 3 Die banknote wat 'n land gedruk het, se waarde moes dieselfde wees as die hoeveelheid goud wat die land besit. Alhoewel lande nie meer volgens hierdie stelsel werk nie, word goud steeds gebruik as 'n middel om ander vorme van rykdom te bepaal of te vergelyk.

Aktiwiteit 4

Vergelyk inligting oor toestande in die myne

Leerdersboek bladsy 79

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.

- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Groot hoeveelhede goud is aan die Witwatersrand in die Boererepubliek van Transvaal ontdek.
- 2 Die bevolking aan die Witwatersrand het in die laat 19de eeu met rasse skrede toegeneem. Mense van oral in suidelike Afrika en selfs die res van die wêreld het daarheen gestroom om hul fortuin te maak of werk op die myne te kry.
- 3 Die meeste goud aan die Rand was egter baie diep onder die grond en daarom moes myne opgerig word om dit uit te haal, wat 'n duur proses was. Groot masjiene was nodig om diep skagte in die grond te sink en enjins en bore moes gebruik word om diep in die rots in te boor. Masjiene moes ook gebruik word om die erts fyn te maak om die goud daaruit te haal. Die erts aan die Rand is van 'n lae graad, wat beteken dat 'n groot klomp erts gedelf en fyngemaak moet word om net 'n bietjie goud daaruit te kry.
- 4.1 Bron B toon hoe die mense in die goudmyne gewerk het – dit toon die proses van ontginning en werk in die tonnells.
- 4.2 Bron C ondersteun dít wat in die teks staan omdat dit bevestig dat trekarbeiders ondergronds gewerk het en industriële gereedskap soos bore gebruik het om die harde rots en erts te breek.
- 4.3.1 Bron B is nuttiger om te verstaan hoe 'n myn werk, omdat dit die proses van ontginning, insluitend die tonnells en bore, toon.
- 4.3.2 Bron C is nuttiger as jy 'n mynwerker se gedagtes wil verstaan, want die lied is geskryf en gesing deur Mosambiekse mynwerkers. Die lied vertel hoe die mans gewerk het, hoe hard die rots was waarin hulle moes boor en hoe gevaarlik die werk was – sommige mans het ondergronds gesterf.

Aktiwiteit 5

Ondersoek die wyse waarop die goudmynbedryf gefunksioneer het

Leerdersboek bladsy 80

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Aan die begin het individue wat hulle fortuin op die diamantvelde in Kimberley gemaak het, die meeste geld voorsien, maar gou is groot maatskappye gestig om ondergrondse myne te finansier.
- 1.2 Groot mynmaatskappye is gestig om diep ondergrondse myne te finansier.
- 1.3 Groot mynmaatskappye het die geld bekom deur aandele (klein deeltjies van die maatskappy wat mense kan besit) te verkoop. Mense het aandele gekoop omdat hulle gehoop het die mynmaatskappye sal wins maak.
- 1.4 Mynmagnate was ryk sakemanne wat die goudmynbedryf beheer het omdat hulle die meeste aandele in die maatskappye besit het.
- 1.5 In 1887 het die groot mynmaatskappye byeengekom en 'n unie vir mynmaatskappye gestig, wat hulle die Kamer van Mynwese genoem het. Dit het hulle groter mag gegee, want hulle kon nou besluit hoe die myne sou funksioneer en op hierdie manier kon hulle seker maak dat hulle nog ryker en magtiger word. Die Kamer van Mynwese het gekeer dat daar kompetisie tussen die mynmaatskappye ontstaan, want hulle het ooreengekom om sekere dinge, byvoorbeeld rakende werkers se lone, op dieselfde manier te doen. (5 x 2 = 10)
- 2 Om 'n myn te begin, moes die myneienaar groot masjiene hê om diep skagte in die grond te sink en enjins en bore moes gebruik word om diep in die rots in te boor. Masjiene moes ook gebruik word om die erts fyn te maak om die goud daaruit te haal. Daarom het die myneienaar baie kapitaal nodig gehad om gemeganiseerde, industriële masjinerie te koop. (5)
- 3 Die mynmagnaat wat die swart werkers eet, verteenwoordig die rykes se gierigheid en begeerte (honger) na geld en goud wat net nie bevredig kon word nie. Dit verduidelik hoe gierigheid hulle gedryf het om hul werkers min geld te betaal, onder swak omstandighede te laat lewe en gevaarlike werk te laat doen. (5)

Totaal: 20 punte

Aktiwiteit 6

Ondersoek die mynwerkers se ervaring van mynwerk

Leerdersboek bladsy 82

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.

- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Myneienaars het werkers op die platteland gaan werf om op die myne te kom werk deur agente soontoe te stuur. Hulle het gesorg dat die werkers van die landelike gebiede 'n kontrak teken voordat hulle by die Witwatersrand kom. Hulle moes kontrakte teken dat hulle vir 'n vasgestelde loon sou werk en hulle mag nie bedank het voordat hul kontrak verstryk het nie.
- 2 Deur werkers kontrakte te laat teken, het die eienaars seker gemaak dat 'n werker nie kon weggaan voordat sy kontrak verstryk het nie. Die kampongs waar hulle gebly het, is deur die mynmaatskappye besit en beheer. Die werkers kon die kampongs net verlaat om op die myne te gaan werk en aan die einde van die dag, na werk, moes hulle weer daarheen terugkeer. Hulle is gereeld deursoek. Alle trekarbeiders moes 'n pas hê wat sê by watter myn hulle werk. Dit het beteken dat hulle nie van een myn na 'n ander kon gaan op soek na hoër lone nie. As gevolg van die feit dat die myneienaars die werkers se lewens- en werksomstandighede in alle opsigte beheer het, was hulle verseker van 'n konstante toeloop van werkers.
- 3.1 Hierdie trekarbeider het van Mosambiek af gekom.
- 3.2 Hy het 'n kontrak geteken om vir 24 maande (twee jaar) op die myn te werk.
- 3.3 Hy was bang dat hy daar sou doodgaan.
- 3.4 Mynwerkers se lewensomstandighede was baie eenvoudig. Bron F wys die voorsiening wat gemaak is vir slaapplek en klein persoonlike besittings. Daar was geen privaatheid nie, want die slaap- en leefarea was in dieselfde area.
- 3.5 Bronne kan dalk bevooroordeelde wees; daarom moet 'n paar bronne bestudeer word om akkurate afleidings te maak oor die werkers se ervarings.
- 4 Die passtelsel het beteken dat alle trekarbeiders 'n pas moes hê wat sê by watter myn hulle werk. Dit het mense se vryheid van beweging weggeneem, want wanneer die kontrak verstryk het, was die pas ook nie meer geldig nie en die werkers is nie toegelaat om in die dorpe aan te bly nie. Hulle moes terugkeer na hul tuistes op die platteland. Die swart mense het passe nodig gehad wat hulle toestemming gee om in die voorstedelike gebiede te kom en as hul passe nie reg was nie, kon hulle tronk toe gaan of teruggestuur word na die reservate. Dit is dus duidelik dat die passtelsel beperkend was en inbreuk gemaak het op die mense se vryheid van beweging.
- 5 In Bron G sien ons dat die mense nie van die passtelsel gehou het nie, want dit was 'n burokratiese, amptelike dokument wat jou ingeperk en van jou huis af weggehou het.

Bron H wys dat die passtelsel ongewild was, wat daartoe gelei het dat die mense die reëls van die stelsel bevraagteken het. Die feit dat hulle die passe altyd by hulle moes dra, het die mense angstig gemaak. Hulle moes versigtig wees om dit nie te verloor nie, want dan kon hulle tronk toe gaan of teruggestuur word na die reservate.

- 6 Primêre bronne gee verskillende perspektiewe van mense wat eerstehands ervaar het hoe dit was om op die myne te werk. Hierdie bronne is nuttig, want ons kry inligting daaruit oor die mense se gevoelens, emosies en houdings.

Aktiwiteit 7

Ontleed die invloed van mynwerk op gesinne

Leerdersboek bladsy 84

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in klein groepies werk.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 In die rolspel moet duidelik uitgebeeld word hoe die vroue en kinders in die landelike gebiede die mans se verantwoordelikhede moes oorneem. Hulle moes die grond bewerk, die vee oppas en familiesake hanteer. Daarby moes hulle kinders grootmaak en bejaardes en siekes versorg.
- 2 Kinders sou baie vrae hê om hul pa's te vra, byvoorbeeld: "Hoe gevaarlik is dit op die myne?", "Hoe lyk dit in die stede?" en "Verlang Pa na ons wanneer Pa daar ver in die stad is?"
- 3 Die mans is met respek behandel omdat die werk op die myne so gevaarlik was. Hulle is ook gerespekteer omdat hulle geld verdien het en vir hul gesinne geskenke kon saamneem wanneer hulle teruggekeer het huis toe. Derdens het die mynwerkers gewoonlik "verwesters" of verstedelik deur Westerse klere te dra. Hulle sou byvoorbeeld pakke klere en skoene koop om te dra.
- 4 Wit mynwerkers het stemreg gehad en daarom het die regering en myneienaars hulle beter behandel as die swart werkers. Hulle het wette gemaak wat die wit werkers beskerm het en daardeur seker gemaak dat hulle die wit werkers se lojaliteit en stemme in die verkiesings behou.
- 5 Die regering het wette gemaak om wit mynwerkers te beskerm. Hierdie wette het bepaal dat slegs wit werkers sekere soorte werk mag doen (byvoorbeeld om met

dinamiet te skiet). Die wit werkers kon dus opleiding ontvang en vaardighede aanleer, maar die swart werkers het ongeskoold gebly. Die Transvaalse regering het ook diskriminerende wette gemaak wat Indiërs verbied het om in die mynbedryf te werk sodat dit nie vir wit werkers en handelaars nodig was om met hulle mee te ding om werk of sakegeleenthede te kry nie.

- 6 Wit werkers se gesinslewe is nie ontwig nie, want hulle is toegelaat om saam met hulle gesinne in die betrokke myndorpie of in die naaste dorp te woon. Dit was nie vir hulle nodig om in aparte kampongs te bly waar óf net mans óf net vroue mag woon nie, en hulle is nie soos die swart werkers deur 'n passtelsel beheer nie.
- 7 Die regering het teen Indiërs gediskrimineer deur wette te maak wat hulle verbied het om in die mynbedryf te werk. Hulle kon slegs in sekere gebiede handel dryf. Hulle is verbied om op sypaadjies te loop en Indiërs ouer as agt jaar moes 'n pas by hulle hê.

Aktiwiteit 8

Ondersoek die uitwerking van die mynbedryf: verset en ontwikkeling

Leerdersboek bladsy 86

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Mynwerkers het hulle verset deur hulle werk in die middel van 'n kontrak te los. Soms het hulle die myne geboikot en geweier om daar te gaan werk, en soms het hulle gestaak. Hulle het hul verset ook op ander maniere getoon, soos deur stadig te werk, gereedskap te breek of voor te gee dat hulle nie opdragte verstaan nie.
- 2 'n Staking is 'n vorm van protes waartydens werkers weier om te werk in die hoop dat werkgewers sal instem om hoër lone te betaal en hul werksomstandighede te verbeter. Daar is slegs tot staking oorgegaan nadat die werkers met hul werkgewers gepraat het en hulle gevra het om hul omstandighede te verbeter, maar daar nie aan hul pleidooie gehoor gegee is nie.
- 3 Die regering het die myneienaars polities ondersteun, want die swart werkers het nie stemreg gehad nie, maar die wit werkers wel. Om dus seker te maak dat kiesers vir hulle stem, moes die regering die myneienaars ondersteun. Op ekonomiese gebied

moes die myneienaars belasting aan die regering betaal en daarom was die regering se welvaart gekoppel aan die myneienaars se ekonomiese sukses.

- 4.1 Sleutel toon dorpe en spoorweë
- 4.2 Omtrent 600 km
- 4.3 19de eeu
- 4.4 Dorpe het al langs die spoorlyne ontstaan omdat dit ekonomiese geleenthede gebied het. Dit was makliker/goedkoper om handelware en passasiers per trein te vervoer.
- 4.5 Die spoorlyne het plekke in die binneland met kusdorpe verbind, wat beteken het dat uitvoerprodukte vinniger van dorpe in die binneland na hawens vervoer kon word. Van die hawens af kon dit goedkoop per see vervoer word.

Aktiwiteit 9

Bepaal die veranderinge wat op die mineraalomwenteling gevolg het

Leerdersboek bladsy 90

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 As gevolg van die mineraalomwenteling het Brittanje nog magtiger geword, want daar het 'n verandering in die magsbasis in suidelike Afrika plaasgevind. Brittanje het die diamantvelde oorgeneem en selfs die sterkste Afrikakoninkryke oorwin. Na die ontdekking van goud het Brittanje oorlog gemaak teen die Boererepublieke (die Suid-Afrikaanse Oorlog of Tweede Vryheidsoorlog, 1899-1902), hulle verslaan en hulle as Britse kolonies ingelyf. Weens die ontdekking van minerale was die hele Suid-Afrika teen 1902 onder Britse beheer. Op ekonomiese en politieke gebied het Brittanje se mag toegeneem as gevolg van die mineraalomwenteling.
- 1.2 1902: *African Political Organisation*
1903: *Transvaal Indian Congress*
1912: *South African Native National Congress (SANNC)*
Hulle het gehoop om die veranderinge in Suid-Afrika teen te staan. Hierdie veranderinge het die mag ingesluit wat wit mense gehad het toe die Unie in 1910

tot stand gekom het, en ook die Grondwet van 1913, wat daartoe gelei het dat die meeste grond in Suid-Afrika onder wit beheer was.

- 1.3 Voorbeelde van verset ná 1902 sluit 'n gewapende opstand in wat in 1906 in Natal plaasgevind het. Die regering het die Bambatha-rebellie met mag en menig onderdruk: Byna 4 000 van Bambatha se volgelinge is doodgemaak, 7 000 is in die tronk gegooi en 4 000 is tot lyfstraf gevonnis vir hul aandeel in die rebellie. Nog 'n voorbeeld is die geweldlose (lydelike) verset van die Indiërgemeenskap se Satjagraha-veldtog, waartydens die Indiërs 'n veldtog van geweldlose verset gevoer het teen die wette wat teen hulle gediskrimineer het. Indiërwerkers het gestaak en Gandhi het 'n onwettige opmars na die Transvaal gelei. Gandhi en ander leiers is in hegtenis geneem, maar daarna het die regering ingestem om sekere wette te verander.
- 2 Die gebiede van Suid-Afrika waar die spoorweë gebou is om goedere te vervoer was almal in die gebiede waar slegs blankes land kon besit. Dus kon swart mense nie grond besit in gebiede wat ryk aan hulpbronne was nie.
- 3 Antwoorde sal verskil. Aanvaar enige toepaslike antwoord.

Voorbeeld van paragraaf:

Die mineraalomwenteling kan beskou word as 'n keerpunt in die Suid-Afrikaanse Geskiedenis, want dit het belangrike ekonomiese en politieke veranderinge teweeg gebring. Die ekonomie was nie meer op die landbou gebaseer nie, maar ook op mynbou en nywerhede. Fabriek, masjiene, werkwinkels, lang spoorlyne en paaie het deel geword van die geïndustrialiseerde Suid-Afrika. Op politieke gebied het die mineraalomwenteling veranderinge aan die magsbasis in Suidelike-Afrika teweeg gebring. Brittanje het die diamantvelde oorgeneem en die laaste onafhanklike Afrikakoninkryke en die twee Boererepublieke oorwin. Dit het beteken dat Brittanje nou die politieke mag in Suidelike-Afrika gehad het.

Verrykingsaktiwiteit

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Letterruite of woordspeletjies is gewilde aktiwiteite om by 'n eenheid te gebruik waarmee die klas besig is, of as hersiening of remediërende of verrykingsaktiwiteit.
- Gebruik die letterruit as inleidende aktiwiteit om die leerders opgewonde te maak oor die werk wat voorlê deur woorde te gebruik wat in die eenheid voorkom. As alternatief kan die letterruit as remediërende aktiwiteit gebruik word om swakker leerders opgewonde te maak oor die werk deur woorde te gebruik wat in die eenheid voorkom. Gebruik die letterruit as 'n verrykingsaktiwiteit. Vra eerstens die leerders

om al die woorde op die lys in die ruit te seek. Laat die leerders dan met elke woord 'n sin maak om hul kennis van die eenheid te toets.

Ontginning van goud uit ondergrondse myne aan die Witwatersrand

A	V	H	Y	U	H	O	U	D	B	E	N	H	U	I	L	G	M	N	B	E
G	P	Z	M	S	E	B	W	S	L	O	P	H	W	E	G	O	L	I	X	F
H	D	E	L	E	T	E	I	S	T	E	M	D	I	A	N	U	E	G	Z	R
I	M	S	I	E	K	S	V	A	E	G	I	S	E	G	A	D	O	O	S	A
L	K	K	I	R	E	B	R	H	T	T	A	X	H	L	B	B	H	T	A	N
O	H	N	Z	A	I	X	A	P	L	P	S	U	E	R	O	T	R	E	N	S
W	U	B	L	H	B	G	B	A	K	D	E	W	V	B	O	E	N	P	N	D
S	E	W	S	C	M	P	V	R	N	S	G	R	S	I	P	X	J	D	C	E
Y	T	R	E	K	A	R	B	E	I	D	R	I	E	Z	L	I	G	T	G	E
W	I	D	G	H	S	X	D	A	B	A	E	O	W	S	S	A	U	I	I	D
E	M	S	Y	K	O	N	E	M	T	X	G	L	I	O	E	W	D	K	O	S
R	G	B	E	O	M	A	O	H	A	E	A	N	E	F	D	R	S	X	Q	R
K	I	Y	R	T	U	T	Z	C	T	H	S	D	L	K	I	E	V	E	A	W
Y	V	W	J	Q	A	E	S	A	A	A	I	R	S	G	V	E	C	A	F	G
S	C	S	I	Z	A	N	F	R	C	N	E	B	E	U	W	N	P	W	T	Q
D	I	N	O	S	A	U	G	S	T	D	H	T	Y	V	R	I	H	M	T	E
O	M	B	Q	F	S	A	H	A	X	E	O	R	T	A	S	M	L	E	E	G
V	J	E	G	K	J	I	L	F	M	N	U	A	S	O	N	I	M	O	T	O
C	G	W	E	T	S	O	O	I	K	N	O	E	T	S	E	R	F	W	G	L
I	S	Y	A	M	C	Q	G	N	I	B	Y	C	G	O	M	K	Q	P	E	E
P	E	S	I	L	O	R	A	V	A	A	X	M	O	S	K	S	K	A	W	K
L	D	N	K	N	A	B	W	S	D	M	I	F	G	H	P	I	I	S	N	J
E	J	O	H	A	N	N	E	S	B	U	R	G	U	H	S	D	O	K	I	H
T	S	L	E	V	T	Y	H	F	N	I	J	K	O	A	I	L	B	B	M	L

BANKNOTE
DINAMIET
GOUD
MOSAMBIEK
RESERVATE
SATJAGRAHA
UNIE

BOIKOT
EGOLI
JOHANNESBURG
ERTS
VERSET
SEGREGASIE
STEM

DISKRIMINEER
BEWYSSTUKKE
TREKARBEID
MYNMAGNATE
SANNC
AANDELE

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

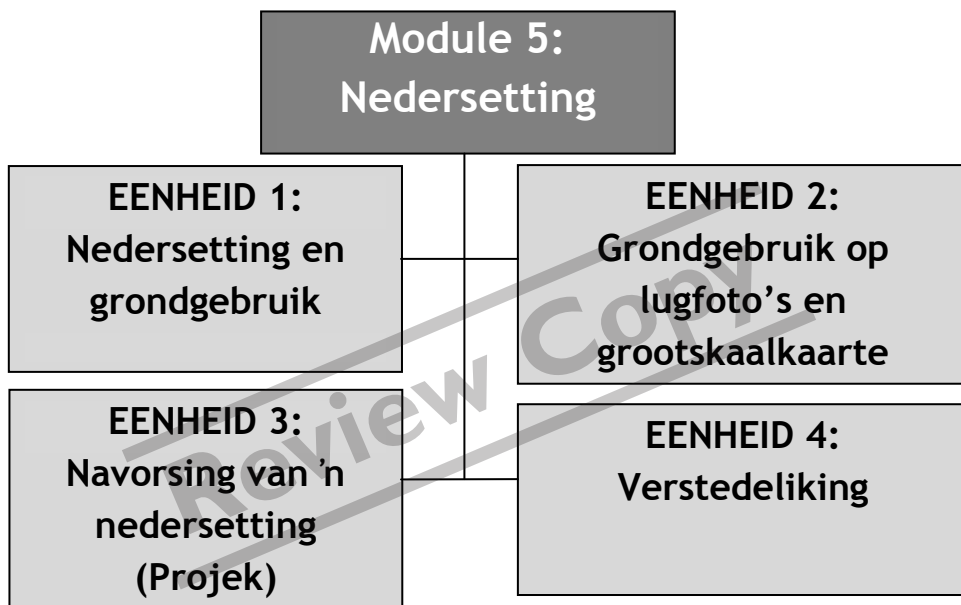
- 1.1 Kimberley ✓ (1)
- 1.2 “Die ontdekking van diamante het duisende mense gelok.”✓✓ (2)
- 1.3 ’n Netwerk van spoorlyne het die binneland met die hawens verbind;✓
spoorvervoer was baie goedkoper, ✓ vinniger ✓ en meer doeltreffend in
Suidelike-Afrika. (3)
- 1.4 Grondstowwe en handelware is van die binneland na die hawens vervoer,✓ en
daarvandaan is dit verskeep na die res van die Britse Ryk en die wêreld. ✓Al
hierdie verskillende aktiwiteite by die hawens het tot ’n ekonomiese opbloei gelei,
want dit was deel van die Britse Ryk se handelsnetwerk. ✓((aa(9(ddd(aanvaar
enige twee) (2)
[8]
- 2.1.1 Indië (1)
- 2.1.2 Die Britse koloniale regering moes werkers in Indië gaan werf omdat Zoeloeland
nog steeds ’n onafhanklike koninkryk was✓ en die mans nie op die plantasies
wou gaan werk nie,✓ want hulle kon hul eie grond besit✓ of meer geld maak
deur op die myne te gaan werk.✓ (aanvaar enige twee) (2)
- 2.2 ’n Trekarbeider gaan weg van sy huis in die reservaat op die platteland om op die
myne te gaan werk✓ en wanneer sy kontrak verstryk, gaan hy terug huis toe.✓
(2)

- 2.3 Die vroue wat in die reservate agtergebly het, het al swaarder gekry, want hulle moes die grond bewerk sonder die hulp van sterk, jong mans.✓ Hulle moes nie net kos aanplant en beeste oppas nie,✓ maar moes ook familieaangeleenthede hanteer.✓ Daarby moes hulle hul kinders en bejaardes versorg en die siekes verpleeg.✓ (aanvaar enige drie) (3)
- 2.4 Volgens die bron kon 'n mynwerker tot 20 pond (ongeveer R100) verdien as hy dit aan 'n opsigter gaan oorhandig het (en selfs nog meer as hy dit aan 'n onwettige diamanthandelaar verkoop het).✓ “Onwettig” beteken dat die diamant op 'n skelm manier verkoop is.✓ (2)
- 2.5 Swart mense is nie toegelaat om 'n kleim te besit nie.✓ Hulle is gedwing om in geslote kampongs te bly✓ en is gereeld deursoek.✓ (3)
- 2.6 Die mans het geld nodig gehad om die belasting te betaal wat die Britse regering geëis het.✓✓ In die 1880's het die mans in Kimberley byna agt keer meer geld gekry as die werkers op die Natalse plantasies,✓✓ en volgens statistiek is swart werkers in Kimberley meer betaal as die gemiddelde werker op die Engelse platteland.✓✓ (2 + 2 × 2)
- 2.7 Bron B is 'n sekondêre bron,✓ want me. Belelie interpreteer die inligting wat sy bestudeer het en doen verslag daaroor. Die inligting wat sy verskaf, is eers lank na die mineraalomwenteling in Suid-Afrika beskikbaar gestel.✓✓ (1 + 2)
[22]

Totaal: 30 punte

Module 5 Nedersetting

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Nedersetting en grondgebruik	3 ure	94	95
Grondgebruik op lugfoto's en grootskaalkaarte	3 ure	99	97
Ons ondersoek 'n nedersetting	2 ure	103	99
Verstedeliking	5 ure	108	101
Hersiening	2 ure	113	105

Eenheid 1 Nedersetting en grondgebruik

Leerdersboek bladsy 94

- Fokus van die eenheid
- In hierdie eenheid kyk leerders na stedelike en landelike nedersettings.
- Hulle kyk ook na die verskillende maniere waarop grond gebruik word en die redes daarvoor (of die funksies daarvan), byvoorbeeld: industrieel, residensieel, boerdery of mynbou.

Hulpmiddels

- Leerdersboek
- 'n Kaart van Afrika
- Atlasse

Riglyne vir onderrig

- Verwys waar moontlik na die plaaslike omgewing wanneer jy begrippe bespreek en voorbeelde gebruik.
- As dit moontlik is, neem die leerders op 'n veldbesoek. Gaan op 'n staptog deur die plaaslike SSG en wys voorbeelde van tipiese geboue en aktiwiteite uit.
- As 'n veldbesoek nie moontlik is nie, gebruik foto's van verskillende soorte huise en nywerheidsgeboue in tydskrifte sodat leerders kan sien hoe die verskillende sones lyk.

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word. Moedig hulle aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak. Voorbeelde van sulke woorde is: gemeenskapsgebaseerde ('n aktiwiteit wat net in 'n sekere gemeenskap plaasvind en nie in die groter streek nie), grondgebruiksone, nomadies, kommersieel, afsetpunt, sentrale sakegebied (SSG), tersiêr.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Aktiwiteit 1**Beplan 'n stedelike nedersetting**

Leerdersboek bladsy 96

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Wees buigsaam met sommige antwoorde, solank leerders goeie redes vir hul antwoorde kan gee.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Vergrote weergawe van die skets op bladsy 94 in die Leerdersboek. Sorg dat al die simbole op die regte plek is.
- 2.1 Die gebied rondom die kantoorblokke, banke en winkelsentrum.
- 2.2 Fabrieke en swaar nywerhede sal buite die dorp geleë wees, moontlik met toegang tot die spoorlyn.
- 2.3 Hoër-inkomstehuse sal nader aan parke, skole en winkelsentrums wees.
- 2.4 Armer mense sal nader aan die nywerheidsgebiede woon en toegang tot die treinstasie hê.
- 3 Die banke, kantoorblokke, vulstasies, winkelsentrums en biblioteke sal in die SSG wees; die skole en parke sal buite die SSG wees, nader aan die treinstasie.

Aktiwiteit 2**Identifiseer landelike nedersettings**

Leerdersboek bladsy 98

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Sorg dat die leerders die betekenis van woorde soos “nomadies” en “gemeenskapsgebaseerde” ken (sien die kassie vir nuwe woorde).

Voorgestelde antwoorde

- 2.1 2 (Marokko) 5 (Mali/Etiopië)
- 2.2 3 (Skukuza) 6 (Haarlem – Langkloof)
- 3.1 4 (mynbou) 6 (vrugteboerdery)
- 3.2 1 (vissersdorp) 5 (gemeenskapsgebaseerde houtkappery) 6 (plaaslike vrugtedroging)
- 3.3 2 (oord in Marokko) 3 (Nasionale Krugerwildtuin)
- 3.4 2 (nomadiese veeboere – vakansieoord) 3 (boerdery – reservaat en toerisme)
- 3.5 2 (veeboere en oord) 3 (natuurlewe, dierereservaat en toerisme)

Remediërende aktiwiteit

- Gee leerders wie se antwoorde verkeerd was, ekstra oefeninge.
- Hier onder is voorbeelde van tipiese landelike nedersettings in Suid-Afrika, met 'n beskrywing van die plaaslike gebied en die naam van die provinsie waar elkeen geleë is tussen hakies.

Laat die leerders die volgende nedersettings met behulp van die register in 'n atlas opspoor en kyk of hulle dit by die volgende vier primêre aktiwiteite kan pas: boerdery, visvangs, bosbou en mynbou.

- 1 Stompneusbaai (Wes-Kaap), 'n dorpie aan die Weskus
- 2 Patensie (Oos-Kaap), 'n dorpie in die Gamtoosriviervallei met vrugbare grond en goeie watervoorsiening
- 3 Nababeep (Noord-Kaap), 'n dorpie in die droë noordwestelike deel van die land, waar daar nie genoeg water vir landbou is nie
- 4 Sabie (Mpumalanga), 'n bergagtige gebied waar die berghellings te steil is vir gewasboerdery, maar die reënval hoog is

Eenheid 2

Grondgebruik op lugfoto's en grootskaalkaarte

Leerdersboek bladsy 99

Fokus van die eenheid

- Hierdie eenheid fokus op die verskillende soorte lugfoto's, watter terreinbakens dit wys en hoe dit gebruik word.
- Leerders gaan grootskaalkaarte gebruik om terreinbakens en die gebruike van grond te identifiseer.

Riglyne vir onderrig

Vir meer inligting oor lugfoto's, skakel die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming (Geo-ruimte-afdeling).

Algemene navrae

Tel.: 021 658 4300 GRATIS 021 658 4300 Faks: 021 658 4301 of 021 689 1351

E-pos: ngi@ruraldevelopment.gov.za

Hulpmiddels

- Leerdersboek
- Webblad: www.googleearth.com

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 3 Vergelyk twee foto's

Leerdersboek bladsy 99

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Hierdie aktiwiteit is ideaal vir werk in pare.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die foto links 'n skuinsfoto. Die plekke aan die onderkant van die foto is nader, terwyl die plekke bo verder weg is. Die foto regs is 'n vertikale lugfoto. Die foto is reg van bo geneem en alle plekke op die foto is ewe ver weg.
- 2 Grootte en hoek verander nie op die vertikale foto nie, maar op die skuins foto verander die skaal en word die grootte kleiner hoe verder die voorwerp van die kamera af is.
- 3 Kaarte gebruik dieselfde vertikale beeld van die landskap as vertikale foto's, en die skaal is akkurater op vertikale foto's.

Aktiwiteit 4 Noem en klassifiseer terreinbakens

Leerdersboek bladsy 100

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Gee die leerders genoeg tyd om hierdie aktiwiteit te voltooi. Hoe meer hulle na die lugfoto kyk, hoe meer sal hulle sien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Leerders moet na die foto's kyk; antwoorde sal verskil.
- 2 Leerders moet aan mekaar verduidelik; antwoorde sal afhang van die terreinbakens en die roete wat gekies is.
- 3–4 Antwoorde sal verskil, maar moet in die volgende tabel geplaas word

Natuurlike terreinbakens	Geboude terreinbakens

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Gee die leerders genoeg tyd om vertrouwd te raak met die kaart en foto voordat hulle die vrae begin beantwoord.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die sleutel toon al die gebiede vir landgebruik.
- 2 Oseaan, baai en strand
- 3 Oseaan en baai
- 4 Baai/hawe
- 5 Vyf
- 6.1 Waar
- 6.2 Onwaar
- 7 Houers, kleure, bote
- 8 Vervoer, besonderhede en voorkoms van goedere

Eenheid3**Narvosing van 'n nedersetting (projek)**

Leerdersboek bladsy 103

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid doen die leerders 'n projek vir formele assessering.

Die projek moet die volgende insluit:

'n Verslag op grond van navorsing oor 'n nedersetting van die leerders se keuse waarin hulle die volgende toon:

grondgebruiksone op 'n sketskaart;

identifisering van natuurlike en mensgemaakte terreinbakens of ander bakens;

redes vir die ligging of posisie van die nedersetting;

redes vir die afname of groei van die bevolking;

die oorsake en gevolge van 'n maatskaplike of omgewingsvraagstuk; en

onderhoude met lede van die gemeenskap oor hierdie vraagstuk.

Die projek moet ongeveer agt bladsye lank wees en word soos volg geassesseer:

Hierdie projek sluit die volgende in:	Punte
'n Sketskaart wat die soorte grondgebruik in die betrokke gebied aandui	8
Beskrywings en tekeninge van spesiale terreinbakens en ander bakens	6
Bewyse dat onderhoude met lede van die gemeenskap gevoer is	8
Redes voorgestel vir hierdie nedersetting se ligging	6
'n Bespreking van die gebied se bevolkingsgroei of -afname	8
Navorsing en 'n bespreking van een vraagstuk	8
Goeie en netjiese aanbieding van alle werk	6
Totaal	50

Riglyne vir onderrig

- Die doel van hierdie eenheid is om die kennis en vaardighede wat die leerders hierdie kwartaal in Geografie verwerf het, toe te pas.
- Gaan stadig en deeglik deur die teks en dui aan wat vir die projek vereis word.
- Gee baie duidelike riglyne oor hoe 'n mens 'n onderhoud voer. Laat die leerders hul onderhoudvaardighede op mekaar oefen.
- Verduidelik al die aspekte in die assesseringsmerkvel en die gepaardgaande toekenning van punte.

Hulpmiddels

- Leerdersboek

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word. Moedig hulle aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak. Voorbeelde van sulke woorde is: navorsing, maatskaplike vraagstuk, omoewingsvraagstuk, etnies.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer twee uur neem om hierdie eenheid te voltooi.

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan leerders 'n grafiek gebruik om statistiek met betrekking tot verstedeliking te interpreteer.

Hulle gaan ook kyk na die stoot- en trekfaktore as redes vir verstedeliking en migrasie.

Hulle gaan leer van die vraagstukke wat verband hou met bevolkingsbeheermaatreëls onder apartheid en die uitwerking wat dit op verstedeliking gehad het.

Leerders gaan faktore wat verstedeliking bevorder, identifiseer deur na lugfoto's te kyk.

Hulle gaan leer van maatskaplike vraagstukke rakende verstedeliking, byvoorbeeld behuising, dienste en die algemene welsyn van mense, en gaan dit met mekaar bespreek.

Riglyne vir onderrig

- Herhaal wat die leerders in graad 6 geleer het oor die redes waarom mense woon waar hulle woon.
- Verwys na die kennis van grafieke wat die leerders in ander kurrikulumgebiede soos Wiskunde opgedoen het.
- Gebruik Suid-Afrikaanse voorbeelde van verstedeliking.

Hulpmiddels

- Leerdersboek
- Webblad: www.statssa.gov.za

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenis in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word. Moedig hulle aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak. Voorbeelde van sulke woorde is: verstedeliking, beraam, stootfaktore, trekfaktore, tuislande, paswette, trekarbeider, sanitasie, welsyn.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vyf uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vyf aktiwiteite in hierdie eenheid.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Maak seker dat die leerders vertrouwd is met die asse van 'n lyngrafiek.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Gebruik tabel en lyngrafiek
- 2 Wêreldwye verstedeliking
- 3.1 Onwaar
- 3.2 Onwaar
- 3.3 Onwaar
- 3.4 Waar
- 3.5 Waar
- 4.1 Hierdie tabel toon die tempo van verstedeliking oor 'n tydperk van 20 jaar in sekere Afrika-lande.
- 4.2 Uit die ses lande in die tabel is Suid-Afrika die land waar die meeste verstedeliking plaasgevind het.
- 4.3 Uit die ses lande het Zimbabwe die hoogste persentasie mense wat in landelike gebiede woon.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Jy kan die leerders vra om die gesprekke wat hulle by die bushalte hoor, met rolspel uit te beeld om dinge meer realisties te maak.

Voorgestelde antwoorde

- 1 “Ek soek werk.” – trekfaktor
“My kind moet naby 'n hospitaal wees.” – trekfaktor
“Ek is op hoërskool.” – trekfaktor
“Ons het weer 'n misoes gehad.” – stootfaktor
“Ek word nie in hierdie gebied genoeg betaal vir my werk nie.” – stootfaktor
“My broer woon op die dorp.” – trekfaktor
- 2.1 A: “My dorpie is deur gevegte met terroriste vernietig.”
- 2.2 B: “Dis vervelig op my dorp. Ek is jonk en soek die opwinding van die stadslewe.”

3.1 Stootfaktor

3.2 Trekfaktor

Aktiwiteit 8

Bespreek die uitwerking van veranderende wette

Leerdersboek bladsy 111

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Om vir die leerders 'n bietjie agtergrond te gee, begin met 'n bespreking van die apartheidsstelsel en sommige van die wette.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Grondwet van 1913 het net grond in sekere gebiede – in 'n klein deeltjie van die land – vir swart eienaarskap uitgehou.
- 2 Swart Afrikane kon net stedelike gebiede binnegaan as hulle 'n spesiale pas gehad het. Jy kon net 'n pas kry as jy werk gehad het, en baie gesinne is dus verdeel. Van die mans het op die myne gaan werk en sommige vroue het in stedelike gebiede as kokke en skoonmakers vir wit gesinne gewerk en op die betrokke persele gewoon.
- 3 Vandag het mense die vryheid om saam met hulle gesinne nader aan hulle werkplek te bly. Meer mense kom soek werk in dorpe en stede.
- 4 Die gebiede wat uitgehou is vir swartmense gedurende die apartheidsjare het steeds die mees digbevolkte swart bevolking vandag (Oos-Kaap, Noordwes en Mpumalanga)

Aktiwiteit 9

Identifiseer verstedeliking op 'n foto

Leerdersboek bladsy 111

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

As jou skool in 'n dorp is wat vinnige groei beleef, gebruik dit ook as voorbeeld.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die stedelike gebiede (baie min plante, ongeteerde paaie)
- 2 huise, skole, besighede
- 3 Vyftien jaar gelede was daar nie 'n dorp hier nie – dit was nog 'n onontwikkelde stuk land/plaas.
- 4 Mense trek nag groot stede toe om werk te kry en hul kinders 'n beter opvoeding te gee. Mense in landelike gebiede is oor die algemeen armer en het minder geleenthede.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Wees sensitief oor die leerders se huislike omstandighede met die beantwoording van die vrae in hierdie aktiwiteit.
- Kyk dat leerders nie stereotipiese of xenofobiese stellings (wat met vreemdelinge haat verband hou) maak wanneer hulle kwessies bespreek en vraag 3 beantwoord nie.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Huise, paaie, elektrisiteit, openbare vervoer, posaflewering, water, vullisverwydering, skole, welsyn
- 2 Park, speelterrein, biblioteek, hospitaal/kliniek
- 3.1 Antwoorde sal verskil, maar raadpleeg die riglyne hier bo om hierdie aktiwiteit uit te voer.
- 3.2 Antwoorde sal verskil, maar raadpleeg die riglyne hier bo om hierdie aktiwiteit uit te voer.
- 4 Antwoorde sal verskil, maar kan van die volgende aspekte insluit: Beplanners moet voorsiening maak vir mense se gesondheid, onderwys en algemene welsyn in die toekoms. Hulle moet ook onmiddellike behoeftes soos water, sanitasie en behuising in ag neem.
- 5 Wanneer daar beperkte dienste of hulpbronne is, moet mense meeding vir dit wat daar is. Beperkte toegang tot onderwys en gesondheidsorg, tesame met armoede, dakloosheid en 'n ongesonde omgewing, kan tot konflik lei.

Hersiening

Leerdersboek bladsy 113

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 landelike
- 1.2 50%
- 1.3 2025
- 1.4 verstedelik [4]
- 2 Stootfaktore: natuurrampe, swak lone in landelike gebiede, armoede, te min plaasgrond, te lae vraag na sekere produkte wat in 'n gebied geproduseer word, onluste/oorlog [2]
- 3 Trekfaktore: meer werk, hoër lone, meer dienste, meer opwindende aktiwiteite, veiligheid, sekuriteit, die vryheid om te kies waar om te woon [2]
- 4 Die apartheidswette wat bepaal het waar mense mag woon, is 30 jaar gelede afgeskaf en mense kan dus nou trek na waar hulle werk kan kry. [2]
- 5.1 Dam (1)
- 5.2 Berge en riviere (2)
- 5.3 Dam (mensgemaak), geboue, paaie (enige twee) (2)
- 5.4 Landelik – dit is 'n bergagtige gebied en daar is min geteerde paaie. (2)
- 6.1 Hulle wil beter dienslewering hê. (1)
- 6.2 Stedelike gebied (1)
- 6.3 Dienslewering en loonverhoging (2)
- 6.4 Antwoorde sal verskil, maar moet 'n gebrek aan basiese behoeftes en dienste weerspieël. (4)

[8]

Totaal: 25 punte

Module 6 Die stormloop vir Afrika

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Die Europese kolonisasie vir Afrika laat 19de eeu	8 ure	116	107
Die Ashanti-koninkryk	5 ure	126	114
Hersiening	2 ure	133	118

Fokus van die eenheid

Hierdie module ondersoek die oorsake en gevolge van die kolonisasie van Afrika-koninkryke deur Europeërs. Tot in die 1880's het die meeste Afrikane hulself regeer. Hulle was onafhanklike nasies. Binne net 20 jaar is Afrika egter geografies in kolonies verdeel sonder die instemming van die mense wat daar regeer of gewoon het. Die kolonies is daarna deur die Europese ryke beheer, wat deur snelle industrialisasie nog meer mag verkry het. Afrika het stadiger as Europa geïndustrialiseer, en hoewel hierdie kolonies weerstand gebied en geveg het om hul onafhanklikheid te behou, het hulle gesukkel om hulle teen die tegnologies gevorderde Europese leërs te verdedig. Die kolonisasie het so vinnig gebeur dat geskiedkundiges dit “die stormloop na Afrika” noem.

Hulpmiddels

- 'n Muurkaart van Afrika
- africanhistory.about.com/od/eracolonialism/a/ScrambleWhy.htm
- exhibitions.nypl.org/africanaage/essay-colonization-of-africa.html
- www.bbc.co.uk/history/british/abolition/scramble_for_africa_article_01.shtml
- www.youtube.com/watch?v=Pw12KGSj53k(Colonialism in 10 minutes:TheScrambleforAfrica, kort video op youtube)
- www.youtube.com/watch?v=FTjBNppdk-M(Berlin 1895: TheDivision of Africa, kort video opyoutube video oor die Berlynse Konferensie)
- www.freakonomics.com/2011/12/01/the-violent-legacy-of-africas-arbitrary-borders/
- www.postcolonialweb.org/nigeria/ethnicity.html

Riglyne vir onderrig

- Na jou inleiding tot die les moet jy met die leerders bespreek wat hulle onder die term “die stormloop na Afrika” verstaan.
- Hou 'n kort klasbespreking oor hulle persepsies van Afrika. Vra byvoorbeeld: “Hoe sien julle Afrika?” of “As ek ‘Afrika’ sê, waaraan dink julle?” Dit sal jou in staat stel

om hulle voorkennis van Afrika te bepaal, en dit is ook nuttig om te sien wat jou die leerders dink van die vasteland waarop hulle woon.

Toegetate tyd

Dit sal ongeveer agt uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vyf aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Aktiwiteit 1

Ondersoek die uitwerking van die Berlynse Konferensie op Afrika

Leerdersboek bladsy 118

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.
- Vir vraag 1: Teen die 1870's was net 10% van die vasteland onder direkte Europese beheer – Algerië is deur Frankryk beheer, die Kaapkolonie en Natal deur Brittanje en Angola deur Portugal.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die stelling is in 'n groot mate waar, want die teks noem dat mense in die grootste deel van Afrika tot in die 1880's hulself regeer het. Die kaart van Afrika in 1800 (Bron A) toon dat die grootste deel van Afrika deur tradisionele konings en opperhoofde regeer is.
- 2 Op die Berlynse Konferensie is besluit dat sekere Europese lande dele van Afrika mag beheer. Die Kongo is aan koning Leopold van België gegee, die Nigerrivier is aan alle Europese lande oopgestel vir handel en Duits-Oos-Afrika het 'n Duitse kolonie geword. Die Berlynse Konferensie het die deur oopgelaat vir ander Europese moondhede om te aanvaar dat hulle die reg het om hul belange in Afrika uit te brei, en mededinging om dele van Afrika oor te neem, het ná die Berlynse Konferensie toegeneem.
- 3 Die verdeling van Afrika in kolonies wat deur Europese moondhede beheer is, het so vinnig gebeur dat dit “die stormloop na Afrika” genoem word.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Europese moondhede wou Afrika koloniseer omdat dit 'n plek was waar Europese fabrieke hulle oortollige handelsware kon verkoop. Afrika was ook 'n bron van grondstowwe wat in die nuwe fabrieke nodig was, maar nie in Europa beskikbaar was nie. Verder was Afrika ook sedert die ontdekking van goud en diamante 'n bron van mineraalrykdom. Sakemense in Europa kon geld maak in Afrika deur geld in die kolonies te belê. Laastens kon die kolonies meer voedsel verskaf vir die groeiende bevolking van Europa. Afrika kon ook ruimte bied vir mense vir wie daar nie in Europa plek was nie.
- 2 klere met strikdasse en hoede
- 3 Bron E is gemaak om die handel tussen Brittanje en die Britse kolonies in Oos-Afrika te bevorder. Dit het die Britse bevolking probeer oortuig dat steun vir Britse kolonies eintlik 'n manier was om die Britse Ryk en hulself op patriotiese wyse te steun.
- 4 Die kolonies in Oos-Afrika het koffie, tabak, tee, katoen, sisal en naeltjies (hulpbronne) verskaf, en Britte is ook aangemoedig om hulle verwerkte handelsware in Oos-Afrika te verkoop.

Skakels tussen die Industriële Revolusie en kolonisasie		
	Wat het in Europa gebeur?	Watter invloed het dit op Afrika gehad?
Markte	Die mense in Europa kon nie al die produkte koop wat fabrieke geproduseer het nie.	Afrika het 'n groot nuwe mark vir vervaardigde produkte geword.
Grondstowwe	Baie van die grondstowwe wat die nuwe fabrieke nodig gehad het, het nie in Europa voorgekom nie.	Europeërs het gehoop dat hulle hierdie grondstowwe in Afrika kon kry of dit in Afrika kon verbou.
Beleggings	Sakemense het wins gemaak. Hulle wou dit belê waar hulle nog meer geld kon maak.	Myne, spoorweë, plantasies en selfs kolonies is gevestig.
Bevolkingsgroei	As gevolg van die Industriële Revolusie was daar 'n groot toename in die Europese bevolking.	Mense is aangemoedig om in hierdie kolonies te gaan woon. Dit sou help om oorbevolking in Europa teë te werk.

Aktiwiteit 3**Ontleed 'n spotprent oor kolonialisme**

Leerdersboek bladsy 122

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die belangrikste persoon word in die middel van elke spotprent geplaas om die aandag op hom te vestig en sy belangrike posisie met betrekking tot die situasie wat in die bron weerspieël word, te beklemtoon.
- 2 Bron B: Bismarck word uitgebeeld as die persoon wat Afrika oorheers, omdat hy die een is wat die koek sny wat Afrika verteenwoordig. Hy het die samesprekings oor die verdeling van Afrika op die Berlynse Konferensie oorheers. Dit was ook hy wat verteenwoordigers van Europese lande na Berlyn genooi het om hulle toekoms in Afrika te bespreek.

Bron C: Rhodes word uitgebeeld as die persoon wat Afrika oorheers, omdat hy die een is wat dwarsoor Afrika staan, met een voet stewig op die Kaap en die ander voet op Kaïro. Dit toon sy imperiale begeerte om Afrika “van die Kaap tot in Kaïro” te beheer.

- 3 Bron B is baie doeltreffend: Dit toon duidelik die prominente rol wat Bismarck op die Berlynse Konferensie gespeel het, en dit vergelyk Afrika ook met ’n koek waarvan elke Europese land ’n stuk wil hê. Die koek dui daarop dat die kolonisasie van Afrika vir die Europese lande ’n aardigheid of luukse was wat nie vir hulle voortbestaan noodsaaklik was nie.

OF

Bron C is meer doeltreffend. Deur Rhodes voor te stel as ’n groot figuur in vergelyking met die vasteland, toon die spotprenttekenaar sy mag in Afrika asook sy imperiale aspirasies om Afrika van die Kaap tot Kaïro te beheer.

Aktiwiteit 4

Ontleed Afrika se koloniale grense op ’n kaart

Leerdersboek bladsy 123

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in klein groepies werk.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.
- Gee A4- of A3-grootte kaarte van Afrika vir elke groep om mee te werk.
- By vraag 4: Afgesien van die onderverdeling van etniese groepe, het die grense wat Europese moondhede in Afrika ingestel het, ook te veel etniese groepe in een Afrikaland saamgevoeg, wat die kans op burgerlike onrus in Afrika verhoog het, veral tussen verdeelde etniese groepe en hul bure. Nigerië se grense is byvoorbeeld bepaal met die oog op Brittanje se ekonomiese belange, en die inheemse volke is nie in ag geneem nie. Gevolglik bestaan Nigerië se bevolking vandag uit meer as driehonderd etniese groepe.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Europese moondhede kon Afrika oorneem omdat hulle beter vervoerstelsels soos spoorweë en stoomskepe gehad het. Hulle het beter wapens gehad, byvoorbeeld masjiengewere, wat hulle ’n voordeel bo Afrikalande gegee het. Hulle het ook munt geslaan uit die verdeeldheid en onenigheid as gevolg van wedywering en oorlogvoering in Afrika-samelewings.

- 2 Frans is 'n amptelike taal in sekere lande in Wes-Afrika, omdat Frankryk groot dele van Wes-Afrika gekoloniseer het.
- 3 Brittanje het groot dele van Suidelike Afrika en Oos-Afrika oorheers, asook gebiede in Wes-Afrika.
- 4 Gebiede waar Europese moondhede die grenslyne bepaal het, sluit in Mauritanië, Mali, Algerië, Libië, Egipte en Soedan – hoofsaaklik lande in Noord-Afrika. Dit het probleme veroorsaak, omdat die grense soms koninkryke en stamgroepe verdeel het.
- 5 Segregasie beteken skeiding. Koloniale regerings het Afrikane gedwing om in segregasie te lewe, gewoonlik met betrekking tot woongebiede. Dit is gedoen om Afrikane in 'n minderwaardige posisie te hou, en hulle is gewoonlik as tweedeklas burgers behandel.

Aktiwiteit 5

Ontleed die uitwerking van kolonisasie op Afrika

Leerdersboek bladsy 125

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Kontantgewasse is bekendgestel omdat hierdie produkte in Europa nodig was. Dit was gewoonlik gewasse wat nie in Europa verbou kon word nie. Na 'n rukkie kon Afrikane nie genoeg kos vir hulself produseer nie. (2)
- 2 Kolonialisme het meer konflik in Afrika veroorsaak omdat dit die aard van oorlogvoering verander het. Europese lande het kragtige wapens, byvoorbeeld die masjiengeweer, ontwikkel, wat hulle 'n voordeel bo Afrikaleërs gegee het. Party Afrikane het weerstandsoorloë gevoer in 'n poging om koloniale oorheersing te voorkom. (2)
- 3.1 Mense wat anders aantrek as die werkers wat agter hulle staan. (3)
- 3.2 Verskil: Bron G toon 'n negatiewe aspek van kolonialisme met betrekking tot kontantgewasse, want daar was minder grond om genoeg kos vir die mense te verbou.
Bron H toon 'n positiewe aspek van kolonialisme: Europese tegnologie is deur die koloniale moondhede na Afrika gebring.

Ooreenkoms: Die Europese invloed en uitwerking op Afrika kan in albei bronne gesien word. (3) [6]

- 4 Afrika-samelewings is negatief geraak deur kolonialisme deurdat Europa wins gemaak het uit die kolonies. Die grondstowwe en minerale is na Europa geneem en Afrika het nie die voordeel van hierdie welvaart gekry nie. Afrikane het hulle vermoë om selfvoorsienend te wees, verloor omdat hulle vervaardigde goedere van Europa begin koop het. Mense is gedwing om koloniale belasting te betaal. Selfs natuurlike plantegroei en natuurlewe is negatief geraak: Bosse en grasveld is verwyder om plek te maak vir vooruitgang, en sommige diere het uitgesterf omdat daar te veel op hulle jag gemaak is. Afrikane was polities nie meer vry om hulself te regeer nie, omdat Europese regerings amptenare en soldate gestuur het om hulle kolonies te regeer. Op kultuurgebied het Europeërs inheemse kennis geïgnoreer en gedink hulle eie kuns, tradisies en “wetenskaplike” kennis is beter. Hulle het mense gedwing om hulle taal te gebruik en het die name van plekke na Europese name verander.

Afrika-samelewings is positief geraak deur kolonialisme deur die invoering van Westerse onderwys, geneeskunde en tegnologie. Ook gewilde sportsoorte soos sokker en krieket is ingevoer. (5)

Totaal: 15 punte

Verrykingsaktiwiteit

- www.youtube.com/watch?v=wWTixmmtamE (Thabo Mbeki lees die toespraak met pragtige visuele materiaal.)
- Wat beteken dit om 'n Afrikaan te wees? Kry 'n afskrif van Thabo Mbeki se “I am an African”-toespraak (1996). Nadat jy en die klas die toespraak gelees het of daarna geluister of gekyk het, vra hulle om 'n stukkie te skryf oor wat dit beteken om 'n Afrikaan te wees. Nadat hulle hierdie taak afgehandel het, moet die leerders in groepe van vier bymekaar sit en hulle antwoorde deel. Nadat hulle hul antwoorde met mekaar gedeel het, moet hulle dit saamvoeg en 'n gedig skryf met die titel “Wat dit beteken om 'n Afrikaan te wees”.

Eenheid 2 Die Ashanti-koninkryk

Leerdersboek bladsy 126

Fokus van die eenheid

Hierdie eenheid ondersoek die Akan-mense van die Ashanti-koninkryk in Wes-Afrika tydens die stormloop na Afrika in die vorm van 'n gevallestudie. Dit skets kortliks die opkoms van hierdie koninkryk in Wes-Afrika, sy stryd om sy onafhanklikheid te behou en sy uiteindelijke ondergang met sy oorname deur die Britse Ryk.

Riglyne vir onderrig

Hulpmiddels

- www.travel-to-discover-ghana.com/history-of-ghana.html
- www.youtube.com/watch?v=btYJ2TEBZVs youtube-snit, uittreksel uit "Golden Stool" "
- www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=1C-aDqgVqzY youtube-snit "YaaAsantewa: Warrior Queen of Ghana"
- www.youtube.com/watch?v=o06Lejsh5P8 youtube-snit "Ancient Kingdoms of Africa - Asante Kingdom 2", algemene dokumentêr oor hierdie Afrika-koninkryk

Woordeskat

Daar kan dalk woorde in hierdie eenheid voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, moet jy dit met die leerders bespreek sodat hulle kan sien in watter konteks dit gebruik word.

Toegelate tyd

Hierdie eenheid behoort binne ongeveer vyf ure afgehandel te word. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 6

Ontleed die mag en rykdom van die Ashanti

Leerdersboek bladsy 129

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.

- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.
- Vir vraag 3: Laat die leerders toe om eers 'n gepaste teks te skryf. Voordat hulle begin skryf, hou 'n dinkskrum oor hoe die rykdom en mag van die koninkryk gesien kan word. Skryf hulle idees op die bord neer. As hulle klaar is, vra vrywilligers om hul tekste met die klas te deel. Kies vier of vyf tekste en verdeel die klas in groepe om daardie toneelstukke op te voer.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Ashanti-koninkryk het in die 1700's magtig geword omdat hulle die goudhandel beheer het en later ook 'n verskaffer van slawe geword het. Europese handelaars het begin om goud direk in Wes-Afrika te koop, anders as die Arabiese handelaars, wat dit oor die Sahara vervoer en dan in Europa van die hand gesit het. Deur regstreekse goudhandel met die Europeërs het die Ashanti-koninkryk magtig geword.
- 2 Die artefakte of kunsvoorwerpe is nuttig omdat dit toon dat die Ashanti-koninkryk baie goud gehad het en die mense van hierdie koninkryk die kennis en vaardighede gehad het om goud te ontgin en te smelt. Dit sê ook vir ons dat die Ashanti-mense van mooi voorwerpe gehou het.
- 3 'n Goed beplande en geskrewe toneelstuk sal verskillende perspektiewe van verskillende groepe in die samelewing toon. Die plaaslike Akan-leier het byvoorbeeld die Portugese toestemming gegee om 'n fort aan die kus te bou, maar ander in die gemeenskap het dalk nie van die idee gehou nie. Herinner die leerders daaraan om stereotipering van groepe in die toneelstuk te vermy.

Aktiwiteit 7

Ontleed die Ashanti se stryd vir onafhanklikheid

Leerdersboek bladsy 131

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Toe die Britte in 1824 die stad Kumasi aanval, het die Ashanti hulle verslaan. In 1874 het die Britte nog 'n leër na Kumasi gestuur. Hulle het 'n deel van die stad afgebrand, die koning se paleis opgeblaas en baie van die Ashanti se goue kunswerke gevat. In 1874 het die Britte meedoënloos opgetree.
- 2 Prempeh I is in hegtenis geneem omdat hy begin het om die Ashanti-koninkryk te herenig en die ekonomie weer op te bou. Brittanje wou nie sy pogings om 'n nuwe ryk op te bou, aanvaar nie.
- 3 Die Goue Stoel was 'n simbool van die Ashanti-koning se mag en die Ashanti se onafhanklikheid.
Die Ashanti het geglo dat hierdie stoel die siel van die nasie verteenwoordig en geluk bring. Die Britte wou beheer oor die Ashanti-koninkryk asook sy kosbare simbool verkry om te wys dat alles wat die stoel simboliseer – die koning se mag en die nasie se siel – vernietig is. Dit is dus gepas dat die laaste oorlog die Oorlog van die Goue Stoel genoem is.
- 4.1 Sy wou die mense daaraan herinner dat hulle 'n erfenis van sterk en groot leiers het wat sou veg om hulself te verdedig. Die mense van die koninkryk moes dus probeer om soos hulle te wees.
- 4.2 Die goewerneur was die verteenwoordiger van die Britse kroon/koning.
- 4.3 Sy bevraagteken die mans se dapperheid: “Is dit waar dat die dapperheid van die Ashanti nie meer bestaan nie?” Sy sê ook as die mans nie wil veg nie, sal die vroue veg.
- 4.4 Yaa Asantewaa word as 'n heldin onthou omdat sy die koningmoeder was en die Ashanti in hul laaste weerstandsbeweging teen die Britse magte gelei het.

Aktiwiteit 8

Beskryf die veranderinge wat as gevolg van kolonisasie plaasgevind het

Leerdersboek bladsy 132

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Hoewel koning Prempeh I uit ballingskap teruggekeer het en sy koningskap herstel is, het hy nie veel mag gehad nie. Die Goudkus is deur 'n Britse amptenaar, die goewerneur, regeer, soos blyk uit Bron C.
- 2 Brittanje het baie ryk geword uit sy kolonies in Afrika. Britse maatskappye het die goudmyne oorgeneem en die hoofgewas, kakaobone, by die boere gekoop en dit na fabrieke in Brittanje gestuur, waar dit gebruik is om sjokolade te maak.
- 3 Die volgende merkvel kan gebruik word om die pamflet te assesseer (totaal: 20):

Sterk beklemtoning van die geskiedenis van die Ashanti-volk Tydperk voor kolonisasie en weerstand teen kolonisasie goed gedek Uitstekende insig en begrip Uitstekende keuse van tersaaklike prente Korrekte taalgebruik, gepaste styl en geen spelfoute nie Werk is besielend en netjies Korrekte getal woorde	Vlak 3 20-14
Beklemtoon die geskiedenis van die Ashanti-volk Tydperk voor kolonisasie en weerstand teen kolonisasie voldoende gedek Voldoende insig en begrip Redelik goeie keuse van tersaaklike prente Gepaste styl en net enkele taal- en/of spelfoute Werk is netjies aangebied Korrekte getal woorde	Vlak 2 13-7
Swak beklemtoning van die geskiedenis van die Ashanti-volk Tydperk voor kolonisasie en weerstand teen kolonisasie swak gedek Swak insig en begrip Keuse van prente is relevant of tersaaklik Onvanpaste styl en te veel taal- en/of spelfoute Werk is onnet Getal woorde is nie gepas nie	Vlak 1 6-0

Remediërende aktiwiteit

Laat die leerders weer kyk na die tekste/toneelstukke wat hulle in Aktiwiteit 6 (nommer 3) geskryf het.

Verdeel die klas in groepe. Elke leerder moet sy/haar teks of toneelstuk met die groep deel. Elke groep moet 'n teks kies wat die rykdom en mag van die Ashanti-koninkryk en die toenemende betrokkenheid van die Portugese en ander Europeërs die beste uitbeeld. Hulle moet daardie stuk dan opvoer.

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die tradisionele leiers se mag was beperk – hulle het gewoonlik seremoniële pligte vervul.✓✓ Die werklike sake van die kolonies is deur 'n verteenwoordiger van die Britse kroon, die goewerneur, behartig.✓✓ Die kolonies is deur die koloniale amptenare bestuur.✓✓ (3 × 2 = 6)
- 2 Die imperiale moondhede het onenigheid onder die plaaslike mense veroorsaak deur Afrika in kolonies te verdeel✓ tot hul eie ekonomiese voordeel. Hierdie verdeling het berus op hulpbronne waartoe hulle toegang wou hê✓ en hulle het hulle nie veel aan die inheemse mense gesteur nie.✓ Hulle het etniese groepe geskei of verskillende etniese groepe saamgevoeg, wat dikwels tot konflik gelei het.✓ (4)
- 3 Voor kolonisasie het baie gebiede genoeg voedsel geproduseer om hul mense te voed.✓ Brittanje het kontantgewasse op koloniale plase en plantasies verbou; hulle het gewasse verbou wat hulle in Europa nodig gehad het, maar nie daar kon verbou nie.✓✓ Gevolglik het Afrikane grond verloor waarop hulle geslagte lank geboer het.✓ Onder Britse beheer was die kolonies dikwels afhanklik van een kontantgewas, byvoorbeeld rubber, suiker of koffie.✓ Na 'n rukkie kon die plaaslike bevolking nie meer genoeg kos plant om hulself van voedsel te voorsien nie.✓ (Aanvaar enige relevante punte.) (6)
- 4 Die Britse Ryk het wetenskap en tegnologie (Europese nuwighede) na Afrika gebring.✓ Die Britte het vervoerstelsels, infrastruktuur en kommunikasie verbeter.✓ Hulle het gesondheidsorg verbeter deur hospitale te bou.✓ Plaaslike mense het Westerse onderwys in Britse skole ontvang✓ en die Britte het die Christelike geloof na hulle kolonies gebring en kerke gebou.✓ Hulle het Engels as amptelike taal in baie van hulle kolonies ingestel, wat beteken het dat Britse kolonies in 'n sterk posisie was om handel te dryf, veral met ander kolonies waar Engels gepraat is.✓ (Aanvaar enige relevante punte.) (6)

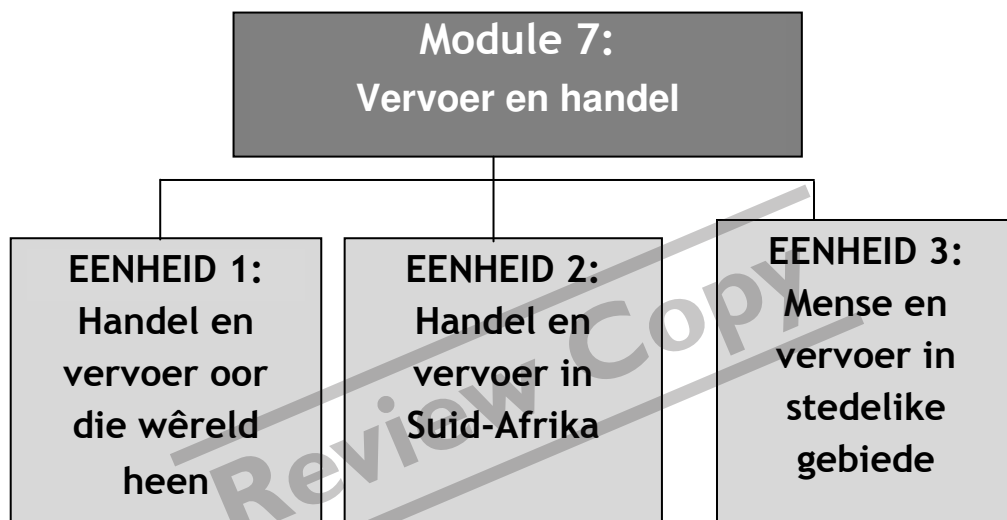
- 5 Die geskiedskrywer of geskiedkundige in Bron B se opvattinge oor Afrika is negatief.✓ As gevolg van sy vooroordele✓ het die geskiedkundige in Bron B 'n aantal negatiewe aspekte van kolonisasie geneem en besluit om dit vanuit 'n positiewe hoek te beskou.✓ Afrika se natuurlike plantegroei is vernietig om plek te maak vir paaie en spoornetwerke.✓ Deur hospitale te bou, het die koloniseerder weinig respek vir die inheemse kennisstelsels van geneeskunde getoon.✓ Deur die Christelike geloof en Westerse onderwys in die kolonies te vestig, het hulle die Afrikane se tradisionele waardes en lewenswyse afgetakel.✓ (Aanvaar enige relevante punte.) (1 + 5)
- 6 Bron A: "Kolonies moes in Britse behoeftes voorsien en was nie bedoel om die lewens van die gekoloniseerde mense te verbeter nie." (1 + 2)

Totaal: 30 punte

Review Copy

Module 7 Vervoer en handel

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Handel en vervoer oor die wêreld heen	3 ure	136	121
Handel en vervoer in Suid-Afrika	4 ure	140	123
Mense en vervoer in stedelike gebiede	5 ure	147	126
Hersiening	3 ure	155	129

Eenheid 1 Handel en vervoer oor die wêreld heen

Leerdersboek bladsy 136

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan die leerders die redes vir handeldryf hersien en kyk na sektorgrafieke wat handelsinvoere en -uitvoere toon.

Hulle gaan ook kyk na voorbeelde wat die verband tussen vervoer en handel illustreer, byvoorbeeld spoorweë en verkoeling.

Die leerders gaan verskillende vorme van vervoer bestudeer, asook die gebruike en doel daarvan in die handel.

Hulpmiddels

- 'n Aardbol
- Atlasse
- 'n Muurkaart van die wêreld

Riglyne vir onderrig

- Verwys leerders terug na die eenheid oor handel wat hulle in graad 6 gedoen het, veral die redes waarom lande handel dryf.
- Verwys na vorme van vervoer en vervoerroetes in julle omgewing wat die leerders ken.

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: invoere, uitvoere, surplus, verkoelingskepe, pyplyne, fossielbrandstowwe (minerale soos steenkool en olie wat uit gefossileerde plantmateriaal ontstaan het).

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Al die leerders behoort vertrouwd te wees met sektorgrafieke, maar dit sal dalk nodig wees om hierdie vorm van data-aanbieding weer kortliks te verduidelik.
- Die leerders moet eers na die persentasies kyk en dan na hoe dit op die sektorgrafiek lyk.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Vervaardigde goedere
- 2 Vervaardigde goedere
- 3 Aluminium en olie
- 4 Ystererts, steenkool, goud en diamante
- 5 Mielies, wol en vrugte
- 6 Koffie en rys
- 7 Staal, chemikalieë, tekstielware, wyn en ingemaakte vrugte
- 8 Motorvoertuie en -onderdele, kameras, horlosies, plaasmasjinerie en vliegtuie

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Lees die twee voorbeelde hardop of laat die leerders dit doen, en behandel eers probleme met terme of taalgebruik.
- Wys vir die klas op 'n wêreldkaart of in 'n atlas waar die lande in elke voorbeeld is voordat hulle met die aktiwiteit begin.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Koffie, tee en katoen
- 1.2 Hulle kon nie hul eie kweek nie.
- 1.3 'n Spoorwegstelsel
 - 1.4.1 (Prakties)
 - 1.4.2 Nee. Dit is moeilik om goedere tussen hierdie plekke te vervoer – dit neem lank en is stadig.
 - 1.4.3 'n Direkte spoorverbinding kan gebou word.
- 2.1 Verkoeling
- 2.2 Die vars vleis sou sleg word tydens 'n lang seereis.

2.3 Dit sou met ingemaakte vleis meeding en die handel in ingemaakte vleis sou dus afneem.

Aktiwiteit 3

Kies die beste vervoermetode

Leerdersboek bladsy 139

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Maak gebruik van die illustrasies in die Leerdersboek wanneer julle die verskillende vorme van vervoer bespreek. Help leerders in binnelandse landelike gebiede wat dalk nie eerstehandse ondervinding van skepe, vliegtuie en/of treine het nie.
- Maak seker dat die leerders die register van 'n atlas kan gebruik om plekke op te spoor.

Voorgestelde antwoorde

1.1 (prakties)

1.2 (prakties)

1.3 a Pad- of spoorvervoer

b Pyplyne

c Lugvervoer

d Lugvervoer

e Seevervoer

f Seevervoer

g Lugvervoer

h Lugvervoer

i Lugvervoer

j Seevervoer

Eenheid 2

Handel en vervoer in Suid-Afrika

Leerdersboek bladsy 140

Fokus van die eenheid

Hierdie eenheid fokus op Suid-Afrika se vervoernetwerk en die belang daarvan vir handel.

Die leerders gaan 'n gevallestudie oor die Durbanse hawe doen om die belangrikheid van hierdie hawe vir handel te verstaan.

Hierdie eenheid dek die voor- en nadele van pad- en spoorvervoer en die vereistes waaraan dit moet voldoen om doeltreffend te wees.

Riglyne vir onderrig

Gebruik gereeld kaarte en atlasse. Die leerders moet bewus gemaak word van Suid-Afrika se hoofvervoerroetes en -infrastruktuur.

Hulpmiddels

- Atlasse van Suid-Afrika wat paaie, spoorweë, hawens en lughawens aandui.

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: vraghawe, houterskepe, tenkskepe, massavragskepe.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 4 Onderzoek Suid-Afrikaanse hawens

Leerdersboek bladsy 141

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Kyk die Riglyne vir onderrig aan die begin van hierdie eenheid.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Sewe: Richardsbaai, Durban, Oos-Londen, Port Elizabeth, Mosselbaai, Kaapstad, Saldanha
- 2 Durban
- 3 Richardsbaai en Durban – omdat Johannesburg in afstand die naaste aan hierdie hawens is.
- 4 Padvervoer (meer direk vir massagoedere) en spoorvervoer
- 5.1 1 125 km
- 5.2 'n Spoorweg kan 'n baie groter massa teen baie goedkoper vervoer as wat per pad gedoen kan word.
- 5.3.1 Kaapstad, Johannesburg en Durban
- 5.3.2 Johannesburg
- 5.4 Pad: vinniger en van deur tot deur, geen oorlaaiery nie en gevolglik minder hantering.
- 5.5 Oos-Londen – dit is die naaste hawe en daar is 'n spoorverbinding.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Gebruik 'n atlas sodat die leerders 'n gevoel kan kry van waar in Suid-Afrika en die wêreld Durban geleë is met die oog op handel.
- Bespreek die soorte goedere wat deur die Durbanse hawe uit- en ingevoer word op grond van wat die leerders in die eerste eenheid geleer het.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die antwoorde moet inligting bevat wat op Durban betrekking het.
- 2 Dit het natuurlike terreinvorme wat ideaal is vir 'n hawe. Dit is geleë in 'n baai wat 'n natuurlike hawe is.
Die ingang na die baai en die baai self word goed beskerm deur twee stukke land (waarvan die een 'n mensgemaakte breekwater is) aan weerskante van 'n nou ingangskanaal.
Dit is die enigste natuurlike baai aan die ooskus tussen die hawens van Port Elizabeth en Maputo.
Dit is naby Gauteng en ander groot nywerheidsgebiede waarvandaan goedere uitgevoer word.

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Doen deeglike navorsing oor die vereistes vir toekomstige vervoernetwerke en bespreek dit met die leerders voordat hierdie aktiwiteit uitgevoer word.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Leerders moet wys waar Johannesburg, Durban, Polokwane, Saldanha en Kaapstad is op die kaart.
- 2 Handel sal toeneem en daar sal 'n behoefte aan massavervoer ontstaan.
- 3 Om groter hoeveelhede in- en uitvoere en ook groter skepe te kan hanteer.

Eenheid 3 Mense en vervoer in stedelike gebiede

Leerdersboek bladsy 147

Fokus van die eenheid

In hierdie eenheid gaan die leerders kennis maak met openbare vervoerstelsels en verskillende vorme van privaat vervoer in stedelike gebiede.

Hulle gaan kyk na kwessies soos koste, verkeersopeenhopings en besoedeling wat deur stedelike vervoer veroorsaak word.

Die leerders gaan leer van maniere waarop openbare vervoer geriefliker en meer bekostigbaar gemaak kan word, byvoorbeeld deur snelvervoerstelsels, bus- en fietslane en gesubsidieerde openbare vervoer.

Riglyne vir onderrig

- Hierdie eenheid is ideaal vir groepwerk en klasbesprekings, omdat die meeste leerders persoonlike ondervinding van verskeie vorme van vervoer het.
- Dinkskrumme en ander maniere van probleemoplossing sal goed werk wanneer daar gekyk word na plaaslike vervoerkwessies soos verkeersopeenhopings en ontoereikende openbare vervoer.

Hulpmiddels

- Leerdersboek

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: pendelaar, sneltreinvervoerstelsel, snelbusvervoerstelsel (SBVS), gesubsidieer, parkeer-en-ry-stelsel, motorvrye sone.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vyf uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 7**Interpreteer inligting oor stedelike vervoer op kaarte en grafieke**

Leerdersboek bladsy 149

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Bespreek die verskillende vorme van vervoer wat die leerders gebruik of ken om hulle oor openbare vervoer te laat nadink. Maak seker dat hulle al die verskillende soorte grafieke kan interpreteer.

Voorgestelde antwoorde

1.1 Trein

1.2 Taxi

1.3 'n Spoorlyn bedien 'n spesifieke gebied en roete, terwyl 'n taxi baie roetes kan gebruik en kan parkeer waar mense dit ook al wil haal.

2.1

	Metropolitaanse gebiede	Kleiner stedelike gebiede
Trein	23%	5%
Bus	18%	18%
Taxi	59%	77%

2.2 Metropolitaanse gebiede

2.3 In 'n metropolitaanse gebied is daar meer mense wat moet pendel as in 'n kleiner stedelike gebied.

2.4 Daar is taxi's op die meeste plekke; hulle gebruik baie verskillende roetes; hulle kan op meer gerieflike plekke stop; hulle het nie 'n vaste rooster nie; hulle loop meer dikwels as treine.

3.1 Haal 'n trein van Cato Ridge na Rossburgh en nog een na Umlazi.

3.2 Van Rossburgh na Durban-Sentraal.

Aktiwiteit 8**Beantwoord vrae oor probleme wat met stedelike vervoer verband hou**

Leerdersboek bladsy 151

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Kyk die Riglyne vir onderrig vir hierdie eenheid.

Voorgestelde antwoorde

1.1 'n Verkeersopeenhoping

- 1.2 Dit neem langer om werk toe te ry; mense raak ongeduldig en meer ongelukke vind plaas; mense kan laat kom vir werk; noodvoertuie kan nie by mense in nood uitkom nie; lugbesoedeling word erger.
- 1.3 Motors
- 1.4 Die vervoerprobleem sal groter word.
- 2.1 Hoër, want hulle sal verder ry en vervoerkoste styg wanneer die afstand wat afgelê word, toeneem.
- 2.2 Trein
- 2.3 Minibustaxi
- 2.4 Bus en trein
- 3 Hierdie vraag kan as 'n verrykingsaktiwiteit gebruik word. Die leerders kan gevra word om 'n kort vraelys op te stel waarop hulle hul antwoorde kan aanteken. Hulle kan onderhoudtegnieke op mekaar oefen voordat hulle hul opnames doen. Data wat deur die hele klas versamel is, kan in tabelvorm weergegee word en in die vorm van 'n sektorgrafiek of staafgrafiek aangebied word, wat die algemeenste probleme sal uitlig.

Aktiwiteit 9

Gebruik 'n gevallestudie om meer oor strategieë vir openbare vervoer uit te vind

Leerdersboek bladsy 154

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Hierdie aktiwiteit kan in pare of klein groepies uitgevoer word, veral vraag 1.7.
- Probeer om die leerders te laat nadink oor sommige van die probleme wat hulle geïdentifiseer het.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Kaapstad
- 1.2 Om verkeersopeenhopings te vermy en vervoer vir meer mense toeganklik te maak.
- 1.3 Skeiding van voertuie van ander soorte stedelike vervoer; dit maak vinnige vervoer moontlik; daar is platforms wat direkte toegang op dieselfde vlak moontlik maak; regeringssubsidies; minder besoedeling; die vermoë om groot getalle mense op 'n slag te vervoer.
- 1.4 Ja, deur nasionale toelaes.
- 1.5 Fiets- en looppaadjies
- 1.6 Verkeersopeenhopings, besoedeling en koste om te pendel
- 1.7 Hulle kliënte sal verminder.

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

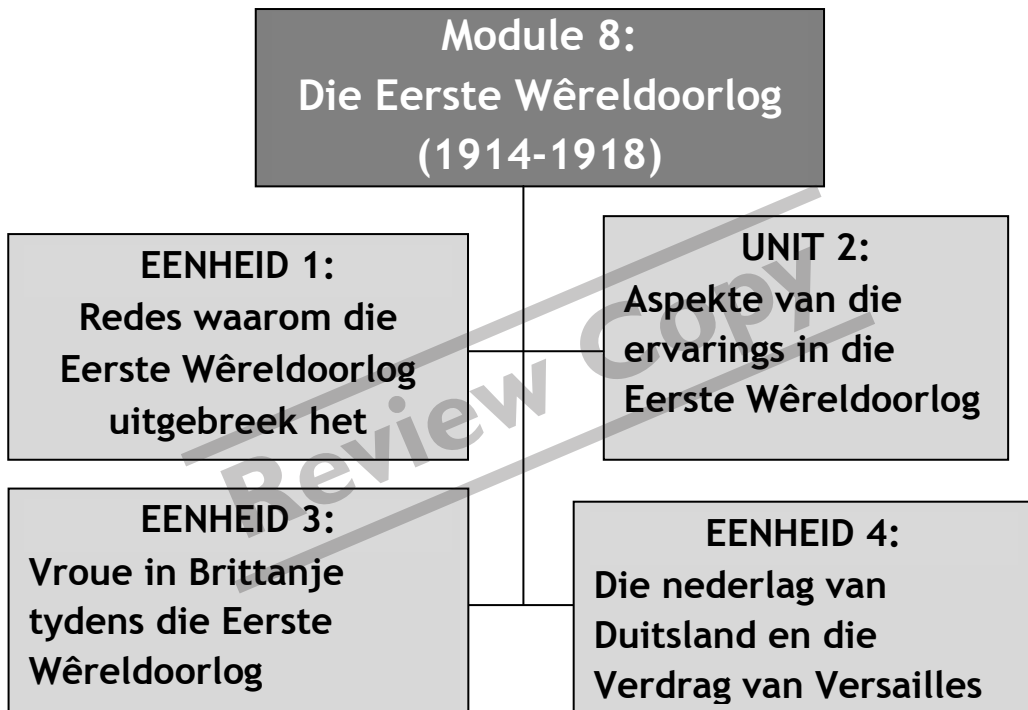
- 1.1 Buitelandse handel of uitvoere na die buiteland (1)
- 1.2 Ons koop ingevoerde goedere. (1)
- 1.3 Asië (1)
- 1.4 Europa (1)
- 2.1 Per skip (1)
Suiker word dikwels só verpak dat dit swaar en bonkig is en moet ver vervoer word. Skeepsvervoer is die goedkoopste om hierdie soort goedere oor lang afstande te vervoer. (4)
- 2.2.1 Massavragskip of houerskip (1)
- 2.2.2 Tenker (1)
- 3 (a) die behoefte aan handel wat tot 'n ontwikkeling in vervoer lei (2)
- 4. Aanvaar alle redelike antwoorde, byvoorbeeld: Dit sal opeenhoping op paaie/besoedeling verminder omdat minder vragmotors nodig is; dit sal paaie veiliger maak; vervoer sal goedkoper wees, omdat spoorvervoer goedkoper is as padvervoer vir die vervoer van bonkige/swaar goedere (2)
- 5.1 Sneltreinvervoerstelsel (2)
- 5.2 Metro Rail en Rea Vaya (2)
- 5.3 Besoedeling, hoë koste vir pendelaars en verkeersopeenhopings (3)
- 5.4 Koste (2)
- 5.5 Dit het 'n vaste rooster; daar is gereeld treine; dit is veilig en vinnig en reistyd is korter. (2 × 2 = 4)
- 5.6 Nee. Dit is duur en ry nie tot in die townships waar baie pendelaars woon nie. (2 × 1 = 2)

Totaal: 30 punte

Module 8

Die Eerste Wêreldoorlog (1914-1918)

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Redes waarom die Eerste Wêreldoorlog uitgebreek het	3 ure	158	131
Aspekte van die ervarings in die Eerste Wêreldoorlog	5 ure	162	137
Vroue in Brittanje tydens die Eerste Wêreldoorlog	3 ure	170	143
Die nederlag van Duitsland en die Verdrag van Versailles	1 uur	175	147
Hersiening	3 ure	177	152

Eenheid 1

Redes waarom die Eerste Wêreldoorlog uitgebreek het

Leerdersboek bladsy 158

Fokus van die eenheid

Die Eerste Wêreldoorlog het van 1914 tot 1918 geduur. Buiten om 'n begrip te ontwikkel van die oorsake wat tot 'n oorlog van hierdie omvang gelei het, is dit ook nodig om verskillende groepe se ervarings tydens hierdie tydperk te ondersoek. In Eenheid 1 ondersoek ons die redes vir 'n oorlog wat 15 miljoen lewens geëis en 20 miljoen mense gewond gelaat het en ook gesorg het dat mense daaraan gedink het as die “Groot Oorlog”.

Hulpmiddels

- www.historyonthenet.com/WW1/causes.htm
- www.facts-about.org.uk/facts-about-world-war-1.htm
- www.youtube.com/watch?v=kfxrTD-kPps [humoristiese snit op youtube, deel van die “Horrible Histories Collection titled ‘Frightful First World War – Causes of WW1.wmv’”]
- www.youtube.com/watch?v=zWmqzCeko4U [snit op youtube getiteld “Causes of World War One (WW1) – Take 2 – Why did it start?”]

Riglyne vir onderrig

Daar is baie visuele beelde beskikbaar vir hierdie module. Prikkel leerders se nuuskierigheid en belangstelling deur vir hulle 'n skyfievertoning te wys of stel 'n collage van prente saam oor wat hulle in die module kan verwag.

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: nasionalisme, alliansie, bondgenote, drievoudig, bevorder, verbrokkel, sluipmoord, kroonprins, erfgenaam, Geallieerdes.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie ure neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

Aktiwiteit 1

Ontleed die langtermynoorlog van die Eerste Wêreldoorlog

Leerdersboek bladsy 160

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Ontleed Bron A en B en herinner die leerders aan vooroordeel/partydigheid en perspektief. Wat vooroordeel betref, moet hulle besef dat 'n bron subjektief in stede van objektief kan wees. As dit subjektief is, beeld dit net een kant van 'n saak uit – dit is dus eensydig. Baie visuele bronne is eensydig, omdat dit die perspektief of standpunt van die skeep daarvan en sy/haar spesifieke boodskap uitbeeld.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Eerste Wêreldoorlog is die Groot Oorlog (Great War) genoem omdat dit as die grootste konflik van die “moderne wêreld” (op daardie tyd) beskou is. Dit het in 1914 in Europa uitgebreek en daarvandaan na Afrika en Asië uitgebrei. Dit het vier

jaar geduur en baie lande was daarby betrokke. Meer as 15 miljoen mense het in die oorlog gesterf en meer as 20 miljoen is gewond.

- 2 Langtermynorsake verklaar hoe dinge wat in die verlede gebeur het, die hede beïnvloed. Dit verklaar agtergrondgebeure wat nog steeds 'n invloed het op dinge wat vandag plaasvind.
'n Onmiddellike oorsaak word beskou as 'n korttermynorsaaik – dis die vonk wat aanleiding gee tot iets.
- 3 Nasionalisme kan beskou word as 'n beduidende langtermynorsaaik, omdat sentimente ten opsigte van nasionale trots en die begeerte om mense te verenig, reeds vir 'n paar jaar voor die oorlog teenwoordig was. As gevolg van nasionalisme het 'n begeerte ontstaan om ander lande te oorheers. Europese lande het magtige leërs en vlote opgebou om hul militêre vermoë te bewys, wat die spanning tussen hulle laat opbou het, want hulle het 'n bedreiging vir mekaar geword.
Die bondgenootskappe tussen verskeie groot Europese lande, die Drievoudige Alliansie en die Drievoudige Entente is lank voor 1914 bekragtig. Daarvolgens is bepaal dat indien een van die ondertekenaars in 'n oorlog betrokke sou raak, sy bondgenote tot sy hulp sou kom. Ooreenkomste wat in die verlede aangegaan is, het dus 'n direkte invloed gehad op die gebeure wat rondom 1914 plaasgevind het, toe hierdie bondgenote teen mekaar oorlog verklaar het.
- 4 Nasionalisme kan uiters positief wees, omdat dit eenheid en trots in 'n land kan bevorder.
Maar nasionalisme kan ook negatief wees as een land ander wil wys dat hy beter as hulle is. Dan bou lande sterk leërs en vlote op en is hulle bereid om oorlog te voer om hul mag en oorheersing te bewys.
- 5 Vir 'n lang ruk was Brittanje die leier op nywerheidsgebied. Brittanje het groot koloniale belange in Afrika gehad.
Duitsland se ontwikkeling van sy militêre mag en die feit dat hy ook kolonies in Afrika wou annekseer, het spanning in Europa veroorsaak, want Duitsland is as 'n bedreiging beskou vir die behoud van die destydse status quo.
- 6 Bron A beeld Brittanje se mag en selfvertroue uit, want die poskaart het nasionalisme (eenheid en nasietrots) in sy Kanadese kolonie bevorder. Britannia (die vroulike figuur) en die leeu verteenwoordig die Britse Ryk en wys die mag en selfvertroue wat die Britte uitgestraal het.
- 7 Bron B is nie akkuraat nie, omdat dit bevooroordeel is. Dit is in 1914 deur 'n Engelse spotprenttekenaar geteken en beeld 'n Britse en anti-Duitse siening uit. Keiser Wilhelm II word uitgebeeld as 'n kind wat ongeduldig gryp na 'n

badspeelding wat buite sy bereik is. Dis 'n minagende en oneerbiedige voorstelling van die Duitse leier.

Verrykingsaktiwiteit

- Leerders sukkel soms daarmee om visuele bronne te “lees”.
- Gee die leerders die volgende wenke oor hoe om 'n visuele bron te interpreteer:
- Wie en wat verskyn daarop?
- Hoe word die mense of voorwerpe in die prent/tekening gerangskik en hoekom?
- Is daar enige woorde, en help dit om die boodskap van die prent/tekening oor te dra?
- Watter simbole gebruik die kunstenaar om die boodskap oor te dra?
- Watter houding neem die spotprent teenoor die onderwerp in? Hoe weet jy dit?
- Wat dink jy probeer die kunstenaar sê? Wat is die boodskap van die prent/tekening?
- Die leerders moet hul eie vrae oor Bron A en Bron B opstel en dit dan in groepe beantwoord.
- Hierdie aktiwiteit moedig die leerders se nuuskierigheid aan en stel hulle in staat om proaktief op te tree ten opsigte van dít wat hulle leer.

Aktiwiteit 2

Verduidelik die onmiddellike oorsake van die oorlog

Leerdersboek bladsy 161

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Die verbrekking van die Ottomaanse ryk het die mededinging tussen Oostenryk-Hongarye en Rusland vir invloed en beheer oor dié gebied verhoog.
- 2 Deur die sluipmoord op aartshertog Franz Ferdinand het Gavrilo Princip gehoop om Oostenryk se mag te verbreek; dan sou Bosnië vry wees om saam met Serwië 'n onafhanklike staat te vorm.
- 3 Oostenryk het Serwië die skuld vir die sluipmoord gegee en oorlog teen Serwië verklaar. Rusland het besluit om tot die oorlog toe te tree en Serwië te steun. As gevolg hiervan is albei kante van die bondgenootskap by die situasie betrek. Binne

'n maand was die belangrikste Europese moondhede in 'n oorlog gewikkel. Toe tree ook die oorsese kolonies van die Europese moondhede tot die oorlog toe.

4 Drie jaar later – Amerika het in 1917 tot die oorlog toegetree.

5.1 Die Geallieerde Moondhede: 3 911 000 as Italië ingesluit word (3 161 000 as Italië uitgesluit word); die Sentrale Moondhede: 3 010 000

5.2 Die Geallieerde Moondhede

5.3 Die meeste gevegte het aan die Westelike Front plaasgevind, omdat Duitsland Frankryk binnegeval het. Die bondgenote het geveg om hul gebiede te beskerm. Die gevegte aan die Oostelike Front het plaasgevind nadat Rusland Duitsland aangeval het.

6 Duitsland het die Europese status quo bedreig. Hy het Brittanje openlik uitgedaag deur vinnig te industrialiseer en om dieselfde markte mee te ding om sy produkte te verkoop. Geïndustrialiseerde lande kon dodeliker wapens maak en die wedloop om groter en beter wapens te maak, het in 'n kompetisie ontaard. Duitsland het sy vloot uitgebrei en het dus Brittanje se lang geskiedenis van oppergesag ter see bedreig. Duitsland het ook teen Brittanje meegeding tydens die “stormloop na Afrika”. Spanning het opgebou in Europa en almal het geweet dat dit slegs 'n kwessie van tyd was voordat Duitsland Brittanje sou uitdaag. Die langtermynprobleme of -vraagstukke is vererger deur die bondgenootskappe wat gesluit is. Duitsland, Oostenryk-Hongarye en Italië het die Sentrale Moondhede gevorm, terwyl Brittanje, Frankryk en Rusland die Geallieerde Magte gevorm het. Maar dit was omstandighede buite Duitsland se beheer wat die vonk verskaf het wat tot die oorlog gelei het. Nadat Princip aartshertog Franz Ferdinand vermoor het, het Oostenryk Serwië blameer en oorlog teen hierdie land verklaar. Rusland het besluit om tot die oorlog toe te tree om Serwië te steun, en volgens klousules in die dokumente wat die Drievoudige Alliansie (of Verbond) onderteken het, het Duitsland tot die oorlog toegetree ter ondersteuning van Oostenryk. Hoewel Duitsland dus bygedra het tot die wedywering en spanning in die aanloop tot die Eerste Wêreldoorlog, was hulle nie verantwoordelik vir die kritieke gebeurtenis wat die oorlog laat uitbreek het nie. Die stelling dat Duitsland die oorlog begin het, is dus nie regverdig nie.

Verrykingsaktiwiteit

Verdeel die klas in groepe. Gee elke groep een van die oorsake wat tot die Eerste Wêreldoorlog gelei het, byvoorbeeld: nasionalisme, industriële ekonomieë, beheer van die seeroetes, kolonisasie en wêreldryke, en die sluipmoord op aartshertog Franz Ferdinand.

Laat elke groep 'n toneelstukkie skryf oor die oorsaak wat hulle ondersoek. As hulle klaar is, kan die klas die verskillende stukkies kombineer om 'n langer toneelstuk, “Die oorsake van die Eerste Wêreldoorlog”, saam te stel, wat hulle dan kan opvoer.

Remediërende aktiwiteit

As die aktiwiteit voltooi is, kan elke groep 'n vel papier gebruik om 'n lys te maak van die oorsake van die oorlog, wat hulle teen die muur kan plak.

Verrykingsaktiwiteit

Bestudeer Bron A en beantwoord hierdie vrae:

- Bestudeer die kaart en voltooi dan die tabel deur aan te dui watter lande deel gevorm het van die Geallieerde Magte en die Sentrale Moondhede, en watter lande neutraal gebly het.

Serwië, Spanje, Rusland, die Ottomaanse ryk, Duitsland, Brittanje, Portugal, Oostenryk-Hongarye

Geallieerde Magte	Sentrale Moondhede	Neutraal

- Wat beteken dit as 'n land “neutraal” bly tydens 'n oorlog?
- Stel redes voor waarom Brittanje die grootste vloot gehad het.
- Watter land het die grootste weermag gehad?

Voorgestelde antwoorde

1

Geallieerde Magte	Sentrale Moondhede	Neutraal
Serwië	Ottomaanse ryk	Spanje
Rusland	Duitsland	
Brittanje	Oostenryk-Hongarye	
Portugal		

- 2 As 'n land neutraal bly, steun hulle geen ander land in 'n oorlog nie.
- 3 Histories het Brittanje 'n groot vloot gehad omdat dit 'n eiland is en hulle hulself teen moontlike aanvalle vanuit enige rigting moes kon verdedig.
- 4 Duitsland, met 2 200 000 soldate.

Eenheid 2 Aspekte vandie ervarings in die Eerste Wêreldoorlog

Leerdersboek bladsy 162

Fokus van die eenheid

Propaganda was 'n belangrike instrument wat tydens die Eerste Wêreldoorlog ingespan is. Die Britse regering het propaganda baie effektief aangewend om jong mans aan te moedig om by die weermag aan te sluit. Hulle het ook propaganda gebruik om die steun van hul burgers en onderdane in hul uitgestrekte wêreldryk te werf. Hierdie eenheid fokus op die gebruik van propaganda en die werklikhede van loopgraafoorlogvoering soos dit in oorlogspoësie en -liedere beskryf word. Ander aspekte en ervarings fokus ook op die deelname van Suid-Afrikaners aan die Eerste Wêreldoorlog.

Riglyne vir onderrig

- Moedig die leerders aan om 'n gedig of lied oor die Eerste Wêreldoorlog te soek wat hulle met die klas kan deel – hulle sal in Engels mooi voorbeelde kry.
- Speel anti-oorlogsmusiek vir die leerders. Daar is baie voorbeelde, onder andere Don Mclean se lied “The grave” (1980). 'n Ander beroemde lied wat in 1976 geskryf is, is “The green fields of France”. Julle kan daarna luister by www.youtube.com/watch?v=uvPtkzdbv90. Vertel die leerders van patriotiese liedjies uit die Eerste Wêreldoorlog, byvoorbeeld “It's a long way to Tipperary” en “Pack up your troubles in your old kitbag and smile, smile, smile”.

Hulpmiddels

- www.warpoetry.co.uk
- www.bbc.co.uk/schools/worldwarone/
- www.kidsworldwar.com/?p=199 [“WW1 Photo Gallery – Trench Warfare”]
- www.southafrica.to/history/DelvilleWood/DelvilleWood.htm
- samilitaryhistory.org/vol101gs.html [inligting oor die SS Mendi]
- www.bing.com/images/search?q=world%20war%201%20posters%20women#x0y4252 [Dis ’n uitstekende reeks plakkate oor die Eerste Wêreldoorlog, maar daar is ook enkele oor die Tweede Wêreldoorlog. Maak dus seker dat jy die regte plakkate kies.]

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: propaganda, oorredingstegniek, diensplig, gewetensbeswaarde, krygshof, vuurpeleton, draagbaardraer, loopgraaf, front, sensor, tenk, dooie punt, niemandsland, beriskoo, patrioties.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vyf ure neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 3

Ontleed propaganda en oorredingstegnieke

Leerdersboek bladsy 163

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Meer propagandaplakkate om mans aan te moedig om by die weermag aan te sluit, is voor 1916 gemaak omdat mans toe nog kon kies of hulle wou aansluit of nie. Propaganda is gebruik om die mans aan te moedig om aan te sluit. Teen 1916 is diensplig ingestel en dit was dus nie meer nodig om mans aan te moedig om aan te sluit nie.

- 2 Propaganda behels die regering se gebruik van die media om mense se idees en opvattinge te beïnvloed. In oorlogstyd is dit uiters noodsaaklik dat 'n regering sy landsburgers se idees en opvattinge beïnvloed. Die regering wil hulle daardeur aanmoedig om die oorlogspogings te steun, en hou hulle gemotiveerd deur inligting wat onwaar of net gedeeltelik waar is, te publiseer. Die regering wil ook hiermee haat teenoor die vyand aanblaas deur hulle as boos en wreed uit te beeld.
- 3 Party mans het gedink die idee om namens hul land te veg en mense dood te maak, is verkeerd – hulle word gewetensbeswaardes genoem. Daar is in oorlogstyd meedoënloos teenoor hulle opgetree omdat hulle nie bereid was om te gaan veg toe hulle opgeroep is nie.

4.1 Bron A

Hierdie propagandaplakkaat is geskep om mans wat nie by die weermag wou aansluit nie, skuldig te laat voel sodat hulle wel sou aansluit. Die plakkaat doen 'n persoonlike of direkte beroep op die leser (pa's). Die gedagte dat 'n pa nie vir sy kind sal kan sê wat hy tydens die oorlog gedoen het nie, is veronderstel om 'n gevoel van skaamte of 'n skuldgevoel in hom wakker te maak.

Bron B

Hierdie plakkaat is geskep om Duitsland as die oorsaak van die verwoesting in Europa uit te beeld. Die plakkaat maak Duitsland die sondebok en blameer hom vir die oorlog. Die Amerikaners noem hul teenstander (Duitsland) 'n “mal dier”. Duitsland word as 'n mal dier of monster uitgebeeld wat 'n vrou gyselaar hou. Duitsland se aggressiewe aard word beklemtoon deur die bloedbevlekte knuppel (sy “kultuur”) wat hy swaai – dit impliseer dat sy kultuur gewelddadig is. Hierdie propagandategniek tref 'n duidelike onderskeid tussen “ons” en “hulle”.

4.2 Enige relevante antwoord kan aanvaar word.

Wys vir die leerders dat die doeltreffendheid van die plakkaat gebaseer is op die teikengroep.

Bron A is doeltreffend omdat dit emosies in ouers of pa's ontketen wat hulle aanmoedig om by die weermag aan te sluit.

Bron B kan tot 'n breër gemeenskap spreek. Dit beeld Duitsland as die monstergtige vyand uit wat verwoesting saai en moedig mans aan om by die weermag aan te sluit om hul nasie se vroue te beskerm.

Aktiwiteit 4

Ondersoek die wedervaringe van die soldate

Leerdersboek bladsy 167

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in klein groepies werk.

- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Albei kante was ewe sterk tydens veldslae en die loopgrawe is gegrawe sodat die soldate daarin kon skuil. Die loopgrawe het dus die soldate teen vyandige aanvalle beskerm.
- 2 Briewe van die soldate in die loopgrawe is gesensor omdat die regering die mense tuis wou laat glo dat hulle besig was om die oorlog te wen. Hulle wou nie dat mense tuis moes agterkom hoe verskriklik die toestande in die loopgrawe was nie. Die regering was bang dat mense tuis nie die oorlogspoging sou steun as hulle geweet het wat die waarheid was nie.
- 3 Die ontwikkeling van tenks het die Geallieerde Magte bevoordeel, omdat die tenks die niemandsland kon oorsteek. Sodoende is die dooie punt van loopgraafoorlogvoering verbreek.
- 4.1 Aanvaar enige tersaaklike byskrifte, byvoorbeeld:

Bron C, ter ondersteuning van die soldate: “Dapper soldate stel hul lewens in gevaar om hul land te verdedig. Hier berei soldate voor om uit die loopgrawe te klim om die vyand aan te val.”

Bron C, kritiek op loopgraafoorlogvoering: “Loopgrawe het weinig beskerming aan soldate gebied. Kopwonde was algemeen, omdat soldate wat uitklim, maklike teikens was of deur die vyand se skrapnel getref is.”

Bron D, ter ondersteuning van die soldate: “Soldate offer privaatheid en gemaklike, gesonde lewensomstandighede op deur in skuilgate te bly.”

Bron D, kritiek op loopgraafoorlogvoering: “Soldate het geen privaatheid nie en moet luisbesmette loopgrawe trotseer. Tot soveel as ses mans deel maande lank ’n klein skuilgat.”
- 4.2’n Ander standpunt wat deur die bewoording van ’n byskrif oorgedra word, kan veroorsaak dat ’n mens sekere toestande of idees ondersteun of verwerp. Foto’s en hul byskrifte kan gemanipuleer word om onwaar of betwisbare inligting oor te dra wat ’n kyker se denke of persepsie sal beïnvloed.
- 5 Aanvaar enige tersaaklike toneelstukkies.

Die toneelstukkies moet die uitdagende lewensomstandighede wat met loopgraafoorlogvoering gepaard gegaan het, uitbeeld.

Die volgende kwessies moet aangespreek word deur verskillende relevante perspektiewe en reaksies daarop uit te beeld:

- luis- en rotepidemies, dooie liggame, verrotte voete as gevolg van water in die loopgrawe
- skuilgate
- musiek of gedigte wat in die loopgrawe geskryf is, ensovoorts.

Aktiwiteit 5

Onderzoek Suid-Afrikaanse betrokkenheid

Leerdersboek bladsy 169

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Tydens die Slag van Delvillebos het Suid-Afrikaanse soldate die bos verower en beleër. Ná vyf dae van verbete gevegte was 2 400 van die 3 152 soldate dood of gewond.
- 2 Lede van die Suid-Afrikaanse Naturellearbeidskorps is toegelaat om diens te doen in nie-gevegsrolle, byvoorbeeld as drywers, draagbaardraers en arbeiders. Baie van hulle is deur hul kapteins aangemoedig om by die weermag aan te sluit. Hulle het gehoop as hulle wys dat hulle lojaal aan Brittanje is, hulle met meer politieke regte in Suid-Afrika beloon sou word.
- 3 Ja, dit is belangrik, want die dapperheid en onverskrokkenheid van Suid-Afrikaanse soldate tydens die Eerste Wêreldoorlog vorm deel van Suid-Afrika se ryk erfenis. Hulle het 'n rol gespeel in die geskiedenis van ons land.
- 4 Die digter wil beklemtoon dat dapper Afrikane ter see omgekom het. Die laaste versreël, “*Stay not asleep below*”, wat ons letterlik kan vertaal as “Moenie vir ewig hier onder [onder die water] slaap nie” moedig ons aan om hulle nooit te vergeet nie.
- 5 Aanvaar enige tersaaklike gedig of lied, byvoorbeeld:
*Oh! Brave member of the SANLC,
you did not know
when you boarded the ship
that your life would be swallowed
by the icy waters.
You followed the rules of your chief and nation.*

*You dreamt of France.
You dreamt of bravery,
driving and carrying to help the army.
Now you sleep.*

Die gedig in Afrikaans is soos volg:
O! Dapper lid van die SANLC
Jy het nie geweet
Toe jy aan boord die skip gegaan het
Dat jou lewe ingesluk sou word
Deur die ysige waters
Jy het die reëls van jou hoof en nasie gevolg
Jy het gedroom van Frankryk
Jy het gedroom van dapperheid
Om die weermag te help met bestuur en dra
Nou slaap jy

Verrykingsaktiwiteit

Laat die leerders Bron C en D en ook die teks gebruik om 'n skets van die loopgrawe te maak.

Verrykingsaktiwiteit

Laat die leerders hul eie gedig of lied oor die Eerste Wêreldoorlog soek – hulle sal baie voorbeelde in Engels kry. Hulle moet dit dan met die klas deel. Die klas kan die treffendste een kies. Laat hulle ook navorsing doen om iets meer oor die digter, lirieskrywer of musikant uit te vind.

Verrykingsaktiwiteit

- Laat die leerders 'n brief aan hul ouers/ma skryf in die stat/dorpie waar hulle grootgeword het.
- Hulle moet hul ouers/ma van hul wedervaringe as lid van die Suid-Afrikaanse Naturellearbeidskorps vertel.
- Laat hulle navorsing doen oor hoe dit gebeur het dat hulle by die SANAK aangesluit het, watter take hulle verrig, watter bydrae hulle tot die oorlogspoging lewer en hoe hulle gevoel het voordat hulle hierdie groot avontuur aangepak het.
- Die brief moet 100-200 woorde lank wees.

Fokus van die eenheid

Voor die oorlog het vroue min vryheid en regte gehad. Hulle het byvoorbeeld nie eens stemreg gehad nie. Daar is van hulle verwag om tuis te bly en kinders groot te maak. As hulle buitenshuis gewerk het, was hulle gewoonlik verpleegsters, huiswerkers, fabriekswerkers, plaaswerkers, kleremakers of onderwysers. Die Eerste Wêreldoorlog het mense se sienings oor baie dinge verander, byvoorbeeld oor die vrou se rol in die samelewing. Hierdie eenheid fokus op die rol wat vroue tydens die Eerste Wêreldoorlog gespeel het en hoe hulle vir gelyke stemregte geveg het.

Riglyne vir onderrig

Probeer om die leerders só te lei dat hulle nie kant kies vir of teen enige geslagsrol nie. Fokus eerder op die waarde van die verskillende geslagte.

Hulpmiddels

- www.bbc.co.uk/history/british/britain_wwone/women_employment_01.shtml
- www.sachem.edu/schools/seneca/socialstudies/guttman/per5/roleofwomen/link1.htm
- images.search.yahoo.com/search/images?p=world%20war%201%20posters%20women [nuttige webblad vir 'n wye reeks plakkaat oor vroue in die Eerste Wêreldoorlog]
- www.bbc.co.uk/history/historic_figures/pankhurst_emmeline.shtml
- news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3153388.stm [suffrajets]
- www.youtube.com/watch?v=PeXS6zp7OUo [snit op youtube: "Horrible Histories – The suffragette's song"]

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie ure neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 6**Gebruik foto's om die rol van vroue te ontleed**

Leerdersboek bladsy 171

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en ook na sy/haar maat luister.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1 Hoe vroue se lewe voor 1914 was:
Voor die oorlog het vroue min vryheid en regte gehad. Hulle het byvoorbeeld nie eens stemreg gehad nie. Die meeste vroue het geen formele onderwys of opleiding gehad nie en mense het verwag dat hulle tuis moes bly. As hulle buitenshuis gewerk het, was hulle gewoonlik verpleegsters, huiswerkers, fabrieks- of plaaswerkers, kleremakers of onderwysers.
Hoe vroue se lewens verander het as gevolg van die Eerste Wêreldoorlog:
Vroue se rolle het tydens die Eerste Wêreldoorlog verander. Ná 1916, toe die mans verplig is om by die weermag aan te sluit, moes die vroue in Brittanje dinge aan die gang hou. Hulle het begin om al die werk te doen wat voorheen deur mans gedoen is. Hulle het busse bestuur, as loodgieters gewerk, swaar handearbeid verrig en in die krygsvoorraadfabrieke gewerk. Baie vroue het hierdie nuwe ervarings geniet en het daarvan gehou om hul eie geld te verdien. Hulle het nou groter persoonlike vryheid gehad.
- 2.1 Bron A wys dat vroue die werk wat voorheen deur mans gedoen is, oorgeneem het. Hier word gewys hoe vroue in 'n man se werk en swaar sakke optel.

Bron B wys hoe vroue in 'n krygsvoorraadfabriek werk. Hulle inspekteer ammunisie (plofstof/springstof). Dit was gevaarlike werk wat voorheen net deur mans gedoen is.

2.2 Bron A wys dat die vroue in die myne broeke gedra het.

Bron B wys hoe ammunisie in groot, oop fabriek vervaardig is. Daar is enkele mans of toesighouers in die fabriek.

3 Die foto's verskaf net inligting oor mense se werksomstandighede – nie oor hul lewensomstandighede of veranderinge in die samelewing, byvoorbeeld ten opsigte van vroulike onafhanklikheid, nie.

4.1 'n Oorlogsrantsoenboekie of koepons. Dit sal inligting verskaf oor die hoeveelheid kos wat uitgedeel is en watter soorte kos beskikbaar was.

4.2 Koerantberigte sal aandui dat die inligting gesensor is, omdat die koerante nie verslag gedoen het oor die haglike toestande aan die Front nie.

Aktiwiteit 7

Ontleed die veldtog vir vroueregte in Brittanje

Leerdersboek bladsy 174

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen, of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Die voorstanders van vroueregte (die suffragists en later die suffrajets) wou hê dat vroue in Brittanje stemreg moes kry.
- 1.2 Die suffragists het geglo dat hulle stemreg vir vroue kon kry deur vreedsame metodes te gebruik. Aan die ander kant was daar die suffrajets, wat gewelddadige metodes gebruik het om vrouestemreg te kry.
- 2 Stemreg was 'n simbool van gelykheid (tussen mans en vroue). Bron C wys waartoe vroue in staat was, maar daar is steeds teen hulle gediskrimineer omdat hulle nie stemreg gehad het nie. Hierdie bron is baie doeltreffend, omdat dit die diskriminasie en ongelykheid waarmee Britse vroue te doen gehad het, duidelik uitbeeld. Dit is oorredend van aard, omdat dit die kyker aanmoedig om hul saak te ondersteun.
- 3 Vroue wou stemreg hê, want dit was 'n simbool van vryheid en gelykheid.

Enige klas of groep wat nie stemreg gehad het nie, is as minderwaardig gebrandmerk.

Omdat vroue nie stemreg gehad het nie, het mans arrogant en aanmatigend (met ander woorde meerderwaardig) teenoor vroue opgetree, en hulle het vroue dikwels onbillik en onregverdig behandel.

Vroue moes passief en onderdanig wees; hulle moes hul lot aanvaar.

'n Mens sou met Pankhurst kon saamstem. Sy het 'n geldige argument, want baie mense beskou stemreg as 'n simbool van vryheid en gelykheid. Die reg om te stem sorg dat landsburgers selfvertroue het. Vroue sou net gelyk aan mans wees as hulle gelyke regte in lyn met die Britse grondwet kon kry.

- 4 Party suffrajets het gewelddadige metodes gebruik om hul doelwitte te bereik. Sommige mense was gekant daarteen – hulle het gereken dit is verkeerd om ondemokratiese metodes te gebruik om op demokratiese regte (die reg om te stem) aan te dring, byvoorbeeld deur vensters te breek en telefoondrade te knip.
- 5 Die “Kat en muis”-wet is in 1913 deur die Britse regering ingestel. Hongerstakers is vrygelaat totdat hulle weer sterk genoeg was, en dan is hulle weer in die tronk gestop. Hierdie wet is ingestel toe die publiek geprotesteer het toe suffrajets op hongerstaking in tronke deur middel van buisvoeding gedwing is om te eet. Baie mense was geskok deur die gewelddadige en pynlike metodes wat gebruik is om hulle te dwing om te eet.
- 6 Doodsberig: Emmeline Pankhurst
Sy was die geliefde vrou van Richard Pankhurst en moeder van Christabel en Sylvia. Maar sy is ook as die “moeder” van die suffrajets beskou. Omdat sy geglo het dat die vrouestemregbeweging meer radikale metodes moes gebruik om die wet te verander, het sy in 1903 die Sosiale en Politieke Unie vir Vroue gestig. In haar stryd om geregtigheid is Emmeline Pankhurst dikwels gearresteer, en net soos die ander ondersteuners van die saak was sy ook op 'n hongerstaking. In 1914 het Pankhurst haar protesaksies opgeskort en haar volle aandag aan die regering se oorlogspoging gewy. Sy was 'n ware patriot. Danksy haar toewyding aan die vrouestemregbeweging tydens die Groot Oorlog het vroue die respek ontvang wat hulle verdien het. Haar onvermoeide stryd het vrugte afgewerp toe Britse vroue bo die ouderdom van 30 in 1918 stemreg gekry het. Tien jaar later het Pankhurst 'n verdere deurbraak beleef toe vroue, net soos mans, op 21 jaar stemreg gekry het. Mans en vroue het nou gelyke stemreg gehad. Kort hierna is hierdie heldhaftige vroueaktivis oorlede.

Verrykingsaktiwiteit

Onderwerp vir klasbespreking

In die vroeë twintigste eeu het vroue in Europa hulle daarvoor beywer om die onregverdige behandeling wat hulle in die samelewing ervaar het, teen te staan. Vra die klas of hulle aan voorbeelde in hedendaagse samelewings kan dink waar mense onbillik of onregverdig behandel word. Kan hulle aan maniere dink waarop hierdie onregverdighede onder mense se aandag gebring kan word?

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Moedig die leerders aan om 'n oop en ondersteunende bespreking in die klas te voer wat politiek en sosiaal korrek is. Leer hulle om hoflik teenoor mekaar op te tree en ander mense met respek te behandel. Moenie enige stereotipiese kommentaar of grappies tydens die bespreking duld nie. Wanneer enige kommentaar oor stereotipes gelever word, moet jy dit bespreek en die leerders daarop wys dat dit nie korrek is nie. Bespreek ook waarom dit nie aanvaarbaar is nie.

Voorgestelde antwoorde

- Leerders sal moontlik onderwerpe soos die volgende voorstel: godsdiensdiskriminasie, geslagsvoorkeur, vreemdelinge-vrees en -haat (xenofobie), geslagsdiskriminasie, toegang tot gelyke onderwys, rassediskriminasie, ensovoorts.
- Hulle kan die volgende maniere voorstel om mense hiervan bewus te maak: opmarse, betogings, die skryf van 'n draaiboek of roman, petisies en enige ander relevante protesaksies.

Eenheid 4

Die nederlag van Duitsland en die Verdrag van Versailles

Leerdersboek bladsy 175

Fokus van die eenheid

Ná vier lang jare van oorlogvoering is die oorlog uiteindelik beëindig. Duitsland het in November 1918 oorgegee en die Geallieerdes het hul oorwinning gevier. Hierdie eenheid ondersoek die vredesooreenkoms wat aan die einde van die Eerste Wêreldoorlog onderteken is.

Riglyne vir onderrig

Daar is baie visuele beelde en inligting beskikbaar wat in hierdie eenheid gebruik kan word. Wys die leerders van hierdie beelde, collages en prente sodat hulle kan sien wat gebeur het.

Hulpmiddels

- 'n Groot kaart wat die gebiedsaanpassings op grond van die Verdrag van Versailles toon
- www.historylearningsite.co.uk/treaty_of_versailles.htm
- www.firstworldwar.com/source/versailles.htm
- www.youtube.com/watch?v=gKzZ1OwPXgk [snit op youtube: “World War I – Treaty of Versailles”]

Woordeskat

Voorbeelde van sulke woorde is: wapenstilstand, oorgee, skadevergoeding, verdrag.

Toegelate tyd

Dit sal ongeveer een uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

Aktiwiteit 8

Ontleed die gevolge van die Eerste Wêreldoorlog

Leerdersboek bladsy 176

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in klein groepies werk.
- Hulle moet die antwoorde in hul werkboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Die leerders moet hul eie werk nasien.

Voorgestelde antwoorde

1. Enige van die redes wat genoem word, kan om strategiese of politieke redes as die belangrikste beskou word. Die volgende kan as 'n sterk argument dien:
'n Belangrike rede is die feit dat die Verenigde State in 1917 aan die kant van die Geallieerdes tot die oorlog toetree het en duisende vars troepe na die Westelike Front kon stuur. Die oorlog het teen daardie tyd albei kante se hulpbronne en mannekrag uitgeput, en die VSA kon die moraal van die Geallieerdes 'n hupstoot

gee. Hulle was in 'n goeie posisie om vars kosvoorrade aan die Geallieerdes te voorsien, want Amerikaanse boere het hul produksie tydens die oorlog verhoog.

- 2.1 Duitsland is vir die uitbreek van die oorlog blameer en moes gestraf word. Die Geallieerde Magte wou verseker dat Duitsland te swak sou wees om weer oorlog te maak. Duitsland is verbied om met Oostenryk te verenig om homself te versterk. Die Geallieerde Magte het geglo dat 'n kleiner en swakker land makliker hanteer kon word.

Die Rynland was die gebied tussen Duitsland en Frankryk. As die Rynland gedemilitariseer is (as troepe uit die gebied onttrek is), kon dit as buffersone ('n veiligheidsgebied) tussen die twee lande dien. As Duitsland enige militêre magte in die Rynland sou instuur, sou dit Frankryk onmiddellik waarsku dat Duitsland 'n moontlike inval beplan. (Duitsland het Frankryk aan die begin van die Eerste Wêreldoorlog binnegeval.)

- 2.2 Die Saar-steenkoolvelde is vir 'n tydperk van 15 jaar aan Frankryk gegee om geld te genereer om die skade wat Duitsland tydens die oorlog aangerig het, te herstel. Die steenkoolvelde het dus as finansiële vergoeding gedien.

Die hawe van Danzig is van Duitsland weggeneem om die Vrye Stad van Danzig te word. Dit is deur die Volkebond geadministreer. Danzig is gestig om Pole toegang tot 'n groot hawe in die Baltiese Oseaan te gee, met inagneming van die feit dat die stad se inwoners meestal Duitssprekend was.

- 3 Die Verdrag van Versailles het Duitsland verneder en beledig laat voel. Hulle het dit as 'n voorgeskrewe of gedikteerde vredesooreenkoms beskou waarin hulle geen seggenskap gehad het nie. Duitsland het groot gebiedsverliese in Europa gely en moes al sy kolonies prysgee. Sy militêre magte is verminder – hy kon net 'n klein weermag en vloot hê. Duitsland moes 'n groot bedrag skadevergoeding betaal en moes al die blaam vir die uitbreek van die oorlog aanvaar. Die Duitsers het gevoel dat die Verdrag van Versailles hulle veels te swaar gestraf het en dat hulle land verswak is.

Verrykingsaktiwiteit

Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Laat die leerders die kaart oor die gebiedsaanpassings op grond van die Verdrag van Versailles bestudeer. Vra dan die volgende vrae om hul kennis vinnig te toets.
- Laat hulle toe om die kaart in hul Leerdersboek te raadpleeg vir die antwoorde.

Die Verdrag van Versailles

Hou in gedagte dat die volgende gebiede almal verband hou met die gebiedsaanpassings wat deur die Verdrag van Versailles bepaal is. Lees elke vraag hardop en laat die leerders net die antwoord neerskryf.

- 1 Watter land het toegang tot die see verkry via die “Poolse Korridor”?
- 2 Watter gebied is aan Litaue gegee?
- 3 Vir hoe lank is Frankryk toegelaat om die Saar-gebied te administreer?
- 4 Watter gebied wat aan Frankryk gegee is, was ryk aan ystererts?
- 5 Watter gebied met baie nywerhede is aan Tsjeggo-Slowakye gegee?
- 6 Watter gebied het die vrye stad geword wat deur die Volkebond geadministreer is?
- 7 Aan watter land is Noordelike Sleeswyk gegee?
- 8 Watter gebiede is aan België gegee as vergoeding vir skade wat tydens die Eerste Wêreldoorlog aangerig is?
- 9 Watter gebied is gedemilitariseer en het as buffersone tussen Duitsland en Frankryk gedien?
- 10 Watter land is verbied om met Duitsland te verenig? (10)

Voorgestelde antwoorde

- 1 Pole
- 2 Memel
- 3 15 jaar
- 4 Elsas-Lotharinge
- 5 Sudetenland
- 6 Danzig
- 7 Denemarke
- 8 Eupen en Malmedy
- 9 Rynland
- 10 Oostenryk (10)

Assessering

Propagandaplakkaat vir die Eerste Wêreldoorlog (merkvel)

	6-5	4-3	2-0	Totaal: 30 punte
Boodskap	Die beoogde boodskap word duidelik oorgedra	Die beoogde boodskap word voldoende oorgedra	Geen boodskap kan geïdentifiseer word nie	
Tegniek	Ten minste vier oorredingstegnieke is gebruik Die boodskap word herhaal Direkte of persoonlike beroep op leser Gebruik blaam of skaamte Prys mense wat die beleid volg Gebruik 'n sondebok Doen 'n beroep op patriotisme Gebruik erkende bronne "Ons" versus "hulle"	Ten minste drie oorredingstegnieke is gebruik Die boodskap word herhaal Direkte of persoonlike beroep op leser Gebruik blaam of skaamte Prys mense wat die beleid volg Gebruik 'n sondebok Doen 'n beroep op patriotisme Gebruik erkende bronne "Ons" versus "hulle"	Slegs een oorredingstegniek is gebruik Die boodskap word herhaal Direkte of persoonlike beroep op leser Gebruik blaam of skaamte Prys mense wat die beleid volg Gebruik 'n sondebok Doen 'n beroep op patriotisme Gebruik erkende bronne "Ons" versus "hulle"	
Teikengehoor	Teikengehoor duidelik herkenbaar	Teikengehoor voldoende herkenbaar	Geen duidelike teikengehoor nie	
Grammatika en spelling	Geen grammatika- of spelfoute wat inhoud ondermyn nie	Minimale grammatika- en/of spelfoute	Te veel grammatika- en/of spelfoute	
Netheid	Kleur, visuele beelde en woorde word op plakkaat gebruik om boodskap duidelik oor te dra Plakkaat is netjies en word goed aangebied	Kleur, visuele beelde en woorde word op plakkaat gebruik om boodskap oor te dra Plakkaat kan netjieser en beter aangebied word	Geen kleur, visuele beelde of gepaste woorde word op plakkaat gebruik om boodskap oor te dra nie Plakkaat is slordig en word swak aangebied	

Hersieningsaktiwiteit

Voorgestelde antwoorde

1. Leerders gee hulle eie antwoorde. Baie sal hulle identifiseer met wat die algemene adolessent sê hoe hy of sy voel.
2. Leerders se besprekings sal afhang van die emosionele veranderinge wat hulle in hulleself geïdentifiseer het.
3. Vra leerders of hulle gewillig sal wees om hulle antwoorde en geheuekaarte met die klas te deel, maar moenie enige onwillige leerder daartoe dwing nie.

(2)

Totaal: 30 punte

Voorbeeld halfjaareksamen

Memorandum

Deel 1: Geografie

- 1.1 Waar
- 1.2 Onwaar – al die breedtegrade loop parallel aan die ewenaar.
- 1.3 Waar
- 1.4 Onwaar – lengtegrade verbind die Noord- en Suidpool.
- 1.5 Waar
- 1.6 Waar (8)
2. 1 cm verteenwoordig 0,5 km; ✓✓ 'n lyn 1 cm lank met 5 km daaronder geskryf. ✓✓ (4)
3. 1:10 000 (2)
4. Laat 'n foutspeling van 20 km na weerskante toe by die leerders se antwoorde.
- 4.1 200 km (2)
- 4.2 100 km (2)
5. 5.1 omwenteling/revolusie 5.2 wentelbaan 5.3 roteer 5.4 as 5.5 halfronde (5)
- 6.1 14:00 6.2 07:00 6.3 middernag (00:00/24:00) (3)
7. Temperatuurstrek is die verskil tussen die hoogste en laagste temperatuur wat op 'n plek aangeteken word. ✓ Plekke wat naby die kus geleë is, het 'n kleiner temperatuurstrek as plekke wat verder van die see af is. ✓ Die rede hiervoor is dat die see 'n matigende uitwerking op temperature het. ✓ In kouer gebiede is die temperature hoër en in warm gebiede is die temperature laer. ✓ (Enige drie punte.) (3)
8. Die kus langs 'n warm seestroom kry gewoonlik meer reën as die kus langs 'n koue seestroom. ✓ Die rede hiervoor is dat die wind wat oor 'n warm seestroom waai, daardeur verhit word; hierdie wind kan baie van die vog opvang wat uit die see verdamp. ✓ Wanneer dit landwaarts waai, neem dit hierdie vog saam en verhoog dit die kans op reën in daardie gebied. ✓ Wind wat oor 'n koue seestroom waai, sal egter nie vog vanaf die koue wateroppervlak opvang nie. Wanneer hierdie wind die land bereik, sal dit dus droog wees en dan is daar nie 'n moontlikheid van reën nie. ✓ (4)
9. As 'n warm, vogtige wind van die see af na 'n bergreeks waai, bring dit dikwels reën na die kant van die berg waarteen die wind waai – die loefsy of windkant. ✓ Die rede hiervoor is dat die lug gedwing word om oor die berg te styg, met die gevolg

dat dit afkoel en kondenseer.✓ Die lug daal dan aan die ander kant van die berg (die lykant).✓ Hierdie lug is droog, wat beteken dat dit geen reën bring nie/dat daar geen reën val nie.✓ Die gebied aan die lykant van 'n berg word die reënskadukant van die berg genoem.✓ (Enige vyf punte. Punte kan ook gegee word vir 'n diagram met korrekte byskrifte.) (5)

- 10.1 Johannesburg (1)
 - 10.2 Die temperatuur sal altyd laer daar wees. (1)
 - 10.3 Port Nolloth en Kaapstad (2)
 - 10.4 Dit sal die hoeveelheid verdamping en die reënval daar verminder. (2)
 - 10.5 Hierdie dorpe lê diep in die binneland, weg van die matigende invloed van die see. (2)
 - 10.6 Musina (1)
- [9]
11. Die klimaat is koud en droog in 'n toendra. Die beste tyd van die jaar om dit te besoek, is Junie, Julie of Augustus. (3)

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

- 1.1 Daar is bewegende dele van die masjien wat nie bedek is nie.✓ Die kind dra nie beskermende klere nie.✓ Die kind is kaalvoet.✓ Die kind dra loshangende klere wat in die bewegende dele van die masjien vasgevang kan word.✓ (Enige drie punte.) (3)
- 1.2 Kinderarbeiders is net 'n fraksie of klein gedeelte betaal van wat volwasse mans en vroue betaal is, en soms is weeskinders niks betaal nie.✓✓ Fabrikseienaars het hul optrede geregverdig deur te sê dat hulle die kinders van kos, klere en slaapplek voorsien.✓✓ (2 × 2)
- 1.3 Robert Owen✓ het beter huise gebou,✓ en skole vir die werkers se kinders.✓ Hy het gratis mediese versorging aan die werkers verskaf.✓ (1 + 3)
- 1.4 Bron 1A ondersteun Bron 1B visueel. Bron 1B noem dat kinders so jonk as ses jaar in fabriekse gewerk het✓ en dat hulle met swaar, groot en gevaarlike toerusting en masjinerie gewerk het.✓ Al hierdie aspekte/stellings word in die visuele bron uitgebeeld✓ waar 'n jong kind met swaar en gevaarlike masjiene werk.✓ (2 × 2)
- 1.5 Dit was gevaarlik/ongesond vir kinders om in myne te werk.✓ Baie kinders het gebreklik geraak van die snaakse posisies waarin hulle moes sit of staan terwyl hulle met die masjiene werk.✓ Die kinders het in nou, donker tunnels gewerk.✓ (3)
- 1.6 Kinders is klein en rats en kon maklik in die nou tunnels inpas.✓✓

- Kinders is baie minder as volwassenes betaal. ✓✓ (2 × 2)
- 1.7.1 'n Pakdier, gewoonlik 'n donkie of muil wat swaar vragte kon laai of trek. ✓ (1)
- 1.7.2 Net soos pakdiere het die mynwerkers dikwels swaar vragte steenkool op hul hande en knieë na die oppervlak getrek. ✓✓ (2)
- 2.1 Mynmaatskappye kon hiermee alle aspekte van swart werkers se lewens beheer. ✓ Die werkers het vir die duur van hul kontrak geen toegang tot die buitewêreld gehad nie. ✓ Myneienaars was vir die duur van die kontrak verseker van 'n konstante arbeidsmag. ✓ Hierdie stelsel is gebruik omdat dit maklik was om diamante te steel. ✓ Dit was 'n manier om onwettige diamantsmokkelary en die verkoop van diamante te beperk. ✓ (Enige vier punte.) (4)
- 2.2 'n Kampong het bestaan uit 'n paar geboue wat deur hoë mure omring is. ✓✓ (2)
- 2.3 Natuurlik is Williams se standpunt eensydig en bevooroordeeld, want hy was die Algemene Bestuurder van De Beers Consolidated Mines. ✓✓ As gevolg van sy posisie in die maatskappy sou hy die indruk wou skep dat De Beers omgee vir sy werkers, selfs al was dit nie die geval nie. ✓✓ Sy siening is eensydig, want hy gee net sy eie mening oor die kampongs en gee nie om of die werkers hiermee saamstem of nie. (Enige twee punte.) (2 × 2)
- 2.4 Die kamers het elektrisiteit gehad. ✓ (1)
- 2.5 Twee suksesvolle kleimhouers wat maatskappye gestig het, was Cecil John Rhodes, wat die De Beersmyn besit het, en Barney Barnato, wat die Kimberleymyn besit het. ✓ Albei het van Engeland gekom in die hoop om 'n fortuin op die diamantvelde te maak. ✓ Albei was baie suksesvol en hulle het met mekaar meegeding oor beheer van die diamantbedryf. ✓ Uiteindelik het Rhodes genoeg geld gehad om al die ander kleims en Barnato se maatskappy uit te koop. ✓ In 1888 het Rhodes die maatskappy De Beers Consolidated Mines gestig, wat al die kleims besit het. ✓ Dit beteken dat die maatskappy 'n monopolie oor die diamantmynbedryf gehad het. ✓ De Beers het een van die rykste maatskappye in die wêreld geword. ✓ (8)
- 2.6 Williams gebruik die Engelse woord “inmates” om na die mans wat in die kampongs gebly het, te verwys. Die woord “inmates” word met gevangenes in 'n tronk geassosieer. ✓✓ Hy noem ook dat die sinkplaatheining tien voet hoog was; dit gee die idee van 'n tronk waarin die werkers aangehou is. ✓✓ (2 × 2)
- 2.7 Ek sou kla oor die gebrek aan privaatheid ✓ en die feit dat my vryheid ingeperk word – dat ek nie kan kom en gaan soos ek wil nie/oor die gebrek aan beweging. ✓ (2)

Totaal: 50 punte

Voorbeeld jaareindeksamen

Memorandum

Deel 1: Geografie

- 1.1 Greenwich
 - 1.2 koördinate
 - 1.3 sestig/60
 - 1.4 tyd
 - 1.5 180°-
 - 1.6 ewenings
 - 1.7 hoë
 - 1.8 weer
 - 1.9 platorand
 - 1.10 daal of verminder [10]
- 2 Lynskaal. Dit meet afstand akkuraat met die metrieke skaal. [2]
- 3 Soos wat die aarde van wes na oos roteer of draai, ondervind verskillende dele van die wêreld dag en nag op verskillende tye. Tyd verander soos wat mens om die wêreld reis. Die aarde roteer een maal om sy eie as in 24 uur. Dit beteken dat die aarde deur 360 lengtegrade elke 24 uur draai.✓ [3]
- 4 Suid-Afrika gebruik 30°O as sy standaardtydlyn. [1]
- 5 Op 21 Desember sit die son vertikaal reg/loodreg bo die Steenbokskeerkring. [2]
- 6 Breedtegraad,✓ afstand van die kus,✓ hoogte bo seevlak,✓ seestrome✓ en reliëf,✓ (Aanvaar enige twee.) [2]
- 7 Swaar nywerhede, soos die vervaardiging van motors of chemiese stowwe/chemikalieë, gaan dikwels gepaard met besoedeling en geraas. Die geboue is groot en daar is 'n behoefte aan ruimte en toegang tot vervoer.✓
Ligte nywerhede is besighede waar klein items, soos klere of rekenaarkomponente, gemaak word. Omrede hierdie soort besighede 'n veel kleiner uitwerking of impak op die omgewing het, mag dit nader aan woongebiede bedryf word as swaar nywerhede.✓ [4]

8

Natuurlike terreinbakens	Geboude terreinbakens
bome, woude	geboue
riviere	paaie

(Enige vier voorbeelde.) [4]

- 9 'n Vertikale foto word loodreg of reg van bo af geneem en wys die area van bo af. Dit beteken dat die verskillende terreinbakens op die grond almal op dieselfde skaal getoon word. ✓ 'n Skuins foto laat terreinbakens in die voorgrond veel groter vertoon as bakens in die agtergrond, daar is dus geen vaste skaal nie. ✓ [3]
- 10 Grondvulterreine, besoedeling (lug, water, grond en geraas), oorstromings/vloede, gronderosie, verkeer. (Aanvaar enige drie.) [3]

11.1 Mosambiek

11.2 Suid-Afrika

11.3 Mosambiek

11.4 Zimbabwe [4]

- 12 Handel is gewoonlik nie moontlik as daar nie vervoer is nie omdat die goedere wat verhandel word van een handelsvennoot na die ander verskuif moet word. ✓ Waar daar dus 'n behoefte aan ✓ (of "vraag" na) handel is, word pogings aangewend om vervoer daarvoor te voorsien. ✓ Op hierdie wyse reageer vervoer op die handel. ✓ Mense bou nuwe roetes en bring verbeterings aan sodat goedere vinniger, goedkoper en veiliger vervoer kan word. ✓ Met die ontwikkelings in vervoer verander die aard van die goedere waarmee handel gedryf word en nuwe handelsvennootskappe word moontlik gemaak. ✓ (Aanvaar enige vier punte.) (4)

13

Kolom A	Kolom B
lug	die vinnigste manier om goedere te vervoer, maar is ook die duurste
seevervoer	word gebruik om swaar en lywige goedere oor lang afstande te vervoer
padvervoer	word vir kort afstande gebruik
treinvervoer	word vir groot vragte gebruik omdat baie meer op een slag vervoer kan word
pypylyne	word gebruik om vloeistof en gas te vervoer

[5]

- 14 Dit neem mense lank om na en van die werk te reis en hulle is soms laat vir werk. ✓ Mense word ongeduldig en daar is meer ongelukke. ✓ Noodvoertuie soos ambulanse kan nie vinnig kom waar hulle nodig is nie. ✓ Brandstof word vermors as voertuie se enjins luier terwyl hulle nie beweeg nie. ✓ Daar is meer besoedeling omdat voertuie langer op die pad is. (Aanvaar enige drie.)

[3]

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

- 1.1 Die Industriële Revolusie het belangrike veranderinge teweeg gebring in die manier waarop mense geleef en gewerk het.✓ Bron 1A beeld verstedeliking uit: Dorpe het al hoe groter geword na gelang meer mense soontoe getrek het om werk te soek.✓ Duisende nuwe huise is so vinnig en goedkoop moontlik gebou.✓ Hierdie huise was naby mekaar, klam, donker en ongesond.✓✓ Baie min het lopende water, behoorlike toilette of vensters gehad.✓✓ In enkele gevalle, soos aangetoon in die bron, het mense 'n kamer gehuur omdat akkommodasie in die vinnig-groeiende stede so skaars was.✓ Die lewe was moeilik in die nywerheidsdorpe. Soos blyk uit die bron is vullis in die strate gelos om te vrot en die lug was vol ongesonde fabriekrook.✓✓ Water was dikwels besoedel.✓ As gevolg hiervan het siektes maklik versprei en duisende mense het in epidemies gesterf.✓ Werkloosheid en misdaad het in die nuwe stede voorgekom. ✓(Aanvaar enige 10.) (10)
- 1.2 Die spotprenttekenaar voel dat dit die perfekte teelaarde vir siektes was omdat die huise so naby aan mekaar gebou is; ✓ die aantal mense wat in die straat is en wat uit vensters leun wys dat hierdie area oorbevolk is, ✓ dit lyk of daar hope vullis is waarby mense loop en waar kinders speel. ✓ (3)
- 1.3 Die spotprenttekenaar wou die samelewing se aandag vestig op die benarde toestand waarin die mense verkeer het, en hoe hul slegte lewensomstandighede tot die verspreiding van siektes kon lei wat in 'n epidemie kon ontaard. ✓✓✓OF Honderde mense het in epidemies omgekom. Die spotprenttekenaar wou die benarde toestand uitbeeld waarin die baie mense wat na die stede getrek het in die hoop op 'n beter lewe te kry, maar wat toe in gemors/morsigheid/smerigheid en siekte geleef het.✓✓✓ (3)
- [16]
- 2.1 Die Zoeloekoninkryk wou sy onafhanklikheid behou.✓ Brittanje wou seker maak dat daar altyd werkers beskikbaar sou wees om op die myne te werk.✓ Hulle het dus teen onafhanklike Afrikakoninkryke, soos die Zoeloes geveg om hul grond oor te neem.✓ Die Britte se verweer was dat die Zoeloes teen hulle oorlog gemaak het.✓ As hulle die Zoeloes dan verslaan het, sou die Britte hulle dwing om belasting te betaal.✓ Hulle het geweet dat, as die Zoeloes hul grond verloor, hulle gedwing sou word om werk te soek om geld te verdien.✓ (Aanvaar enige vier.) (4)
- 2.2 Die outeur beeld die standpunt van die Britte af Engelse uit.✓ Hy het die artikel vir die BBC (die Britse Uitsaaikorporasie) se aanlynblad geskryf.✓ Hy het grotendeels oor die Britte se reaksie op die Zoeloe-oorloë geskryf, soos dat medaljes aan die

Britse soldate gegee is wat by Rorke's Drift geveg het.✓ In die artikel meld hy dat meeste Engelse nie onthou dat die Britse weermag "sy vernederendste neerlaag by Isandlwana gely" het nie.✓ Omrede hy so min besonderhede oor die Zoeloes verskaf, is dit duidelik dat hy 'n eensydige/partydige prentjie vanuit die oogpunt van die Engelse verskaf.✓ (Aanvaar enige drie.) (1 + 3)

2.3 "toe die Britse leër sy vernederendste neerlaag by Isandlwana daarnaby gely het" (2)

2.4 Die Britse regering wou nie hierdie skandaal (die feit dat hulle 'n veldslag verloor het), onthou nie; hulle wou slegs dat mense hulle onthou as 'n magtige ryk.✓✓
OF

Die mense wat vir die ramp verantwoordelik was het die belangrikheid van die oorwinning by Rorke's Drift opgeblaas in die hoop dat hulle daarmee die neerlaag van Isandlwana sal uitwis.✓✓ (2)

[12]

3.1.1Kumasi ✓

(1)

3.1.2Die eerste koning van die Ashanti ✓

(1)

3.1.3 Die Goue Stoel het uit die lug geval en op die leier, Tutu, geland.✓✓(2)

3.2 Dit was 'n nasionalisme; ✓ dit het die volk se siel verteenwoordig/uitbeeld; ✓ dit het vir hulle geluk gebring; ✓ dit het die volk verenig.✓ Dit het ook die Ashanti-mense se onafhanklikheid verteenwoordig.✓(Aanvaar enige vier.) (4)

[8]

4.1 "werwingsagentskap"; ✓✓ "Ek wonder of die mans behoorlik reageer."✓✓ Teen 1916 het soveel mans omgekom dat geen man meer vrywillig aangebied het om by die weermag aan te sluit nie. Die regering het toe diensplig of verpligte militêre diens ingestel.✓✓ (2 × 2 + 2 × 2)

4.2 Hulle is in die tronk gestop en sleg behandel ✓✓OF voor 'n krygshof gedaag; soms is hulle voor 'n vuurpeleton doodgeskiet.✓✓ (2)

4.3 Nee, ✓ die loopgrawe het krioel van luise en rotte, ✓ die rotte het aan die dooie liggame gevreet, ✓ siektes te vinnig en maklik versprei, ✓ die loopgrawe was met water gevul en het veroorsaak dat die soldate se voete gevrot het, ✓ hulle het geen privaatheid gehad nie.✓ (Aanvaar enige vier.) (1 + 3)

[15]

Totaal: 50 punte

Alternatiewe halfjaareksamen

Deel 1: Geografie

Vraag 1

Sê of die volgende stellings waar of vals is. Korrigeer die stellings wat vals is.

- 1.1 Die lengte- en breedtegrade van 'n plek word die koördinate genoem.
 - 1.2 Elke graad is verdeel in 60 minute.
 - 1.3 'n Kleinskaalkaart verskaf baie besonderhede oor 'n gebied.
 - 1.4 Die breedtegraad $23^{\circ} 54'S$ is nader aan die ewenaar as $29^{\circ} 27'N$.
 - 1.5 Die lengtegraad $29^{\circ} 27'O$ is nader aan Greenwich as $23^{\circ} 54'W$.
 - 1.6 Die seisoene word veroorsaak deur die feit dat die aarde op sy eie as gekantel is.
 - 1.7 Met sonstilstande (21 Maart en 23 September) is die nag en dag ewe lank regoor
- (10)

Vraag 2

Skryf die verhoudingskaal 1:100 000 eers as 'n woordskaal en dan as 'n linskaal. (4)

Vraag 3

Skakel die woordskaal 1 cm verteenwoordig 2 km na 'n verhoudingskaal om. (2)

Vraag 4

Gebruik die linskaal op die kaart van Limpopo in jou Leerdersboek, om die volgende afstande te bereken:

- 4.1 Die direkte afstand vanaf Polokwane ($23^{\circ}55'S$; $29^{\circ}25'O$) na Alldays ($22^{\circ}40'S$; $29^{\circ}05'O$)
 - 4.2 Vanaf Musina ($22^{\circ}20'S$; $30^{\circ} O$) na Tzaneen ($23^{\circ}50' S$; $30^{\circ}10'O$) per pad.
- ($2 \times 2 = 4$)

Vraag 5

Pas die terme in kolom A by die beskrywings in kolom B.

Kolom A	Kolom B
Wentelbaan	helfte van die aarde
Halfgrond	die beweging van die aarde van oos na wes
Omwenteling/revolusie	die baan waarin die aarde om die son beweeg
Rotasie	hoe die aarde elke $365\frac{1}{4}$ dae om die son draai
As	die denkbeeldige lyn deur die middel van die aarde waarom die aarde roteer

(5)

Vraag 6

Dink na oor hierdie stelling en evalueer dit: “In ’n vorige module het jy geleer dat die hoek waarteen die son se strale die aarde tref ’n uitwerking op temperatuur het.” Jy kan ’n benoemde skets maak om jou antwoord te staaf. (3)

Vraag 7

Verduidelik die uitwerking wat seestrome in die oseaan op temperatuur het.

(3)

Vraag 8

Bestudeer die volgende tabel wat temperatuur en reënval aandui vir ’n Suid-Afrikaanse dorp en beantwoord die vrae wat daarop volg.

Maande	Jan	Feb.	Mrt	April	Mei	Junie	Julie	Aug	Sept	Okt	Nov	Des
Gem. Temp. C °	22	21	20	17	14	10	10	12	14	16	18	21
Reënval (mm)	86	76	76	70	21	8	10	12	20	50	60	80

8.1 In watter seisoen kry hierdie dorp die meeste van sy reën? (1)

8.2 Bereken die jaarlikse reënval vir hierdie dorp (1)

8.3 Werk die temperatuurstrek uit. (2)

8.4 Is hierdie dorp binnelands of aan die kus geleë? (1)

8.5 Verskaf redes vir jou antwoord op (d) (2)

8.6 Beskryf die weer in hierdie dorp in Junie. (1)

Vraag 9

Verduidelik die term ‘humiditeit’ kortliks en verskaf twee redes waarom dit belangrik is.

(5)

Vraag 10

Lys drie verskillende klimaatstreke wat nie in Suid-Afrika voorkom nie en beskryf elkeen in twee woorde. (6)

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

Vraag 1

Bestudeer Bron 1A tot 1B en beantwoord hierdie vrae.

Verwys na Bron 1A.

- 1.1 Nadat jy die bron bestudeer het, watter gevolgtrekkings kan jy maak oor die soort behuising waarin die delwers in 1867 gewoon het? (2 × 2)
- 1.2 Hoe nuttig is hierdie bron vir 'n geskiedskrywer wat die Industriële Revolusie in Suid-Afrika bestudeer? (2 × 2)

Verwys na Bron 1B

- 1.3 Die lewe op die diamantvelde was gevaarlik – soos hierdie bron duidelik toon. Verskaf drie bewyse uit die bron om hierdie stelling te staaf. (3)
- 1.4 Die bron beeld droë delwery uit. Verduidelik die verskil tussen “rivierdelwerye” en “droë delwerye”. (2 × 2)

Vergelyk Bron 1A met 1B.

- 1.5 Dink jy die bronne is in die korrekte chronologiese volgorde? (1)
- 1.6 Verduidelik wat ‘chronologiese volgorde’ beteken. (2)
- 1.7 Verskaf twee redes vir jou keuse by vraag 1.5. (2 × 2)
- 1.8 Vergelyk Bron 1A met 1B. Watter bron dink jy is betroubaarder as die ander? Gee redes vir jou antwoord. (1 + 2 × 2)
[27]

Vraag 2: Die mineraalomwenteling in Suid-Afrika

Verwys na Bron 2B tot 2B

- 2.1 Skryf 'n paragraaf waarin jy verduidelik wat die Kamer van Mynwese was, en waarom dit gestig is. (6)
- 2.2 Myne het gesukkel om vir hulself 'n konstante arbeidsmag te voorsien. Waarom dink jy was dit die geval? Verskaf redes vir jou antwoord. (3)
- 2.3 Volgens die bron, waarom was die Pedi's meer gewillig om vir kort periodes as trekarbeiders te werk? (3)
- 2.4 Die Pedi's het die gewere gebruik om hulself teen die Afrikaners en die Britte te verdedig wat hulle aangeval het. Skryf twee paragrawe waarin jy beskryf hoe goed die Pedi's die aanvalle van die Afrikanersoldate en die Britse soldate afgeweer het wat hul grondgebied wou afneem. (8)

Verwys na Bron 2B.

- 2.5 Beskryf hoe die belasting wat in hierdie bron ingevorder word deel was van 'n plan om 'n konstante hoeveelheid trekarbeiders na die myne te lok. (3)
/23/

Totaal: 50 punte

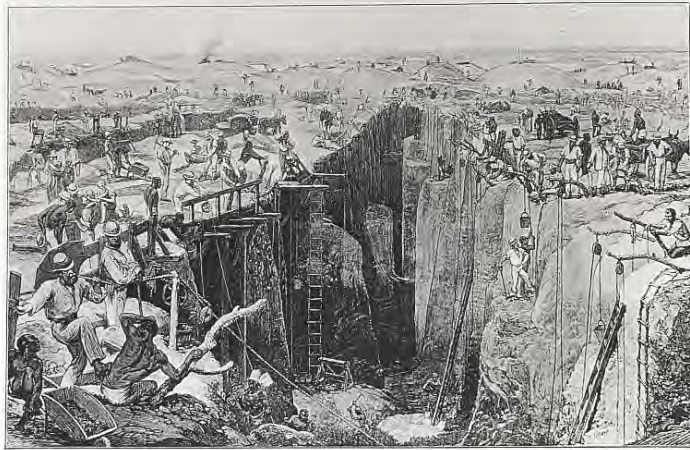
Bylae van bronne

Bron 1A

'n Vroeë foto van die diamantvelde by Kimberley, geneem in 1867.

Bron 1B

'n Kunstenaarsvoorstelling van diamanddelwery in Kimberley. Die datum is onbekend.

Bron 2A

Hoe die myne hul arbeid bekom het

Ten einde winsgewend te kon wees het die myne 'n konstante stroom arbeiders benodig. Die myneienaars moes dus mooi dink oor waar hulle arbeid vandaan kon kry en hoe om dit goedkoop te hou.

“Ons benodig arbeid. Die mynbedryf sonder arbeid is... wel, verbeel jou dat jy melk kry sonder koeie.”

President van die Kamer van Mynwese, Maart 1912

Die probleem wat die myneienaars gehad het was dat daar geen pasklaar voorraad werkers iewers was wat hulle kon werf om op die myne te werk nie. Hulle moes dus verskillende metodes aanwend om 'n voorraad van goedkoop arbeid te skep wat hulle kon gebruik soos nodig. Werkers het natuurlik op verskeie maniere teen hierdie metodes geskop.

Baie min Afrikane was bereid om hul landelike lewens te verruil om ondergronds te gaan werk. Meeste boere wat grond besit het was glad nie geïnteresseerd om in die myne te gaan werk nie. Enkeles, soos die Pedi's was bereid om vir 'n kort periode op die diamantmyne as trekarbeiders te gaan werk om geld te verdien om plaasimplemente en gewere te koop om hulself mee te verdedig.

Maar selfs die myneienaars moes 'n manier vind om die trekarbeidstelsel so goedkoop as moontlik te hou. Tussen 1890 en 1899 het die getal Afrikamynwerkers van 14 000 tot 100 000 gestyg.

Hierdie afdeling wys hoe myneienaars daardie 100 000 trekarbeiders gewerf het en hoe hulle dit so goedkoop kon doen. Die Afrikaner- en die Britse regerings het met die myneienaars saamgespan om te verseker dat die myne 'n konstante voorraad van goedkoop arbeid sou hê.

Die onderwerping van die Afrikakoninkryke

Weinig Afrikakoninkryke was nog onafhanklik in die 1880's. Twee voorbeelde wat vermelding verdien was die oorwinning oor die koninkryke van die Pedi's en die Zoeloe's.

Een metode om swart Afrikane te dwing om trekarbeiders te word, was om voordeel te trek uit interne konflikte tussen die koninkryke. Die ander was dat beide die Afrikaners (die Boere) en die Britte teen die Afrikakoninkryke oorlog gemaak het.

Sodra die Afrikakoninkryke verslaan is, het die Afrikaner- en Britse regerings se belasting- en grondbeheermaatreëls die swart mense weinig keuse gelaat buiten om werk in die stede te soek.

Bron 2B

Britse amptenare vorder belasting in van Zoeloe kapteins in die vroeë 1900's

Alternatiewe halfjaareksamen

Memorandum

Deel 1: Geografie

- 1.1 Waar
1.2 Waar
1.3 'n Kleinskaalkaart verskaf baie besonderhede oor 'n gebied.
1.4 Waar
1.5 Vals – die lengtegraad 29° 27'O is verder van Greenwich as 23° 54'W
1.6 Waar
1.7 Vals – gedurende die dag-en-nag-ewening op 21 Maart en 23 September is nag en dag dwarsoor die wêreld ewe lank. (10)
2 1 cm verteenwoordig 0,5 km; ✓✓'n lyn 1 cm lank met 1 km daaronder geskryf ✓✓ (4)
3 1: 200 000 (2)
4 Laat 'n foutspeling van 20 km na weerskante toe by die antwoorde wat voorsien word.
4.1 140 km (2)
4.2 200 km (2)
5

Kolom A	Kolom B
Wentelbaan	die baan waarin die aarde om die son beweeg
Halfgrond	helfte van die aarde
Omwenteling/revolusie	hoe die son elke 365¼ dae om die son draai
Rotasie	die beweging van die aarde van oos na wes
As	die denkbeeldige lyn deur die middel van die aarde waarom die aarde roteer

(5)

- 6 Die son se strale verhit die aarde✓ en die hitte wat die aarde afgee verhit die lug bo die aarde. ✓ Wanneer die son se strale die aarde teen 'n groter hoek tref, ✓ word die aarde baie warmer as wanneer hierdie hoek klein is. ✓ Gee ook punte vir die korrekte skets soos in Figuur 3.2 in die Leerdersboek.
7 Seestrome beïnvloed temperatuur omdat die watertemperatuur 'n uitwerking het op die temperatuur van die wind wat daaroor waai. ✓ 'n Koue seestroom sal die wind se temperatuur verlaag ✓ en 'n warm seestroom sal dit verhoog. ✓ (3)

- 8.1 Somer (1)
- 8.2 569 mm (1)
- 8.3 $22 - 10 = 12\text{ }^{\circ}\text{C}$ (2)
- 8.4 Binnelands (1)
- 8.5 'n Groot temperatuurstrek beteken dat die dorp ver van die matigende invloed van die see is. (2)
- 8.6 Koud, of koel en droog. (1)
- 9 Die humiditeit in die lug is 'n maatstaf van die hoeveelheid waterdamp in die lug. ✓
 Waterdamp is water in die lug in die vorm van 'n gas. ✓ Waterdamp kom voor in die lug wanneer vloeibare water verdamp. ✓ Warm lug kan meer waterdamp hou as koue lug en is dus gewoonlik meer vogtig. ✓
 Daar is twee hoofredes waarom die humiditeit in die lug belangrik is:
 Dit beïnvloed die hoeveelheid reënval wat 'n plek moontlik sal kry. ✓ Plekke met hoë humiditeit kry meer reën as plekke met lae humiditeit. ✓
 Dit het 'n uitwerking op hoe 'n mens voel. Op 'n warm dag verdamp 'n mens se sweet nie juis as die humiditeit hoog is nie en dan voel jy ongemaklik en taai want jou klere klou aan jou vas. ✓
 [Enige vyf punte.] (5)
- 10 Enige drie van die volgende:
 Ekwatoriaal: baie warm en baie nat
 Tropies: warm en nat
 Kontinentaal: koud en nat
 Toendra: baie koud en taamlik droog
 Poolklimaat: Baie koud – geen maand is bo 0°C nie (3 × 2 = 6)

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

- 1.1 Hulle het in tente en hutte gewoon ✓✓ wat vinnig en goedkoop opgerig kon word.
✓✓Die akkommodasie het nie veel beskerming teen die elemente/die weer en die swaar lewe op die delwerige gebied nie. ✓✓ (Enige twee.) (2 × 2)
- 1.2 Hoe nuttig is hierdie bron vir 'n geskiedskrywer wat die Industriële Revolusie in Suid-Afrika bestudeer? Dit is 'n primêre bron (n foto) wat ten tyde van die historiese gebeurtenis geneem is en verskaf waardevolle inligting oor die vroeë jare van die diamantdelwerige in Suid-Afrika. ✓✓ Dit verskaf inligting oor die soort basiese akkommodasie waarin die delwers gebly het om naby hulle kleins en hul ander aardse besittings te wees. ✓✓ Omrede dit gedurende die baie vroeë jare op die delwerige geneem is, wys die foto dat die delwers naby die oppervlak gewerke het ✓✓ en dat die mynswag op daardie stadium maar baie basies was. ✓✓ (2 × 2)
- 1.3 Die foto toon die volgende: ekstra lang eenvoudige lere, ✓ geen beskermende klere, ✓ emmers wat neergelaat word met katrolle wat van boomtakke gemaak is, ✓ baie dun toue en kables wat die bedrywighede na 'n spinnekopnes laat lyk. ✓
(Enige drie.) (3) 1.4
- Die eerste diamante (spoeldiamante) is in riviere ontdek. Delwers het baie klein klippies op die bodem van riviere bymekaargemaak en dit gewas en gesorteer in die hoop om spoeldiamante te kry. ✓✓ Baie mense het gehoop om ryk te word, maar die meeste het misluk. Diamante is later in die grond gekry. Dit is droë delwerige (in Engels "dry diggings") genoem. Die belangrikste diamante is by Kimberley ontdek waar mense diep in die aarde moes graaf om die diamante uit te haal. ✓✓
(2 × 2)
- 1.5 Ja ✓ (1)
- 1.6 Chronologiese volgorde beteken dat die gebeurtenisse korrek volgens die datums waarin dit plaasgevind het, gerangskik is. ✓✓ (2)
- 1.7 Bron 1A beeld diamantdelwerige in 1867 – die vroeë jare – uit, toe delwerige op die oppervlak of naby die oppervlak plaasgevind het. ✓✓
Bron 1B wat nie gedateer is nie, is duidelik later geneem omdat dit wys hoeveel diep die delwers in die aarde gegraaf het. ✓✓ (2 × 2)
- 1.8 Bron 1A. ✓ Hierdie bron is betroubaarder as Bron 1B omdat dit 'n foto is, 'n primêre bron met 1867 as datum. ✓✓ Hoewel Bron 1B baie details wys is dit minder betroubaar omdat dit nie gedateer is nie, dus weet ons nie wanneer dit gemaak is nie. Dit is ook 'n skets/tekening en dit is minder betroubaar omdat daar geleentheid vir die kunstenaar was om sy eie vertolking en klem by te voeg. ✓✓
(1+2 × 2)

- 2.1 In 1887 het die groot mynmaatskappye byeengekom en 'n unie vir mynmaatskappye gestig wat hulle die Kamer van Mynwese genoem het. ✓ Dit het hulle groter mag gegee, want hulle kon nou besluit hoe die myne sou funksioneer ✓ en op hierdie manier kon hulle seker maak dat die mynmaatskappye nog ryker en magtiger word. ✓ Hulle kon byvoorbeeld ooreenkom dat almal hul werkers dieselfde loon betaal en dat die werkers op dieselfde manier behandel sal word. ✓ Dit het gemaak dat daar nie meer kompetisie tussen die mynmaatskappye was nie. ✓ Dit was nie meer nodig om hoër lone te betaal of beter werksomstandighede te bied om werkers te lok nie, want dit was op al die myne dieselfde. ✓
[Enige ses.] (6)
- 2.2 Inheemse mense was nie bereid om op die myne vir lae lone te werk nie, ✓ hulle wou veel eerder vir hulself ✓ op hul eie grond werk. ✓ (3)
- 2.3 Die Pedi's wou geld hê ✓ om plaasinstrumente te koop ✓ en ook gewere om hulself mee te verdedig. ✓ (3)
- 2.4 Baie Pedi-mans het as trekarbeiders op die diamantvelde gewerk en gewere gekoop. ✓ Die Pedi's het 'n sterk weermag opgebou wat uit 15 000 man, wat met moderne gewere bewapen is, bestaan het. ✓ Die Boere (Afrikaners) in die gebied was bang vir die Pedi's omdat hulle 'n magtige koninkryk was. ✓ Toe goud by Pelgrimsrus ontdek word, het baie Boere geglo dat daar ook ryk goudneerslae in die nabygeleë Pedi-koninkryk sou wees. ✓ Maar die kaptein van die Pedi's, Sekhukhune, wou egter nie toelaat dat prospekteurs goud in sy koninkryk soek nie. ✓ Toe Boeremagte die Pedi's aanval, kon hulle weerstand bied en die Boere moes terugval. ✓ Die Britte wou ook die Pedi's onderwerp. In 1879 het hulle 'n groot leërmag gestuur om die Pedi's aan te val, maar hulle het heftig weerstand gebied. ✓ Die Britte het die Pedi's uiteindelik met die hulp van 8 000 Swazi-troepe verslaan. ✓ Die Pedi-koninkryk het sy onafhanklik verloor. ✓ [Enige 8.] (8)
- 2.5 Die Britse koloniale regerings het belastinge op die Zoeloes' se hef omdat hulle geweet het dat die Zoeloes nie ten opsigte van 'n monetêre ekonomiese stelsel georiënteer was nie (hulle het rykdom eerder as beeste en grond uitgedruk – nie in geld nie). Swart Afrikaners is gedwing om in die myne te gaan werk om geld te verdien om die belastinge te betaal. Dit het dus gesorg dat die myne gereeld arbeiders gehad het vir die myne. (3)

Totaal: 50 punte

Voorbeeld jaareindeksamen

Deel 1: Geografie

Vraag 1

Hoe word lengte- en breedtegrade gemeet? (1)

Vraag 2

Verander die skaal 1 cm verteenwoordig 10 km na 'n verhoudingskaal. (1)

Vraag 3

Definieer of omskryf die term 'Greenwichmeridiaan'. (2)

Vraag 4

Definieer die term 'Internasionale Datumlyn'. (2)

Vraag 5

Verduidelik wat ewenings en sonstilstande is en wanneer dit plaasvind. ($2 \times 2=4$)

Vraag 6

Verduidelik op watter wyse satellietbeelde vir weervoorspellers van nut kan wees. (2)

Vraag 7

Sê of die volgende stellings waar of vals is:

7.1 Breedtegraad en hoogte bo seevlak beïnvloed temperatuur.

7.2 Warm seestrome veroorsaak dat plekke aan die kus koud is.

7.3 Die lykant van 'n berg is in die reënskadukant. (3)

Vraag 8

Hoe verskil weer van klimaat? Gee 'n rede vir jou antwoord. (2)

Vraag 9

Beskryf die uitwerking van hoogte bo seevlak en reliëf op die klimaat van Suidoos-Asië. (3)

Vraag 10

Noem die vier primêre aktiwiteite wat somtyds aanleiding daartoe gee dat landelike nedersettings gestig word. (4)

Vraag 11

Wat is 'grondgebruiksones'? Verskaf 'n voorbeeld van so 'n sone. (2)

Vraag 12

Kopieer die tabel hieronder en verskaf twee feite oor elkeen van die soorte lugfoto's. (4)

Skuins foto	Vertikale foto

Vraag 13

Tref 'n onderskeid tussen natuurlike en geboude terreinbakens. Gee 'n voorbeeld van elk. (2)

Vraag 14

Lys twee voorbeelde van maatskaplike omgewingsake wat 'n uitwerking het op waar mense woon. (2)

Vraag 15

Skryf 'n kort paragraaf oor die paswette en hul uitwerking op waar swart mense in Suid-Afrika hulself gevestig het. (3)

Vraag 16

Vergelyk die voor- en nadele van pad- en spoorvervoer. ($4 \times 2 = 8$)

Vraag 17

Verbeel jou dat jy die nuwe Minister van Handel en Vervoer is en dat jy toekomstige vervoernetwerke moet beplan. Noem vyf belangrike vereistes vir sulke netwerke in Suid-Afrika. (5)

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

Vraag 1

Verwys na Bron 1A.

- 1.1 Die bron beeld Luddiete uit wat masjinerie beskadig. Hoekom het die Luddiete die masjiene gehaat? (3)
- 1.2 Wat wou die Luddiete bereik deur die masjiene wat in Bron 1A uitgebeeld word, te breek? (2)
- 1.3 Hoe het die regering reageer op die weerstand wat die Luddiete gebied het? (3) [8]

Vraag 2

Verwys na Bron 2A.

- 2.1 Hoekom was myneienaars gretig om die kompongstelstel op die myne in te stel? (4)
- 2.2 "... die kampongstelsel het die onderskeid [verskil] tussen loonarbeid en die arbeid van gevangenes tot blote woorde gereduseer." Maak staat op kennis wat jy opgedoen het en beskryf watter kenmerke van die kompongstelstel dit soos tronklewe gemaak het? (2 × 2) [8]

Vraag 3

Bestudeer Bron 3A tot 3B en beantwoord hierdie vrae.

Verwys na Bron 3A.

- 3.1 Op watter wyse gee die spotprenttekenaar te kenne dat Rhodes die hele Afrika domineer? (3)
- 3.2 Wat dink jy, is dit 'n positiewe of 'n negatiewe voorstelling van imperialisme in Afrika? (1 + 2)

Verwys na Bron 3B.

- 3.3 Dink jy die spotprenttekenaar gaan akkoord met Brittanje se aktiwiteite in Afrika? Gee redes vir jou antwoord. (1 + 2)
- 3.4 Gebruik kennis wat jy opgedoen het om 'n paragraaf te skryf waarin jy verduidelik waarom Brittanje gebiede of kolonies in Afrika wou bekom. (7) [16]

Vraag 4

Verwys na Bron 4A.

- 4.1 Gebruik kennis wat jy opgedoen het en ook Bron 4A om te verduidelik waarom die Franse eerste minister as 'n vampier uitgebeeld word wat die lewe uit Duitsland suig. (2)
- 4.2 Duitsland word uitgebeeld as 'n tingerige vrou wat al hoe swakker word. Dit is duidelik 'n verwysing na die ongemak en pyn wat die bepalinge van die Verdrag van Versailles veroorsaak het. Maak staat op kennis wat jy opgedoen het en skryf 'n paragraaf waarin jy die bepalinge en voorwaardes verduidelik wat op Duitsland afgedwing is. (10)
- 4.3 Dink jy dat hierdie bron bevooroordeel en partydig is? Verskaf bewyse uit die bron om jou antwoord te motiveer. (1 + 2)
- 4.4 Dink die spotprenttekenaar die bepalinge van die Verdrag van Versailles is billik? Motiveer jou standpunt. (1 + 2)

[18]

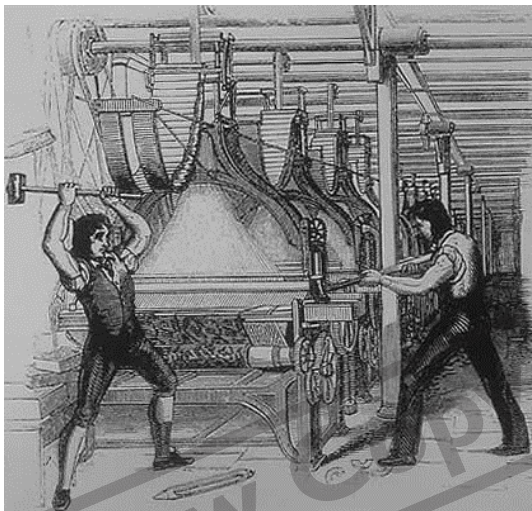
Totaal: 50 punte

Review Copy

Bylae van bronne

Bron 1A

Die Luddiete was protesterende arbeiders. In hierdie visuele bron word hulle uitgebeeld waar hulle masjinerie in 'n fabriek beskadig.

Bron 2A

'n Uittreksel uit die artikel “Diamante en trekarbeid in Suid-Afrika, 1869-1910”, bekom uit <http://www.historytoday.com/rob-turrell/diamonds-and-migrant-labour-south-africa-1869-1910>

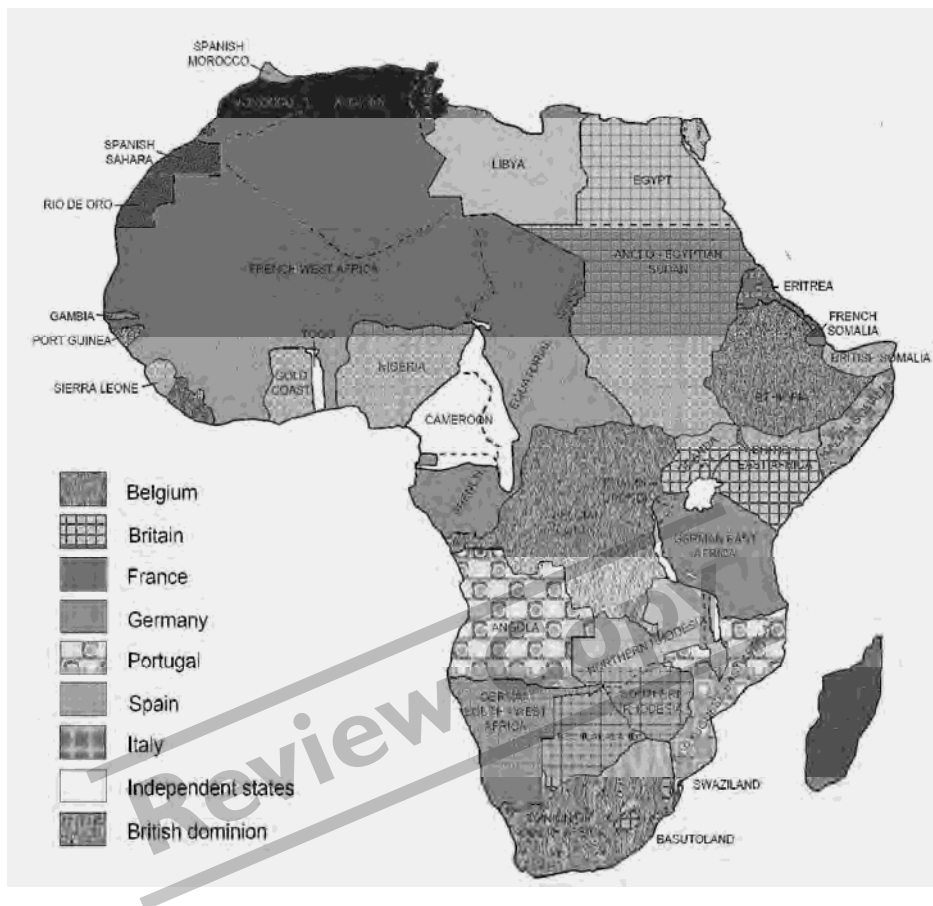
“Natuurlik wou myneienaars diefstal voorkom, maar hulle het ander redes ook gehad oor waarom hulle die kampons opgerig het. Meeste bestuurders en direkteure het die voordele raakgesien ten opsigte van meer doeltreffende arbeid, dissipline en verlaagde koste wat Cecil Rhodes se De Beers Diamantmynboumaatskappy bekom het deur gevangenes te gebruik. Hulle wou die arbeidstelsel vir gevangenes naboots sonder om vrye werkers in slawe te omskep. Maar mettertyd het die kampongstelsel die onderskeid tussen loonarbeid en die arbeid van gevangenes tot blote woorde gereduseer.”

Bron 3A

Die spotprent is in Brittanje in 1892 geteken. Daarop sien ons hoe Cecil John Rhodes in 'n Britse militêre uniform geklee is, hy staan met sy een voet in Kaïro en die ander een in Kaapstad.

Bron 3B

'n Amerikaanse spotprent wat Brittanje uitbeeld wat gebiede in Afrika in in ongeveer 1914 annekseer.

’n Spotprent getiteld “Clemenceau die Vampier”, uit die Duitse koerant *Kladderadatsch* (Julie 1919). Die figuur op die bed verteenwoordig Duitsland. Clemenceau, die Eerste Minister van Frankryk in 1919, was ’n lid van die geallieerde magte. Hy was daarop uit om Duitsland te straf vir die gruweldade wat hulle gedurende die Eerste Wêreldoorlog gepleeg het. In hierdie bron word hy as ’n vampier uitgebeeld wat die lewe uit Duitsland suig.

Alternatiewe jaareindeksamen

Memorandum

Deel 1: Geografie

- 1 Lengte- en breedtegrade word in grade en minute gemeet. (1)
- 2 1 : 1000 000 (1)
- 3 Die Greenwichmeridiaan verdeel die wêreld in die westelike en die oostelike halfrond. Dit is by die 0° - lengtegrade/lengtegraad. (2)
- 4 Die Internasionale Datumlyn volg die 180° - lengtegraad maar buig oor landmassa. Indien jy oos reis en die IDL oorsteek, trek jy een kalenderdag af; indien jy wes reis en die IDL oorsteek, tel jy een kalenderdag by. (2)
- 5 Die dag-en-nag-eweninge is op 21 Maart en 23 September. Op hierdie dae skyn die son loodreg of direk bo die ewenaar in die middag en die dag en die nag is elk 12 uur lank dwarsoor die wêreld.
Die sonstilstande is op 21 Junie en 21 Desember. Op hierdie dae skyn die son loodreg op die keerkringe (die Steenbokskeerkring of die Kreefskeerkring) in die middag. Die lengte van dag en nag verskil gedurende somer en winter oor die wêreld. (2 × 2=4)
- 6 Satelliete reis baie hoog deur die atmosfeer. Hulle neem foto's met kameras wat die weer- en wolkepatrone uitbeeld. (2)
- 7.1 Waar
- 7.2 Vals
- 7.3 Waar (3)
- 8 Daaglikse variasies in elemente soos temperatuur, reën, humiditeit en wind bepaal die weer. Seisoenale variasies bepaal klimaat. (2)
- 9 In Suidoos-Asië waai vogtige winde van die see oor Indië en die Himalajas. Lande aan die loefsy of windkant van die Himalajas kry baie meer reën as dié aan die lykant na die noorde. Dit is waarom ons nat, tropiese en gematigde streke suid van die berge aantref, en droë, woestyn- en semi-woestyngebiede noord van die berge. (3)
- 10 Boerdery, visvangs, bosbou en mynbou (4)
- 11 Stukke grond wat een hoofgebruik of -funksie het, soos vir behuising of nywerhede. ✓ (2)

Skuins foto	Vertikale foto
Geneem teen 'n hoek van minder as 90°	Geneem loodreg/direk van bo af
Die skaal verskil oor die foto	Die skaal is dieselfde vir die hele foto
Terreinbakens wat nader is, lyk groter op so 'n foto as terreinbakens wat verder weg is.	Die grootte van terreinbakens word nie verwing nie

- 13 Op 'n lugfoto sien jy natuurlike terreinbakens of dinge wat in die natuur daar voorkom. Riviere, heuwels, valleie, natuurlike woude en grasvelde is voorbeelde van natuurlike terreinbakens.
- 'n Lugfoto wys ook geboude terreinbakens of dinge wat deur mense gebou of geskep is. Paaie, geboue, hawens, heinings en vrugteboorde is voorbeelde van geboude terreinbakens. (2)
- 14 Toegang tot skoon water, speelplek/sportvelde, 'n skool, 'n biblioteek, dienslewering, vervoer, werkloosheid, alkoholmisbruik, misdaad, toegang tot elektrisiteit, versorging vir kinders. (Aanvaar enige twee) (2)
- 15 Die Paswet van 1923 ✓ het beslis dat swart Afrikane stedelike gebiede slegs mag binnetree as hulle 'n spesiale "pas" gehad het. Jy kon slegs 'n pas kry as jy werk gehad het. ✓ Dit het beteken dat die meeste gesinne nie by mekaar kon woon nie. ✓ Dit was dikwels die geval dat die man in die myne ✓ of in 'n stedelike gebied gaan werk het en die vrou het in die tuisland agtergebly, ✓ waar sy die grond bewerk het en na die kinders gekyk het. ✓ (Aanvaar enige drie punte.) (3)
- 16 Padvervoer word vir korter afstande gebruik en spoorvervoer vir langer afstande. Padvervoer word dikwels gebruik om goedere na en van klein plekkies, soos klein dorpies, plase en fabriek te vervoer.
- Dikwels is daar nie 'n spoorlyn na kleiner plekkies nie.
- Spoorvervoer word vir groot vragte gebruik omdat baie meer op een slag vervoer kan word as per pad.
- Koste: Spoorvervoer is goedkoper vir lang afstande, terwyl padvervoer goedkoper is vir korter afstande.
- Vrag: In die geval van groot, swaar vragte is spoorvervoer goedkoper as padvervoer. Vir kleiner pakkies is padvervoer goedkoper.
- Gerief: Padvervoer is dikwels geriefliker as spoorvervoer. Vragmotors en ander voertuie kan goedere van deur tot deur aflewer terwyl dit nie die geval met spoorvervoer is nie omdat min plekke 'n stasie het.
- Treine loop op vasgestelde tye terwyl padvervoer meer buigsaam kan wees. Om hierdie rede is dit dikwels vinniger om goedere per pad te stuur as per spoor.

Impak op die omgewing: Padvervoer veroorsaak meer lugbesoedeling as spoorvervoer; die groot aantal paaie neem ook grond in beslag wat vir ander doeleindes gebruik kon word, terwyl spoorlyne minder grond in beslag neem. Groot vragmotors op die hoofweë en ander paaie veroorsaak verkeersophopings en ongelukke omdat hulle stadig beweeg, mense word ongeduldig en steek verby waar dit nie veilig is om dit te doen nie. (Enige vier punte.) (4 × 2 = 8)

- 17 Meer paaie en spoorlyne sal gebou moet word om nuwe dorpe en nywerheidstreke met die netwerk te verbind. Goedere sal na en van hierdie plekke vervoer moet word.

Paaie en spoorlyne sal opgegradeer (verbeter) moet word sodat meer verkeer meer doeltreffend daarop kan ry.

Veral spoorlyne moet opgegradeer word. Op die oomblik word te veel vrag wat per spoor vervoer behoort te word per pad vervoer omdat die spoornetwerk in 'n swak toestand is.

Sommige vraghawens sal dalk vergroot moet word om die groterwordende aantal skepe en hoeveelhede vrag te kan hanteer. Skepe wat hierdie hawens wil binnegaan, sal waarskynlik in die toekoms ook groter word.

Ons sal dalk meer lughawens en seehawens nodig kry om die toenemende handel te kan hanteer.

Paaie en spoorlyne in ander dele van Afrika moet verbeter word omdat ons meer met hulle gaan handel dryf. (Aanvaar enige vyf punte.) (5)

Totaal: 50 punte

Deel 2: Geskiedenis

- 1.1 Die Luddiete haat masjiene omdat masjiene nooit moeg word nie ✓ en vinniger as mense werk; baie mense het hul werk verloor as gevolg van masjiene. ✓ Dié wat hul werk behou het, moes net so vinnig as die masjiene werk. ✓ (3)
- 1.2 Luddiete het geglo dat hulle die gebruik van masjiene kon stopsit as hulle die masjiene breek. ✓✓ (2)
- 1.3 Die regering was bang dat hierdie geweld sou uitbrei. Die leiers is gevolglik gearresteer ✓ en ter dood veroordeel ✓ terwyl baie ander Luddiete na die strafkolonie in Australië gestuur is. ✓ (3)
- [8]
- 2.1 Myneienaars wou diefstal voorkom, ✓ hulle wou die mynwerkers beheer, ✓ hulle wou 'n doeltreffende arbeidsmag hê, ✓ en wou koste laag hou. ✓ Hulle wou ook sorg dat hulle 'n konstante stroom arbeiders het om in diens te neem. ✓ (Aanvaar enige vier punte.) (4)
- 2.2 Die kampongstelsel was net soos 'n tronk omdat die werkers geen vryheid gehad het nie. Trekarbeiders moes 'n kontrak teken en soos gevangenes is hulle vir 'n vasgestelde tydperk beperk tot die kampong. ✓✓ Hulle kon nie die werk verlaat voordat hul kontrak om was nie. Dit was asof hulle tronkstraf uitgedien het. ✓✓ Soos gevangenes het hulle geen privaatheid gehad nie want die kampons was oorbevolk; hulle is dikwels kaal ondersoek om seker te maak dat hulle nie goud of diamante gesteel het nie. ✓✓ (Aanvaar enige twee punte.) (2 × 2)
- [8]
- 3.1 Sy arms was uitgestrek, ✓ hy het 'n uniform aangehad ✓ ('n simbool van aggressie) ✓ Rhodes staan wydsbeen oor Afrika. (Aanvaar enige drie.) (3)
- 3.2 Positief. ✓ Die spotprent beeld Brittanje se imperiale dominansie op sy sterkste uit ✓ met Rhodes in beheer ✓ wat die toutjies trek. ✓ (Aanvaar enige twee.) (1 + 2)
- 3.3 Nee, ✓ Brittanje word as gierig uitgebeeld, ✓ hy vreet gulsig aan Afrika. ✓ (1 + 2)
- 3.4 Europa kon sy produkte/handelsware in Afrika verkoop, ✓ Europa kon grondstowwe in Afrika kry, ✓ Europa kon mineraalrykdom in Afrika bekom, ✓ beleggers kon geld maak in Afrika, ✓ kolonies kon kos en ruimte verskaf, ✓ die anneksasie of verkryging van kolonies was een manier waarop een moondheid sy teenstanders kon wys dat hy magtiger as hulle was, ✓ Europese lande wou gebiede vir strategiese belang hê, ✓ ontdekkingsreisigers en ambisieuse mense wou hul imperiale ryke uitbrei om meer mag te bekom, ✓ sendelinge wou mense tot die

Christendom bekeer en dit sou makliker wees in 'n kolonie wees waar wet en orde geheers het.✓

(Aanvaar enige sewe punte.) (7)

[16]

4.1 Clemenceau (die Geallieerde Magte) het Duitsland verswak met die straf wat hulle deur die Verdrag van Versailles aan Duitsland opgelê het.✓✓ (2)

4.2 Die vernaamste bepalings van die Verdrag van Versailles:

Duitsland moes van sy grondgebied in Europa prysgee, ✓ en ook sy kolonies in Afrika ✓ (soos Namibië).✓✓

Duitsland moes sy gewapende magte baie kleiner maak, ✓ Hy is toegelaat om 'n klein leër en vloot te hê, maar geen tenks, duikbote of vliegtuie nie.✓✓

Duitsland moes skuld vir die uitbreek van die oorlog aanvaar.✓

Duitsland moes skadevergoeding betaal.✓ Die geld sou gebruik word om van die skade wat tydens die oorlog aangerig is, te herstel.✓ Die Geallieerdes het 'n groot bedrag bepaal wat Duitsland jare sou neem om te betaal.✓

Duitsland het grondgebied verloor en is nie toegelaat om met ander Duitssprekende gebiede soos Oostenryk te verenig nie.✓ (10)

4.3 Ja, die spotprent het in 'n Duitse koerant in Julie 1919 verskyn; dit beeld slegs die Duitse standpunt as slagoffers uit; ✓ en die Geallieerde Magte as die aggressors.✓ (1 + 2)

4.4 Nee, ✓ die Duitse spotprent beeld uit hoe die streng bepalings van die Verdrag van Versailles vir Duitsland se ondergang verantwoordelik sal wees. ✓ Dit sal Duitsland tot 'n swak/hulpelose volk reduceer. ✓ (1 + 2)

[18]

Totaal: 50 punte